

Univerzita Karlova v Praze
Přírodovědecká fakulta
katedra sociální geografie a regionálního rozvoje

Petr Musil

SVĚTOVÝ SYSTÉM FOTBALU: MEZINÁRODNÍ
MIGRACE ČESKÝCH HRÁČŮ A ROLE
HRÁČSKÝCH AGENTŮ

Diplomová práce

INTERNATIONAL SYSTEM OF FOOTBALL: INTERNATIONAL
MIGRATION OF CZECH FOOTBALL PLAYERS AND THE ROLE OF
PLAYERS' AGENTS

Praha 2009

Vedoucí diplomové práce: RNDr. Josef Novotný, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem předloženou diplomovou práci vypracoval samostatně s pomocí publikací a materiálů uvedených v seznamu použité literatury.

V Praze dne .....

.....

Na tomto místě bych rád poděkoval všem lidem, kteří mi při psaní práce pomohli. Zvláštní dík za mnohé rady a čas patří RNDr. Josefu Novotnému, Ph.D.; Mgr. Petru Hurychovi za pomoc s organizací rozhovorů; respondentům za ochotu zodpovědět na jim určené otázky; rodičům za toleranci a příjemné prostředí; přátelům za veškeré podněty a konečně Evě Öllerové za trpělivost, kterou se mnou měla.

OBSAH

SEZNAM GRAFŮ, TABULEK, OBRÁZKŮ, PŘÍLOH A ZKRATEK	6
ABSTRAKT	9
1 ÚVOD	10
2 TEORETICKÝ A METODOLOGICKÝ RÁMEC	14
2.1 TRADIČNÍ TEORETICKÉ KONCEPTY MEZINÁRODNÍ MIGRACE A JEJICH APLIKACE NA MIGRACI PROFESIONÁLNÍCH SPORTOVců.....	14
2.1.1 Neoklasická ekonomická teorie (na makroúrovni).....	14
2.1.2 Neoklasická ekonomická teorie (na mikroúrovni)	16
2.1.3 Teorie dvojího trhu.....	16
2.1.4 Teorie světového systému.....	17
2.1.5 Teorie sítí	19
2.1.6 Institucionální teorie	21
2.2 ANALÝZA KOMODITNÍCH ŘETĚZCŮ A GLOBÁLNÍCH PRODUKČNÍCH SÍTÍ	22
2.2.1 Komoditní řetězec	23
2.2.2 Globální produkční sítě.....	25
2.2.3 Aplikace komoditních řetězců a globálních produkčních sítí na studium migrace profesionálních fotbalistů	26
2.3 METODICKÉ POZNÁMKY	29
2.3.1 Metodické poznámky ke kvantitativní části analýzy	29
2.3.2 Metodické poznámky ke kvalitativní analýze mechanismů a podmínek migrace....	32
3 SYSTÉM SVĚTOVÉHO FOTBALU A LEGISLATIVNÍ RÁMEC MEZINÁRODNÍ MIGRACE PROFESIONÁLNÍCH FOTBALISTŮ	35
3.1 POLITICKÝ SYSTÉM SVĚTOVÉHO FOTBALU A FIFA.....	35
3.2 LEGISLATIVNÍ RÁMEC MIGRACE PROFESIONÁLNÍCH FOTBALISTŮ	39
3.2.1 Příklad Bosman a Simutenkov	40
3.2.2 Současné trendy v regulaci přestupního systému.....	42

4 ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKY MIGRACE PROFESIONÁLNÍCH FOTBALISTŮ	45
4.1 PROFESIONÁLNÍ FOTBALISTÉ Z CIZINY V NEJVYŠŠÍCH VYBRANÝCH SOUTĚŽÍCH V SOUČASNOSTI	45
4.2 VÝCHOVA A MECHANISMUS NAJÍMÁNÍ FOTBALOVÝCH HRÁČŮ	50
4.2.1 <i>Fotbalové akademie</i>	50
4.3 PŘEHLED PROFESIONÁLNÍCH FOTBALISTŮ Z ČESKA V NEJVYŠŠÍCH ZAHRANIČNÍCH SOUTĚŽÍCH	54
4.3.1 <i>Vývoj počtu hráčů</i>	54
4.3.2 <i>Počty hráčů podle vymezených regionů a zemí a věk první zahraniční zkušenosti</i>	57
4.3.3 <i>Regionální difference fotbalových začátků a odchodů hráčů do ciziny</i>	61
4.4 PŘÍJMY ČESKÝCH KLUBŮ ZE ZAHRANIČNÍCH PŘESTUPŮ	65
5 MECHANISMY A PODMÍNĚNOSTI MIGRACE: ROLE HRÁČSKÝCH AGENTŮ	68
5.1 FIFA HRÁČŠTÍ AGENTI	68
5.2 FIFA HRÁČŠTÍ AGENTI VE SVĚTĚ A ČESKU	70
5.3 ROZHOVORY S FIFA HRÁČSKÝMI AGENTY A JEJICH SPOLUPRACOVNÍKY	74
5.3.1 <i>Vymezení pracovní náplně FIFA hráčského agenta</i>	75
5.3.2 <i>Zastupování zahraničních hráčů českými agenty</i>	77
5.3.3 <i>Preference zahraničních přestupů českými agenty</i>	78
5.3.4 <i>Role ostatních aktérů</i>	79
5.3.5 <i>Motivace klubů a hráčů k zahraničním přestupům</i>	80
5.3.6 <i>Konkurence českých hráčů v zahraničí a jejich adaptace</i>	81
6 ZÁVĚR	83
POUŽITÁ LITERATURA A ZDROJE DAT	89
PŘÍLOHY	93

SEZNAM GRAFŮ, TABULEK, OBRÁZKŮ, PŘÍLOH A ZKRATEK

Seznam grafů:

Graf 1: Srovnání počtu zahraničních hráčů nejvyšších fotbalových lig vybraných zemí, sezóna 2007/08	46
Graf 2: Podíly zahraničních hráčů ve vybraných ligách podle regionů původu, sezóna 2007/08	48
Graf 3: Vývoj počtu českých fotbalových hráčů v zahraničí a cizinců u nás, sezóny 1993/94-2007/08	56
Graf 4: Vývoj počtu českých fotbalových hráčů v 1. ligách podle regionů, sezóny 1993/94-2007/08	57
Graf 5: Vývoj počtu českých fotbalových hráčů v nejvyšších zahraničních ligách podle zemí, sezóny 1993/94-2007/08	59
Graf 6: Vývoj průměrného věku první zahraniční zkušenosti českých hráčů podle vymezených regionů, sezóny 1993/94-2007/08	61
Graf 7: Výdaje zahraničních klubů za české hráče podle země klubu (mil. Kč), sezóny 1993/94-2007/08.....	66
Graf 8: Přibližná struktura příjmů českých klubů z prodeje hráčů do zahraničí, sezóny 1993/94-2000/01 a 2001/02-2007/08	67
Graf 9: Vývoj počtu hráčských agentů v Česku, 1991-2008.....	72

Seznam tabulek:

Tabulka 1: Prezidenti FIFA, 1904-2009.....	36
Tabulka 2: Vývoj počtu zástupců ve Výkonném výboru FIFA a členů FIFA podle konfederací, 1904-2007	38
Tabulka 3: Příklady fotbalových akademií mimo africký kontinent.....	54
Tabulka 4: Agenti a profesionální hráči podle vymezených regionů.....	70
Tabulka 5: Charakteristiky vybraných hráčských agentur v Česku, k 1.11. 2008	73
Tabulka 6: Seznam respondentů rozhovoru s návodem	75

Seznam obrázků:

Obrázek 1: Světový systém fotbalu	19
Obrázek 2: Schematické znázornění komoditního řetězce	23
Obrázek 3: Propojení dimenzí globální ekonomiky	25
Obrázek 4: Komoditní řetězec výchovy fotbalového hráče	27

Seznam kartogramů:

Kartogram 1: Regionální difference původu českých fotbalistů působících v nejvyšších soutěžích za hranicemi Česka, sezóny 1993/94-2007/08.....	63
Kartogram 2: Regionální difference odchodů českých fotbalistů působících v nejvyšších soutěžích za hranicemi Česka, sezóny 1993/94-2007/08.....	64

Seznam příloh:

Příloha 1: Základní datový soubor s informacemi o hráčích z Česka nastoupivších k alespoň jednomu utkání v nejvyšší zahraniční fotbalové soutěži, sezóny 1993/94-2007/08.....	100
Příloha 2: Vymezení regionů světového fotbalu	94
Příloha 3: Vývoj počtu českých fotbalových hráčů v nejvyšších zahraničních ligách a cizinců v naší 1. lize, sezóny 1993/94-2007/08	94
Příloha 4: Vývoj počtu českých fotbalových hráčů v nejvyšších zahraničních ligách podle zemí, sezóny 1993/94-2007/08.....	95
Příloha 5: Průměrný věk první zahraniční zkušenosti českých fotbalistů podle vymezených regionů, sezóny 1993/94-2007/08	96
Příloha 6: Seznam licensovaných FIFA hráčských agentů u ČMFS a jejich spolupracovníků, k 1.1. 2009	97
Příloha 7: Návod k rozhovorům s FIFA hráčskými agenty.....	98
Příloha 8: Prohlášení o využití informací z rozhovoru s návodem	99

Seznam zkratk:

AFC	– Asian Football Confederation
CAF	– Confédération Africaine de Football
CONCACAF	– Confederation of North, Central American and Caribbean Association Football
CONMEBOL	– Confederación Sudamericana de Fútbol
ČNB	– Česká národní banka
EK	– Evropská komise
ESD	– Evropský soudní dvůr
FIFA	– Fédération Internationale de Football Association
OFC	– Oceania Football Confederation
PMEZ	– Pohár mistrů evropských zemí
SEU	– Smlouvy o Evropské Unii
UEFA	– Union des associations européennes de football

ABSTRAKT

Cílem této práce je nastínit fungování světového systému fotbalu na úrovni jednotlivých institucí podílejících se na regulaci světového fotbalu a migračních toků profesionálních fotbalových hráčů, a to především světové fotbalové asociace FIFA a EU. Dále autor věnuje pozornost samotnému procesu mezinárodní migrace profesionálních hráčů kopané na globální a evropské úrovni v současnosti a na vývoj struktury migrace českých profesionálních fotbalistů do zahraničí v sezónách 1993/94 až 2007/08. Na tuto část navazuje analýza mechanismu mezinárodní migrace, která se soustředí na roli FIFA hráčských agentů v přestupech českých hráčů. Výsledky této práce jsou založeny na datech získaných z internetových databází shromažďujících informace o zahraničních angažmá hráčů a na rozhovorech s českými FIFA hráčskými agenty a jejich spolupracovníky, které byly autorem provedeny v rámci samostatného výzkumu. Z analýzy vyplývá, že pracovní trh hráčů kopané je více regionálního než globálního charakteru a je geograficky, kulturně a historicky determinován a pro výslednou strukturu migrace jsou důležité také sociální sítě a známosti agentů.

Klíčová slova: Česko, Fotbal, Světový systém fotbalu, Mezinárodní migrace, FIFA hráčský agent

The aim of the thesis is to bring more insight into the international organization of football. The scope of the analysis is the institutional framework of football and migration of professional football players. And in particular functioning and struggle between and within the world's football governing body FIFA and the EU. More stress is devoted to the process of migration of players at the global as well as European levels, and the structural development of the migration of the Czech players abroad. The former is analyzed for the last few years, while the latter between the seasons of 1993/94 and 2007/08. The focus is also given to the study of mechanism of international migration, which tries to reveal the role of the FIFA player's agents in the international transfers of the Czech players. The results of this work are based on data obtained from the internet databases containing information about foreign engagement of players and on a number of interviews with the Czech FIFA players' agents and their assistants. These were organized by the author during his original research. The analysis shows that the football's labour markets are more of regional than global character and are determined by the geographic, cultural and historical conditions. Moreover the analysis depicts that for the structure of migration also social networks and contacts are very important.

Key words: Czechia, Football, International system of football, International migration, FIFA player's agent

1 ÚVOD

Mezinárodní migrace profesionálních fotbalistů je populárním předmětem debat novinářů, sociologů, ekonomů a v menší míře také geografů. Ačkoliv by se mohlo zdát, že zasluhuje zejména pozornost milovníků fotbalu, moje práce se snaží ukázat, že na tuto problematiku je možné nahlížet v širších souvislostech. Příkladem je analýza přeshraničních přesunů fotbalistů, jakožto specifické formy mezinárodní migrace vysoce kvalifikované pracovní síly nebo analýza světového systému fotbalu, který nabízí některé analogie k fungování mezinárodního politicko-ekonomického uspořádání.

Mobilita profesionálních hráčů kopané od 90. let minulého století víceméně vzrůstá. Po rozpadu bývalého východního bloku a také díky postupující komercializaci fotbalu na celém světě se do procesů zahraniční migrace ve zvýšené míře zapojili i hráči z Česka a post-socialistických zemí střední a východní Evropy. Stejně tak v nejvyšších českých fotbalových soutěžích působí stále více zahraničních fotbalistů a to nejenom z řad našich sousedů, ale i ze zemí Afriky, Ameriky a západní Evropy. Profesionalizace fotbalu vedla k vytvoření nových pracovních příležitostí pro trenéry, hráčské agenty, manažery, sportovní ředitele klubů a podnikatele, kteří stejně jako profesionální hráči hledají čím dál častěji i uplatnění na mezinárodním pracovním trhu. Tito lidé se díky fotbalu mohou stěhovat za prací z nejrůznějších koutů světa a (mimo jiné) tak mohou zajistit sobě i svým blízkým v zemích a regionech původu lepší živobytí.

Fotbal však vedle vytvořených pracovních příležitostí hraje ve společnosti mnohem důležitější roli. Pro velkou část populace je formou (aktivního či pasivního) trávení volného času. Umožňuje ale také například identifikaci s komunitou a místem prostřednictvím klubové příslušnosti, která se často kryje se společenskými skupinami a sportovní zápolení pak může odrážet jejich vzájemné rivalitu. Fotbalová utkání někdy slouží také jako prostředek vyjádření názorů na aktuální společenské otázky. Díky popularitě fotbalu se na něj vážou například osvětové kampaně nebo programy vzdělávání, což platí o něco více v zemích Afriky či Jižní Ameriky, kde se mnohdy fotbal stává spíše náboženstvím. A to mimo jiné i proto, že představuje jednu z cest ke zlepšení životní situace. K tomu nemalou měrou přispívají sdělovací prostředky, vyprávějící příběhy hráčů z chudých poměrů, které se díky své píli stali fotbalovými ikonami.

Na fotbal se zároveň váže mnoho komerčních aktivit a je tak nejenom sociálním, ale i ekonomickým fenoménem naší doby. Zahraniční akvizice působící v evropském fotbale lze v těchto souvislostech považovat za součást marketingové strategie klubů. Prostřednictvím

prodeje suvenýrů spojených s konkrétními hráči z ciziny totiž firmy mohou pronikat na nové trhy. V neposlední řadě je pak systém fotbalu i fenoménem politickým. V mnoha zemích je fotbal různě propojen s politikou, je mocným nástrojem získávání politické popularity, mezinárodní fotbalová klání jsou častou příležitostí k setkání politiků a legislativa utvářející pravidla fotbalu může mít i významné mimofotbalové implikace (viz např. důsledky níže zmíněné kauzy Bosman).

V Česku, především ve sdělovacích prostředcích, byly v posledních letech diskutovány důsledky odlivu domácích hráčů do zahraničí a s tím spojené otázky kvality českých fotbalových soutěží a budoucnosti našeho ligového fotbalu vůbec. V žádné z těchto debat se však neobjevila konkrétní čísla, na jejichž základě by bylo možné tuto problematiku podrobněji analyzovat, a tak se neustále vynořují otázky, kolik českých fotbalistů v zahraničí vlastně působí, kam tito hráči odchází, jak se proměnil geografický obraz zahraničních působišť českých fotbalistů, jaké kluby a regiony jsou do přestupů hráčů do zahraničí v Česku zapojeny, jaké byly konkrétní motivy hráčů pro odchod do ciziny, kdo zahraniční přestupy zprostředkoval, jakou roli v přestupech do ciziny sehrávají sami hráči, jaký je význam hráčských agentů v zahraničních přestupech a celá řada dalších otázek, kterým se v předkládané práci zabývám.

Zároveň mne zaujal až donedávna poměrně malý zájem sociálních geografů o problematiku mezinárodní mobility profesionálních sportovců v českém kontextu. Výjimkou je diplomová práce Michala Matušíka (2008), která je věnovaná cizincům působícím u nás. Na následujících stránkách se zabývám naopak českými hráči nastupujícími k utkáním v cizině a rolí hráčských agentů v zahraničních přestupech. Tyto dvě práce by proto společně mohly nabídnout systematičtější obrázek mezinárodní migrace profesionálních fotbalistů v českém prostředí.

Pro moji práci jsem si stanovil následující základní cíle:

- Ve vztahu ke zvolenému tématu diskutovat základní teoretické koncepty mezinárodní migrace a nastínit některé další analytické přístupy, které by bylo možno přímo či nepřímo aplikovat na studium mezinárodní migrace profesionálních sportovců.
- Diskutovat analogie v mocenských asymetriích v mezinárodním politickém a ekonomickém systému a v organizaci mezinárodního systému fotbalu.
- Popsat geografický vzorec působení českých profesionálních fotbalistů v nejvyšších zahraničních ligách a analyzovat jejich migraci do zahraničí.

- Nastínit základní charakteristiky FIFA hráčských agentů v Česku.
- Pokusit se pomocí šetření mezi hráčskými agenty a jejich spolupracovníky popsat a pochopit význam FIFA hráčských agentů v mechanismu obchodu a migrace českých hráčů z domácích do zahraničních klubů.

Zároveň jsem si na začátku stanovil několik hypotéz, které lze zjednodušeně rozdělit na:

1. „kvantitativní“

- Počet českých hráčů v nejvyšších zahraničních ligách od začátku 90. let roste a dochází také k diverzifikaci cílových zemí.
- Čeští hráči odcházejí především do fotbalového centra (západní a jižní Evropy), tedy do zemí s prestižními fotbalovými soutěžemi.
- V souvislosti s posilováním úrovně některých lig východní Evropy (zvláště Ruska) narůstá podíl českých hráčů hledajících naplnění své kariéry na východě Evropy.

2. „kvalitativní“

- Čeští FIFA agenti se zaměřují především na přestupy českých hráčů do zahraničí, které se pokoušejí iniciovat.
- Čeští hráči jsou v některých zemích upřednostňováni na základě kulturní blízkosti.
- Hlavními konkurenty českých hráčů odcházejících do ciziny jsou hráči z post-komunistických zemí střední a východní Evropy.

Tato diplomová práce je rozdělena do šesti kapitol a dílčích podkapitol, které tvoří strukturu čtyř obsahově odlišných částí práce. První je věnována teoretickému zarámování mezinárodní migrace a diskuzi aplikability teoretických konceptů na migraci profesionálních sportovců. Ve druhé části se pokouším nastínit fungování systému světového fotbalu pomocí analýzy světové fotbalové asociace FIFA a dalších, z hlediska mezinárodní migrace podstatných, institucí například EU. Předmětem na ni navazující části je pak analýza charakteristik a struktury mezinárodní migrace profesionálních fotbalistů v globálním a evropském kontextu resp. působení cizinců ve vybraných zahraničních ligách v současnosti a analýza působení českých hráčů v nejvyšších zahraničních soutěžích. V posledním oddíle se

pak zabývám mechanismy migrace prostřednictvím analýzy role FIFA hráčských agentů v migračním procesu. Tato část je založena na informacích získaných z rozhovorů s FIFA hráčskými agenty a jejich spolupracovníky, které jsem provedl. V závěru práce se pak pokouším o shrnutí výsledků práce a nastínění možností dalšího výzkumu.

2 TEORETICKÝ A METODOLOGICKÝ RÁMEC

2.1 Tradiční teoretické koncepty mezinárodní migrace a jejich aplikace na migraci profesionálních sportovců

Podle Maguirea (2004) se výzkum v oblasti mezinárodní migrace sportovců dosud nachází ve svých počátcích a je neustále potřeba pracovat na teoretických konceptech i na empirických studiích týkajících se jejich stěhování. Přitom byla ve studiu migrace sportovců v minulosti akcentována především teorie světového systému (Magee a Sugden 2002). Dále byly vytvořeny dílčí koncepty věnované migraci kvalifikované pracovní síly, jimiž se více zabývá například Matušík (2008). V posledních letech se objevila také diskuze typologie sportovních migrantů v práci Maguirea (2004). Rozvoj studia sportovní migrace je také spojen s pracemi věnovanými migraci vrcholových fotbalistů (například Bale a Maguire 1994, Lanfranchi a Taylor 2001, McGovern 2002, Magee a Sugden 2002, Taylor 2006, Akindes, Darby a Kirwin 2007), které pomohly alespoň částečně pochopit její příčiny, podmíněnosti, okolnosti a důsledky. Méně důrazu však bylo při zkoumání sportovní migrace kladeno na diskuzi tradičních teoretických konceptů mezinárodní migrace, které proto v krátkém přehledu uvádím v následující části, v níž vycházím především z již klasických prací Massey a kol. (1993) a Drbohlava a Uherka (2007). Stručně diskutuji též jejich aplikabilitu na případu mezinárodní mobility profesionálních sportovců.

2.1.1 Neoklasická ekonomická teorie (na makroúrovni)

Neoklasická ekonomická teorie byla jednou z prvních teorií mezinárodní migrace. Pokouší se objasnit proces pracovní migrace a jeho význam v ekonomickém rozvoji zemí a regionů. Podle této teorie je migrace důsledkem geografických rozdílů v nabídce a poptávce po pracovní síle a dostupnosti kapitálu. Na jedné straně stojí země s širší základnou pracovní síly v poměru k vybavení kapitálem. Podle zákona nabídky a poptávky se zde nachází nižší mzdy (vyšší nabídka pracovní síly v poměru k menšímu objemu kapitálu). Jedná se o státy obvykle méně ekonomicky vyspělé s nedostatečně vyvinutou tržní ekonomikou. Na druhé straně existují rozvinuté země s menší základnou pracovní síly a lépe kapitálově vybavené (nižší nabídka pracovní síly a větší objem kapitálu). Rozdíl mezi mzdovými úrovněmi je hlavním důvodem pro migraci pracovní síly ze zemí s nižšími mzdami do zemí se mzdami vyššími. V důsledku migrace pak dochází k vyrovnávání nabídky a poptávky po pracovní síle v obou státech, a tím i k poklesu rozdílu v mzdové úrovni až do rovnovážného stavu, kdy

rozdíly odráží pouze finanční a psychologické náklady na migraci. Odchod pracovní síly ze země s horšími pracovními podmínkami vede sekundárně (úbytkem pracovníků) k postupnému růstu mezd poklesem nabídky pracovní síly. Naopak v zemi, do níž pracovníci míří, dochází díky rostoucí nabídce pracovní síly k poklesu mezd. Jinak řečeno je migrace jedním z procesů vyrovnávajícím ekonomické rozdíly polarizovaného světa rozděleného na země či regiony méně vyspělé, disponující emigračním potenciálem, a státy vyspělejší s potenciálem imigračním (Massey a kol. 1993).

Migraci pracovní síly dále doprovází pohyb kapitálu ze zemí kapitálově silnějších do zemí kapitálově slabších. To vyplývá z nedostatku kapitálu, který vede k vyššímu očekávanému výnosu z investice v zemích s nedostatkem kapitálu. Podle Massey a kol. (1993, s. 433) dále „pohyb kapitálu zahrnuje také pohyb kapitálu lidského, s vysoce kvalifikovanou pracovní silou migrující z kapitálově silných do kapitálově chudších zemí tak, aby bylo možné zajistit vysoké výnosy z jejich schopností v prostředí s nedostatkem lidského kapitálu“. To se projevuje migrací manažerů, inženýrů a dalších kvalifikovaných pracovníků.

Základní předpoklady této teorie uvádí Massey a kol. (1993, s. 434):

1. Příčinou mezinárodní pracovní migrace jsou rozdíly ve mzdové úrovni mezi zeměmi.
2. Vyrovnání mzdových úrovní povede k ukončení pracovní migrace a migrace se neobjeví při neexistenci rozdílů.
3. Pracovní trhy jsou primárním mechanismem způsobující mezinárodní migraci pracovní síly.
4. Vlády mohou regulovat migraci prostřednictvím regulace pracovních trhů ve zdrojových a cílových zemích.
5. Mezinárodní tok vysoce kvalifikovaných osob je důsledkem rozdílů ve výnosu z lidského kapitálu. V rámci neoklasické teorie tak lze rozlišit dva typy migračních pohybů – kvalifikované pracovní síly z vyspělých do méně vyspělých zemí a méně kvalifikované síly z méně vyspělých do vyspělejších zemí.

Ilustrativní z hlediska předpokladů neoklasické ekonomické teorie může být právě profesionální fotbal, v jehož rámci za prací migruje z ekonomicky a fotbalově méně vyspělých zemí velké množství hráčů, jejichž motivací bývá často zvýšení životního standardu v podobě vyšších mezd v prestižních ligách západní Evropy (například Magee a Sugden 2002). Na rozdíl od předpokladů této teorie se ovšem zdá, že mzdy hráčů v zemích

fotbalově vyspělých rostou ve srovnání se mzdami hráčů z ekonomik méně vyspělých neúměrným tempem. Na druhé straně v rámci profesionálního fotbalu dochází k migraci evropských a jihoamerických trenérů v řadě zemí Afriky či Perského zálivu, tedy pracovní síly relativně kvalifikovanější než jsou samotní hráči. Problematickým aspektem se může jevit vymezení kvalifikované pracovní síly, za níž lze považovat nejenom trenéry ale i hráče.

2.1.2 Neoklasická ekonomická teorie (na mikroúrovni)

Neoklasické ekonomická teorie byla doplněna také na úrovni uvažování jedince, který se rozhoduje migrovat na základě potenciálních zisků a ztrát tam, kde je pro něj očekávaný zisk nejvyšší. Migranti v tomto konceptu zvažují nutnost investice do výdajů na dopravu, nákladů na pobyt a hledání práce, úsilí zahrnující přizpůsobení se nové kultuře a naučení se jazyku, potíže s adaptací na novém trhu práce a psychologickou zátěž spojenou se ztrátou starých a ziskem nových sociálních vazeb. Tato teorie nicméně vychází ze značně zjednodušující homogenity jedinců, jejichž hlavním a jediným cílem je maximalizace osobního zisku (Šatava 2005, s. 17).

Příklad z profesionálního fotbalu uvádí ve své práci Magee a Sugden (2002). Na základě rozhovorů se zahraničními hráči působícími v anglické nejvyšší soutěži konstatují, že maximalizace zisku hráče jako motivace rozhodování je sice důležitým, avšak nikoliv jediným faktorem ovlivňujícím osobní rozhodnutí sportovců k migraci.

2.1.3 Teorie dvojího trhu

Teorie dvojího trhu vychází z předpokladu, že migrace není důsledkem „push“ faktorů zapříčiňujících odchod pracovní síly v zemích původu, ale naopak výsledkem působení „pull“ faktorů v cílových zemích. Jednoduše řečeno je migrační proces vyvolán poptávkou po pracovní síle ve vyspělých průmyslových společnostech. Jejich pracovní trh se přitom dělí na dva základní sektory. Primární pracovní sektor, ve kterém jsou zaměstnáni kvalifikovaní a dobře placení pracovníci. Těm se navíc dostává například dodatečného vzdělání. V sekundárním sektoru jsou typické nízké platy, nestabilní pracovní podmínky a malá šance postupu v kariérním žebříčku. Dříve zde pracovali především ženy, mladiství a etnické menšiny. V důsledku socio-demografických trendů zintenzivnění participace žen na pracovním trhu, růstu míry rozvodovosti a prodloužení délky formálního vzdělání, však tyto skupiny časem přecházejí do primárního sektoru a vzniká potřeba jejich nahrazení v sektoru

sekundárním. Vývoj na pracovním trhu vyspělých zemí tak vytváří poptávku po pracovní síle především v sekundárním sektoru (Massey a kol. 1993).

Profesionální sportovci na jednu stranu přicházejí do cílových zemí obvykle v případech, kdy po jejich práci existuje poptávka sportovních klubů. Například profesionální fotbal je však sektorem, v němž se dosud uplatňovali především muži a z hlediska mezd je asi stěží lze považovat za sekundární (alespoň v prestižních evropských soutěžích). Teorie dvojího trhu se z tohoto důvodu jeví pro studium migrace profesionálních sportovců jako obtížně aplikovatelná.

2.1.4 Teorie světového systému

Teorie světového systému I. Wallersteina posloužila řadě sociologů jako inspirace ke zformulování nové teorie mezinárodní migrace, za jejíž hlavní příčinu je považována struktura světového trhu. Ten od 16. století expandoval do všech oblastí světa a pronikání kapitalistických ekonomických vztahů do periferních oblastí a nekapitalistických společností vedlo k utvoření mobilní populace více či méně ochotné migrovat (Massey a kol. 1993, s. 444).

Ve vznikajícím globálním systému podle Darbyho (1997, s. 8) dochází k jednosměrnému procesu, v němž jsou hodnotové a ekonomické systémy mocných společností vnuceny slabším za účelem jejich exploatace. Moderní světový systém je charakteristický svým hierarchickým uspořádáním, které se z hlediska území dá rozdělit na několik částí plnících v systému odlišné funkce. Wallerstein kromě konceptů jádra a periferie rozlišuje semi-periferní a externí regiony stojící mimo systém. Mezi jádrem, semi-periferií a periferií panují vztahy dominance a podřízenosti. Z globální ekonomiky nejvíce profitují země světového jádra, které kontrolují nerostné zdroje, zemědělskou a průmyslovou výrobu zemí periferních a semi-periferních a pomocí mezinárodního obchodu udržují zbytek světa v podřízeném postavení. Jejich hlavní snahou je maximalizovat zisk prostřednictvím podnikání za hranicemi domácí ekonomiky. Semi-periferie je tvořena v zásadě ambiciózními státy pokoušejícími se vylepšit svou situaci v rámci světové dělby práce tím, že chtějí místo statusu dodavatele zemědělských výrobků a nerostných surovin získat pozici průmyslových producentů. Periferie pak slouží primárně jako dodavatel nerostných surovin jádru (Potter a kol. 2004, s. 112).

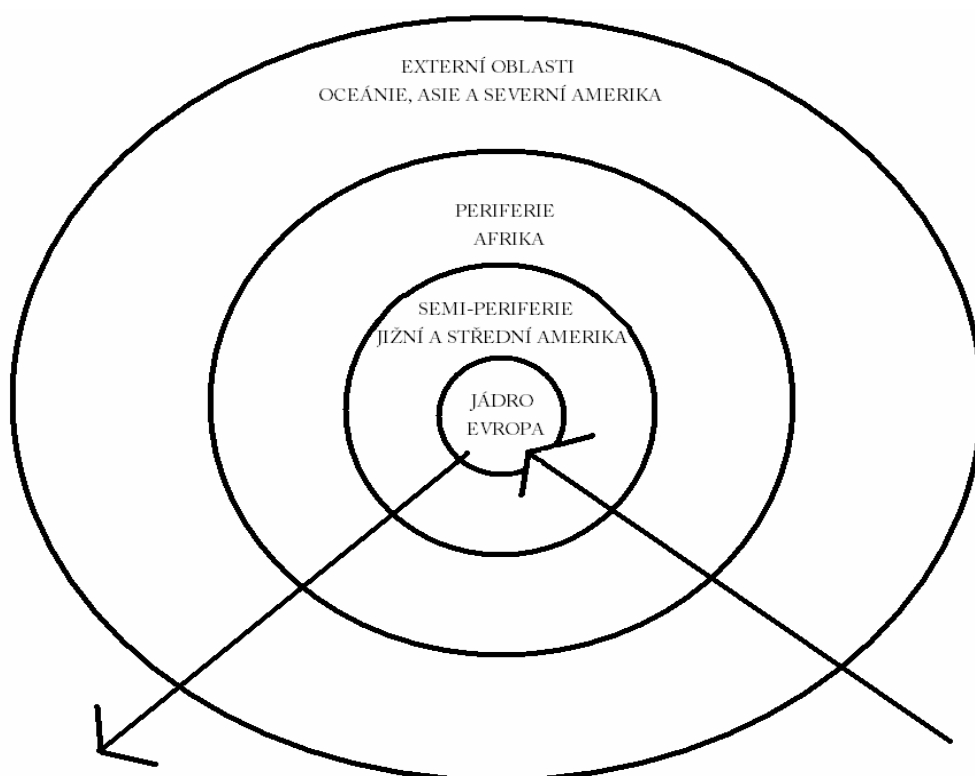
Ekonomiky periferie a semi-periferie byly prostřednictvím kapitalistické expanze přinuceny k otevření trhu a vystaveny větší konkurenci ze strany zahraničního kapitálu,

v jehož důsledku dochází k růstu intenzity mezinárodní migrace. Intenzifikace zemědělství a nové, na pracovní sílu méně náročné, výrobní postupy ve všech sektorech ekonomiky totiž vedou ke vzniku přebytečné pracovní síly, jejíž část odchází přímo do jádrových oblastí (Massey a kol. 1993, s. 445-446).

Koncept světového systému se při studiu fotbalu a jeho fungování začal uplatňovat až od 2. poloviny 90. let. Magee a Sugden (2002) představili koncentrický model čtyř oblastí světového fotbalu založený na představě I. Wallersteina. Postaven je na vztahu mezi ekonomickou vyspělostí země a jejím fotbalovým úspěchem na úrovni domácí a národní (patrně na kvalitě domácí fotbalové soutěže a reprezentace, což není z kontextu jejich článku zcela jasné). Přičemž byla nalezena pozitivní korelace mezi postavením státu v systému ekonomickém a systému fotbalovém (více Darby 1997, Stamm a Lamprecht 1996, cit. v Magee a Sugden 2002, s. 427). Tedy státy fotbalového jádra přísluší zároveň k jádru světové ekonomiky a stejně tak země fotbalové periferie se řadí do periferie ekonomické. Jádro se podle tohoto modelu skládá ze států celé Evropy, z níž moderní fotbal pochází a která v něm díky své ekonomické síle mohla zůstat až do současnosti. Semi-periferii tvoří Jižní a Střední Amerika a do periferie spadá Afrika. V externí oblasti se nachází Asie, Oceánie a Severní Amerika viz Obrázek 1. V tomto ohledu lze diskutovat pozici některých zemí, jejichž status a zařazení do těchto kategorií se díky vývoji posledních let postupně proměňuje. Za příklad slouží Japonsko, kde se v nedávné minulosti konalo mistrovství světa ve fotbale a kam také směřuje stále více hráčů z Jižní Ameriky. Jiným příkladem jsou Spojené státy, kde obdobně dochází k rychlému rozvoji fotbalu. Ani jednu z těchto zemí zatím patrně nelze do jádra světového fotbalu zařadit, a to ani přesto, že jsou v jádru ekonomickém. Model proto nelze uplatňovat zcela mechanicky (Magee a Sugden 2002, s. 428).

Další důležitou charakteristikou systému na příkladu fotbalu je, jak popsal Bale (2003, s. 46-47), že se šíří ze světového jádra do zázemí (geografická difúze fotbalu jako inovace podle Hägerstranda). Opačným směrem směřuje pracovní síla. Aplikace tohoto modelu se však nemusí omezovat pouze na prostorovou difúzi moderní formy fotbalu. Pakliže reprezentaci fotbalového utkání (mediální obraz) budeme považovat za konečný výrobek určený ke spotřebě a fotbalového hráče pouze za jednu ze surovin nutnou k jeho produkci, pak by podle tohoto schématu mělo docházet k tomu, že země fotbalového jádra budou schopné zajistit výrobu a export televizních přenosů. Naopak státy fotbalové semi-periferie a periferie by měly plnit roli producenta surovin, v případě fotbalu tedy zajišťovat produkci hráčských talentů.

Obrázek 1: Světový systém fotbalu

Zdroj: Magee a Sugden 2002, s. 428; vlastní úprava.

Za konkrétní prostředky dominance ve světovém fotbalovém systému lze proto považovat kromě systému obchodu s fotbalovými hráči též dominanci fotbalového jádra v moderních médiích a distribuci moci v rámci světové fotbalové federace FIFA (Darby 1997, blíže k FIFA i Tomlinson 2000, Cornelissen 2004), do jejíž agendy spadají regule přestupů fotbalových hráčů a aktivit fotbalových agentů¹, distribuce zdrojů získaných z reklamy národním svazům a volba míst konání světových mistrovství a dalších fotbalových turnajů (více kapitola 3.1).

2.1.5 Teorie sítí

Massey a kol. (1993, s. 448) vidí v sítích migrantů „vzájemné osobní vztahy spojující migranty, bývalé migranty a nemigranty v místech původu a cílových destinacích skrze vazby příbuznosti, přátelství a sdíleného původu. Ty zvyšují pravděpodobnost mezinárodní migrace, protože snižují náklady a rizika migrace a zvyšují očekávaný prospěch. Síť tvoří formu

¹ Agent je osoba, jejíž hlavní náplní práce je zprostředkování přestupů hráčů mezi kluby (viz například ČMFS 2008b).

sociálního kapitálu, na jehož základě mohou lidé získat přístup k zahraničnímu zaměstnání. Jakmile počet migrantů dosáhne kritického bodu, pak expanze sítě redukuje náklady a rizika migrace, které způsobují růst pravděpodobnosti zahraniční migrace vedoucí k dalšímu růstu sítě atd.“.

Základními předpoklady této teorie jsou podle Massey a kol. (1993, s. 449) :

1. Jakmile jednou dojde k zahájení mezinárodní migrace pak dochází k její další expanzi až do chvíle, kdy sítě propojení proniknou v regionu původu společnost do takové míry, že kdokoliv si přeje migrovat, může toho bez problému dosáhnout. Pak intenzita migrace začíná klesat.
2. Intenzita migračních toků mezi dvěma zeměmi není závislá výhradně na rozdílech mezi mzdovými úrovněmi obou zemí nebo mírami zaměstnanosti. Bez ohledu na to, jaký vliv na započítí migračního procesu tyto proměnné mají, jsou v následujícím období zastíněny klesajícími náklady a riziky migrace vyplývajícími z růstu sítě migrantů.
3. Dojde-li k institucionalizaci mezinárodní migrace skrze vytvoření sítí, přestává být migrace závislá na původních faktorech, které ji způsobily.
4. S tím, jak se sítě rozrůstají, klesá jejich selektivita a migrující jsou reprezentativnějším vzorkem vysílající společnosti.
5. Se zintenzivněním migračních toků začínají mít vlády výrazné potíže s jejich kontrolou, protože podmiňující faktory již není možné nadále kontrolovat a neexistují vhodné mechanismy jejich regulace.

Z hlediska migrace profesionálních sportovců sloužila tato teorie jako rámec Elliottu a Maguireovi (2008), kteří se věnovali mechanismům a faktorům podmiňujícím migraci profesionálních hokejistů pocházejících z USA a Kanady a hrajících v nejvyšší britské hokejové soutěži. Díky tomu, že ve Velké Británii působí již poměrně velké množství hráčů, trenérů a manažerů pocházejících z těchto zemí, mohou jak zdejší kluby, tak američtí hráči získat vhodný kontakt a dostatek informací k tomu, aby redukovali rizika z neúspěchu zahraničního přestupu. Migrace je tak založena především na vztazích a kontaktech, které slouží jako zdroj užitečných informací. Ačkoliv je tento článek zaměřen na profesionální hokejisty, je možné očekávat, že tomu bude obdobně i v případě fotbalistů. Na druhou stranu, jak podotýkají autoři, byla tato migrační praktika využívána spíše staršími hráči odcházejícími do Velké Británie na sklonku své kariéry. U profesionálních fotbalistů lze očekávat, že

důležitou roli budou sehrávat také jejich zástupci, tedy FIFA hráčští agenti, kteří skrze své kontakty a sítě hráčům angažmá zprostředkovávají.

2.1.6 Institucionální teorie

Institucionální teorie se zaměřuje především na studium vzniku a fungování institucí, jež se podílejí na utváření migračního procesu. V obou zemích růstem migrace dochází k formování institucí (jak vládních, tak nevládních a jak formálních, tak neformálních), prostřednictvím kterých je řešen nesoulad mezi velkým množstvím migrujících a existujícími bariérami vstupu do dané země. Jedná se například o limitovaný počet udělovaných víz, pracovních povolení apod. Tato nevyváženost vytváří prostor pro různé podnikatelské subjekty nabízející migrantům své služby, a to jak legální, tak nelegální povahy (organizace cesty a překročení hranic, získání víz, získání pracovního povolení a kontraktu atd.). Zároveň ve vyspělých zemích vznikají nevládní organizace poskytující imigrantům poradenství, sociální služby, ubytování apod. Různé organizace tak podporují a udržují mezinárodní migraci, která se tak částečně stává nezávislou na faktorech, jež ji původně zapříčinily.

Podle Massey a kol. (1993, s. 451) jsou hlavními tezemi institucionální teorie následující tvrzení:

1. Čím více různorodých organizací podporuje mezinárodní migraci, tím více se mezinárodní pohyb stává institucionalizovanějším a nezávislejším na původních faktorech iniciujících migraci.
2. Vlády těžko kontrolují migrační toky, protože proces institucionalizace je obtížně regulovatelný.

Tato teorie dosud nebyla při studiu migrace profesionálních fotbalistů využívána. V migraci fotbalových profesionálů se přitom nabízí prostor pro studium konkrétních institucionálních forem, které zahraniční migraci usnadňují. Na příkladu fotbalu by bylo vhodné zabývat se například rolí specializovaných agentur, tedy FIFA hráčských agentů, kteří hrají v mezinárodních přestupech klíčovou roli, a to zejména v důsledku existujících jazykových a kulturních bariér. Ti pomocí sítí kontaktů a známostí v podstatě ovládají fotbalový pracovní trh (Matušík 2008). Agenti nejenom zprostředkovávají a hledají pracovní příležitosti pro své klienty, ale také sami rozvíjejí jejich schopnosti tak, aby hráči vyhovovali momentálním požadavkům na mezinárodním trhu práce. Tím tyto agentury resp. agenti významně vstupují do utváření migračních proudů a jejich charakteru a jejich role je,

alespoň vzhledem k mezinárodní migraci profesionálních hráčů kopané, důležitá (Roderick 2001). Dále se lze věnovat roli FIFA, EU, národních fotbalových svazů a národních států a jejich střetům a diskuzi ohledně regulačního rámce mezinárodní migrace fotbalových hráčů (viz kapitola 3.1 a 3.2).

2.2 Analýza komoditních řetězců a globálních produkčních sítí

Z předchozí kapitoly je patrné, že v rámci světa fotbalu existují migraci ovlivňující instituce. Vidím zde proto možnost na institucionální teorii nebo spíše koncept navázat a nastínit, jakým analytickým přístupem by bylo možné dojít k jejímu dalšímu rozšíření. Jako vhodné se mi přitom jeví využití konceptu globálních produkčních sítí. Ten v minulosti sloužil coby rámec studia organizace produkce v řadě průmyslových odvětví². Jeho hlavní výhoda spočívá v tom, že je zaměřen na různé instituce a jejich vzájemnou interakci. Základním přístupem globálních produkčních sítí je přitom pojetí produktu jako výsledku vzájemně na sebe navazujících výrobních činností ekonomických institucí firem tedy určitého řetězce souvisejících aktivit vedoucích k tvorbě produktu určeného ke konečné spotřebě. Zároveň jsou globální produkční sítě tvořeny institucemi lokálními, regionálními a globálními, které výrobní systém přímo ovlivňují a utváří jeho legislativní rámec. V následující části se proto věnuji nejprve vymezení komoditního řetězce (jako základního stavebního prvku konceptu produkčních sítí) a představím samotný přístup globálních produkčních sítí. Na první pohled může zdát použitelnost tohoto konceptu při diskuzi tématu fotbalu malá – tyto přístupy bývají většinou aplikovány na komodity v pravém slova smyslu (např. textilní výrobky či automobily atd. – viz množství prací výše citovaných autorů). Při úvahách o potenciálních teoretických východiscích k této práci jsem nicméně dospěl k opačnému názoru – byť je případ fotbalu a fotbalových hráčů v mnoha ohledech specifický, v řadě dalších aspektů nabízí analogie ke konceptům globálních produkčních sítí užitečný analytický rámec. Proto se dále ve zvláštních kapitolách pokusím o bližší vysvětlení těchto konceptů (kapitola 2.2.1 a 2.2.2) a nastínění jejich aplikace na výchovu a migraci profesionálních fotbalových hráčů (kapitola 2.2.3).

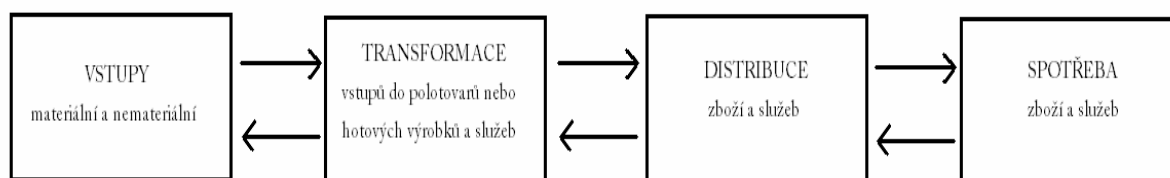
---

² V tomto případě je vhodné nad hráčem uvažovat jako nad určitým výrobkem či komoditou.

2.2.1 Komoditní řetězec³

Komoditní řetězec zjednodušeně znamená soubor aktivit, které vedou k transformaci počátečních vstupů ve zboží nebo službu (komoditu) určenou konečnému spotřebiteli. Každý článek tohoto řetězce přitom přidává k výrobku určitou hodnotu a plní určitou funkci. Zjednodušenou formu komoditního řetězce představuje Obrázek 2. Proces transformace vstupů je doprovázen toky materiálů, polotovarů a finálních produktů v jednom směru (zleva doprava), zatímco opačným směrem putují informace (požadavky spotřebitelů) a peníze (platby za zboží a služby). V reálné ekonomice tvoří každý článek konkrétní firmy. Celý řetězec i jeho části jsou navíc určitým způsobem koordinovány a řízeny. Komoditní řetězec je vždy zasazen do širšího regulačního a technologického rámce a ovlivněn též sociálním kontextem místa, v němž se nachází (viz kapitola 2.2.2).

Obrázek 2: Schematické znázornění komoditního řetězce

Zdroj: převzato z Dicken 2003, s. 15.

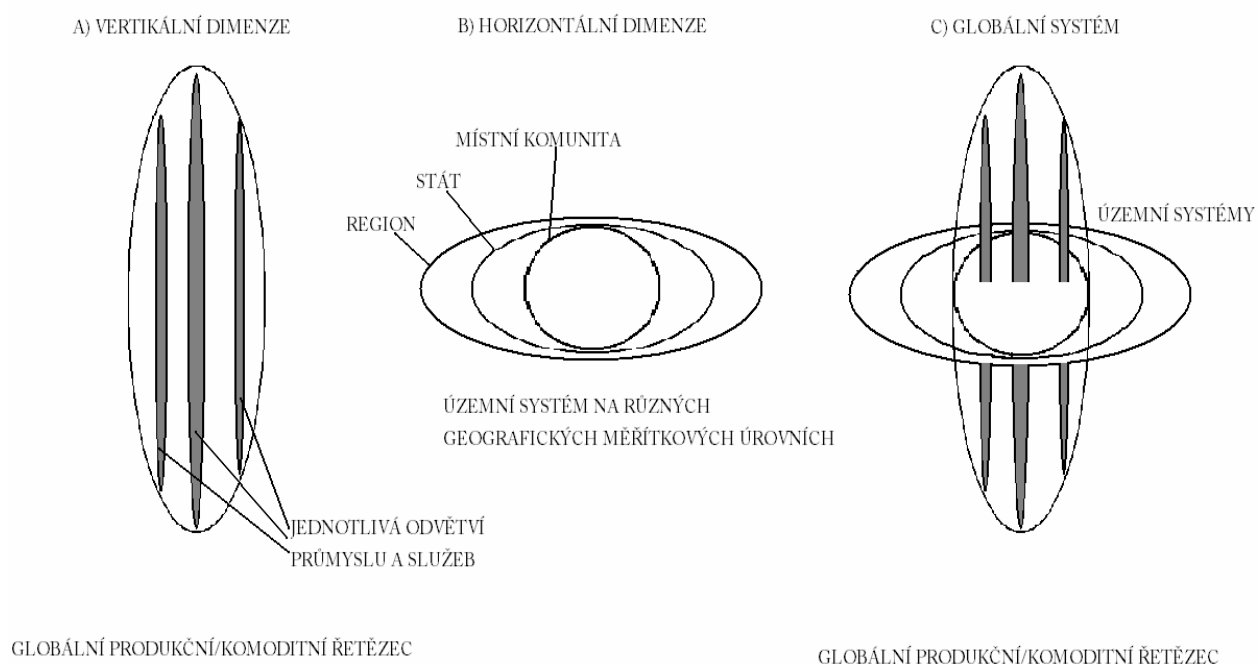
Aspektem koordinace a řízení řetězce se jako první zabýval ve své práci Garry Gereffi, který považuje vztahy mezi klíčovými firmami řetězce za hlavní faktor určující jeho organizaci, přičemž rozlišuje mezi dvěma ideálními typy komoditních řetězců. V prvních koordinují výrobu velcí, většinou nadnárodní, producenti v kapitálově a technologicky náročných odvětvích, jež jsou schopné kontrolovat činnost nejenom svých dodavatelů, ale také odběratelů. Kromě výroby řídí i distribuci zboží. Produkce je integrována vertikálně, což

³ Jako koncept se v zahraniční literatuře objevuje komoditní řetězec již během 60. a 70. let 20. století a úzce se pojí s hledáním možností rozvoje zemí závislých na exportu nerostných surovin. Období hlavního rozvoje a aplikace přístupů zabývajících se komoditními řetězci ovšem začíná až během 90. let. Zasloužil se o něj zejména Gerri Gereffi a Michael Porter. V současné době lze identifikovat celkem čtyři základní metodicko-analytické postupy studia komoditních řetězců: filiére, globální komoditní řetězce (global commodity chains), globální hodnotové řetězce (global value chains) a globální produkční sítě (global production networks). Společnou charakteristikou prvních tří přístupů je nahlížení na řetězec jako na lineární sled na sebe navazujících fází výrobního procesu, což je odlišuje od přístupu globálních produkčních sítí (viz níže). Užitečnou systematizací jednotlivých přístupů se zabývalo více autorů. Přístup filiére a globální komoditní řetězce stručně shrnuje například Jensen, Ponte a Raikes (2000). Srovnáním globálních komoditních řetězců a globálních hodnotových řetězců se zabývali třeba Bair, Gibbon a Ponte (2008). Konečně porovnání všech zmíněných přístupů se nachází v práci Bair (2008).

znamená, že její velká část se odehrává v rámci organizace klíčové firmy. Subdodavatelé zásobují své odběratele obvykle částmi a komponenty. Tento typ řetězce nazývá produkčně řízeným komoditním řetězcem (producer-driven commodity chain). Do druhého typu, který Gereffi označuje jako kupně řízené komoditní řetězce (buyer-driven commodity chain), řadí řetězce náročné na pracovní sílu, v nichž především maloobchodníci, značkoví prodejci a výrobci řídí decentralizované produkční sítě firem obvykle umístěných v zemích rozvoje světa. Díky přístupu k trhu a možnosti ovlivnit spotřební chování se mohou tyto firmy soustředit na design, výzkum a marketing zboží, které na základě jejich požadavků produkují (zahraniční) dodavatelé. Tento řetězec tak připomíná svým uspořádáním spíše (horizontální) síť dodavatelsko-odběratelských vztahů tržně koordinovaných a založených na outsourcingu (více Gereffi 1999, bližší srovnání těchto dvou typů v Coe, Kelly a Yeung 2007, s. 102).

Komoditní řetězce si dále lze představit jako struktury propojující všechny geografické řádovostní úrovně, které jsou zároveň zasazeny do územních politicko-ekonomických systémů (Dicken 2003, s. 20-22). Díky expanzi kapitalistické ekonomiky a formování světového ekonomického systému jsou propojovány lokality skrze „růst“ či „prodlužování“ komoditních řetězců. Prostřednictvím změn v charakteru (vertikální i horizontální organizaci) komoditních řetězců též dochází ke kontinuální restrukturalizaci nejenom světové, ale i regionální, národní a lokální ekonomiky. Jak zdůrazňují Gereffi, Humphrey a Sturgeon (2005, s. 85), integrace ekonomiky do globálních řetězců s sebou přináší nové výzvy firmám lokálním, protože jsou na ně kladeny požadavky a vyžadovány standardy, se kterými se v rámci domácí ekonomiky nemusí setkat. Podle Dickena (2003) je proto problémy globální (ale i ostatních řádovostních úrovní) ekonomiky nutné řešit v průniku obou dimenzí – komoditních řetězců a politicko-ekonomických, územně vymezených, systémů (například států). Schematicky toto pojetí a geografickou dimenzi komoditního řetězce znázorňuje Obrázek 3.

Obrázek 3: Propojení dimenzí globální ekonomiky

Zdroj: Dicken 2003, s.22.

2.2.2 Globální produkční síť

Podle Coe a kol. (2002) pojetí procesu produkce a distribuce jako lineárního řetězce na sebe navazujících aktivit odpovídá ekonomické realitě jen částečně. Produkční proces by si bylo lepší představit jako síť skládající se nejenom z vertikálních, ale také horizontálních a diagonálních vztahů mezi jednotlivými aktéry, za které považuje kromě spolupracujících firem i státy, spotřebitele, nevládní organizace a sdružení pracujících, jež se přímo nezapojují do výrobního procesu. Tato síť je zasazena do kulturního a sociálního kontextu různých lokalit, jejichž propojení zajišťuje.

Tedy „povaha komoditních řetězců nezáleží jenom na konkrétním sektoru či typu průmyslu, ale také na souboru míst, které jsou skrze řetězec propojené. Je tomu tak proto, že každý článek řetězce je zapojen a ovlivněn institucionálním kontextem, v němž je situován“ (Coe, Kelly a Yeung 2007, s. 104). Vzhledem ke složitosti institucionálního kontextu, ve kterém se každá ekonomická aktivita odehrává, je vhodné rozlišovat mezi formálními a neformálními institucionálními rámci. Prvou skupinu tvoří pravidla a regulace ekonomiky definované formálními institucemi na různých řádovostních úrovních (státy, vnitrostátní a nadnárodní instituce, občanská společnost atd.). Týkají se například politik zahraničního

obchodu, daňové politiky nebo environmentální regulace. Neformální institucionální rámec tvoří méně hmatatelné místně specifické způsoby podnikání a jednání aktérů. Jinými slovy jsou globální produkční sítě, stejně jako jednotlivé firmy, ovlivněny nejen regulacemi konkrétních institucí, ale i hodnotami, strategiemi a prioritami manažerů, pracovníků a místních komunit. Způsob zapojení aktérů do globálních produkčních sítí jsou proto závislé na původu aktérů a na sociálním a kulturním kontextu daného prostředí, v němž působí (Coe, Kelly a Yeung 2007, s. 104-107).

Z hlediska řízení a koordinace produkčních systémů navazuje tento přístup na práci Gereffiho, avšak, jak bylo právě řečeno, považuje vztahy uvnitř řetězce pouze za jeden z organizujících principů výrobních systémů. Kromě mezi-firemních vztahů řídicích produkční řetězce rozlišují ještě dva další základní zdroje moci, a to institucionální (vliv institucí různých řádovostních úrovní – národní stát, mezinárodní ekonomické integrace, OSN apod.) a kolektivní (aktivita kolektivních aktérů, kteří se pokoušejí ovlivnit jednání firem, odpovědných politických reprezentantů národních, místních a nadnárodních vlád a také mezinárodních institucí) (Coe a kol. 2002, s. 15-16).

V následující části se věnuji pokusu o nastínění uplatnění konceptu komoditních řetězců a globálních produkčních sítí na studium migrace fotbalových hráčů a systému fotbalu.

2.2.3 Aplikace komoditních řetězců a globálních produkčních sítí na studium migrace profesionálních fotbalistů

Nad profesionálními fotbalisty lze uvažovat jako nad určitým, i když specifickým, typem komodity. Hráči jsou totiž obvykle směňováni na trhu a výdaje klubů za posily se v případě západoevropských lig mnohdy šplhají do velké výše (Polí 2005). Navíc si výchovu fotbalových hráčů můžeme zjednodušeně představit jako řetězec na sebe navazujících fází profesního růstu a s ním spojený transfer hráčů mezi jednotlivými částmi řetězce.

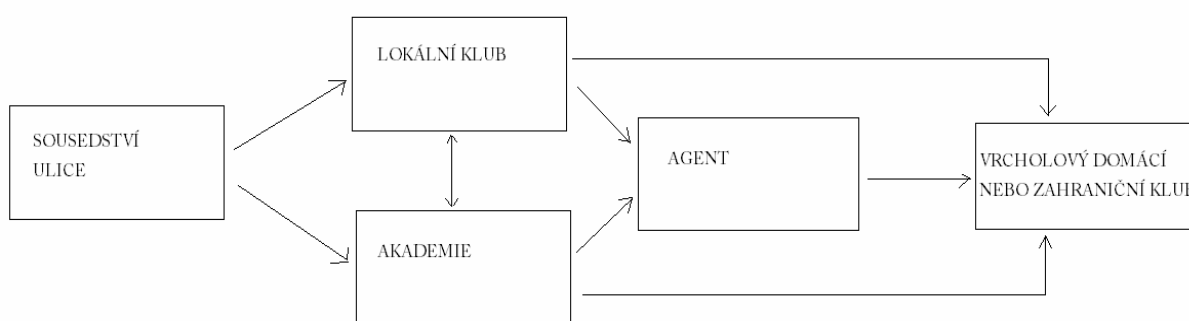
Konkrétní formy se však výrazně liší podle místa a stupně organizace fotbalového prostředí. V Evropě je začátek sportovní kariéry obvykle spojován s fotbalovými kluby. Na druhou stranu v zemích afrických, resp. rozvojových se poprvé mladí fotbalisté učí této hře přímo na ulici. V Africe tak hraní na fotbalovém plácku v sousedství většinou tvoří první část profesního postupu. Pokud se mladík fotbalově vyvíjí, přichází obvykle druhá fáze, kdy začíná působit v rámci organizovaného fotbalového klubu, kde se poprvé setkává se

základními taktickými prvky hry. Mnozí hráči jsou již na této úrovni sledování fotbalovými skauty a agenty a mohou udělat další krok ve své kariéře přestupem do vrcholového domácího nebo zahraničního klubu již na počátku své fotbalové dospělosti. Na globální úrovni přitom zůstává cílovou destinací od počátku moderního fotbalu zejména evropský kontinent.

V posledních letech ovšem fotbalová kariéra hráčů doznala určitých změn. Zatímco v dřívějším období se obchodovalo spíše s hráči „hotovými“ (s hvězdami zahraničních soutěží), dnes se častěji obchoduje s hráči mladšími, kteří ve fotbale ještě mnoho nedokázali (více Lanfranchi a Taylor 2001). Obrazně řečeno, dochází ke změnám v charakteru komoditního řetězce. Je proto nutné zdůraznit, že místo vrcholového klubu některé západoevropské soutěže je řada mladších hráčů přiváděna do klubů méně významných či juniorských týmů klubů vrcholových. Jakmile se však hráč ze zahraničí jednou dostane do profesionální západoevropské soutěže (zejména Španělska, Itálie, Anglie, Francie či Německa), může být směňován za výrazně vyšší obnosy, než tomu je na lokální úrovni či v méně významných ligových soutěžích. Dalším stupněm v řetězci mohou být fotbalové akademie, které jsou v současnosti zakládány po celém světě. Jsou určeny v první řadě k výchově mladých talentů a mimo jiné umožňují obcházet dosud platné legislativní úpravy obchodu s hráči vydávané FIFou (Scherrens 2007, více kapitola 3.2).

Komoditní řetězec v produkci fotbalového hráče si tedy lze představit zhruba jako Obrázek 4.

Obrázek 4: Komoditní řetězec výchovy fotbalového hráče

Zdroj: vlastní.

V případě fotbalu by však bylo možné identifikovat i další typy řetězců. Za komoditu lze považovat fotbal jako celek, na jehož produkci se však podílí obrovské množství subjektů – kluby, hráči, agenti, fotbalové instituce, reklamní agentury, sponzoři, média, producenti sportovního vybavení atd. Druhou cestou je pak rozložit profesionální fotbal na dílčí

subsystémy a věnovat se pouze jeho vybraným částem. V případě této práce se pokusím využít druhé možnosti a soustředit se na migraci hráčů, kteří mohou být také, jak již bylo řečeno, považováni za specifický typ komodity. Analýza komoditního řetězce výchovy fotbalového hráče by proto měla být zaměřena na vztahy klub-agent-klub (resp. klub-klub) a na vztahy mezi akademiemi a kluby. Případně na konkrétní role těchto aktérů v organizaci zahraničních přestupů a mezinárodní migraci.

Obchod s fotbalovými hráči je značně různorodý. Dochází k přestupům nejenom fotbalových hvězd, ale také hráčů mladších. Dominují mu obvykle velké fotbalové kluby, které jsou díky své kupní síle schopné ovládat trh s fotbalisty a zároveň organizovat obchod s mladými hráči prostřednictvím svých skautů a hráčských agentů. Finančně silné a úspěšné kluby mají možnost také zřizovat zahraniční akademie, kupovat podíly v zahraničních klubech či investovat do své infrastruktury a výchovy vlastních talentů. Dále vlastní stadiony, organizují sportovní utkání a jsou obvykle majiteli jejich televizních práv. Z těchto důvodů bych v kategoriích Gereffiho označil komoditní řetězce výchovy fotbalových hráčů za převážně produkčně řízené. Na druhou stranu na té nejvyšší úrovni (například kluby hrající v Evropě Ligu mistrů) fotbalové kluby nakupují hlavně hráče fotbalově již vyspělé za obrovské finanční sumy, a to víceméně bez ohledu na zemi nebo klub jejich původu. Mohou se tak díky svému postavení částečně obejít i bez vlastní fotbalové líhně. V tomto případě bychom mohli hovořit o kupně řízeném komoditním řetězci. Z těchto příčin není možné jednoznačně a mechanicky charakterizovat řetězec produkce hráčů podle Gereffiho kvalifikace a v praxi se tyto dvě organizační formy prolínají. Nicméně na vrcholové úrovni by se dalo spíše hovořit o kupně řízených řetězcích a na úrovních nižších (amatérských) spíše o řetězcích produkčně řízených (ekonomicky slabší kluby budou asi více spoléhat na vlastní zdroje). Tato tvrzení jsou ovšem spíše určitými hypotézami, jejichž potvrzení či vyvrácení by vyžadovalo zvláštní pozornost, která by přesahovala rámec této práce.

Z hlediska přístupu globálních produkčních sítí považuji za asi největší přínos obohacení firemní (klubové) aktivity ve výchově a obchodu s hráči o rozměr regulace obchodu. To hlavně z hlediska formálního i neformálního institucionálního rámce. Z formálních institucí je zapotřebí věnovat pozornost roli FIFA (Darby 1997, 2000 a 2003) a národních fotbalových svazů, EU a států (viz kapitoly 3.1 a 3.2). Z neformálních institucí by pak bylo možné soustředit se na strategie fotbalových agentů (popřípadě hráčů) v českém kontextu. Jinými slovy, soustředit se na vnímání příležitostí těmito aktéry a jejich využívání, dále na kritéria, podle nichž se rozhodují a ovlivňují fotbalové transfery. Další možností by bylo věnovat se zmiňované kolektivní moci například na případech lokální rezistence vůči

zahraničnímu kapitálu a způsobu řízení sportovního klubu, s nimiž jsme se setkali třeba v případě převzetí Austrie Salzburg firmou Red Bull. Toto téma však ponechávám v práci stranou a jeví se mi jako případná možnost dalšího studia.

Z hlediska přístupu produkčních sítí se v předložené práci zabývám regulací obchodu FIFou, státem a národními fotbalovými svazy a dále rolí hráčských agentů, jejichž fungování ovlivňuje do značné míry výsledný vzorec odchodů českých profesionálních hráčů do ciziny. To činím na základě kvalitativního šetření mezi FIFA hráčskými agenty a jejich spolupracovníky (více k metodice práce v následující kapitole).

2.3 Metodické poznámky

Předkládaná práce je založena na kombinaci kvantitativních a kvalitativních výzkumných postupů. Zatímco metody kvantitativní povahy umožňují zachycení základních „tvrdých“ vzorců a vývojových trendů, z podstaty věci redukuje sledovaný výsek reality na její měřitelné dimenze. Kvalitativně zaměřené postupy naopak směřují spíše k popisu a interpretaci „měkkých“ faktů, ve smyslu sociálních nebo individuálních lidských problémů a jiných obtížně kvantifikovatelných mechanismů a podmínek, přičemž směřují k vytvoření komplexního, holistického obrazu o zkoumaném problému, který je ovšem často obtížně zobecnitelný. Je přitom kladen důraz na způsob, jakým lidé interpretují jevy sociálního světa a svojí zkušenosti (Hendl 1997, s. 12-13). Tato práce se snaží kombinovat oba zmíněné přístupy. S jistým zjednodušením lze říci, že kapitoly 3.1, 4 a 5.2 mají převážně charakter kvantitativních hodnocení, kapitola 5.3 je spíše analýzou kvalitativní povahy.

2.3.1 Metodické poznámky ke kvantitativní části analýzy

Politický systém světového fotbalu a FIFA

V této části jsem kombinoval kvantitativní přístup s rešerší literatury. Nejprve jsem využil jedinečného datového souboru, který obsahoval seznam členů Výkonného výboru FIFA od jejího založení až do současnosti. Ten mi byl na požádání zaslán pracovníkem FIFA. Příslušný text jsem poté doplnil o poznatky z prací Darbyho (1997, 2000 a 2003).

Základní charakteristiky migrace profesionálních fotbalistů

Při analýze evropské, resp. globální migrace zahraničních profesionálních hráčů fotbalu je předložená práce asi nejvíce limitovaná nedostatkem kvantitativních zdrojů. Neexistují materiály, které by jednotnou metodou podchycovaly data z více zemí a za delší časové období. Byl jsem proto nucen omezit se na základní počty zahraničních hráčů působících ve vybraných nejvyšších zahraničních soutěžích v sezóně 2007/08. Zde jsou cizinci rozčleněni podle zemí svého původu do větších regionů. Přičemž jejich rozdělení vychází z vymezení použitého v databázi The Professional Football Players Observatory⁴ (viz Příloha 2), odkud pochází jednotná a srovnatelná data za zahraniční hráče v Anglii, Francii, Itálii, Španělsku a Německu. Do statistik u výše uvedených zemí byli zahrnuti cizinci, kteří měli uzavřenou smlouvu s jedním z 98 klubů nejvyšší zahraniční soutěže na dobu alespoň jednoho semestru a všichni tito hráči, kromě brankářů, k tomu museli nastoupit přinejmenším k jednomu soutěžnímu utkání v sezóně. Do konečného výběru zemí jsem zařadil země z fotbalového jádra⁵, semi-periferie⁶ i periferie⁷, což mimo jiné umožnilo diskutovat aplikabilitu teorie světového systému.

V případě USA se pak jedná o hráče Major Soccer League s uzavřeným kontraktem k 22.4. 2008 a narozené v zahraničí. Jako zdroj posloužily oficiální webové stránky této soutěže⁸.

U hráčů rakouské Bundesligy jde o ty, kteří disponovali cizím státním občanstvím a zároveň byli uvedeni na oficiální soupisce družstev k 1.1. 2009⁹.

Cizinci působící v Česku jsou hráči, kteří neměli občanství České republiky, včetně občanů Slovenska. Hráč byl zahrnut do statistik v případě, že nastoupil alespoň v jednom soutěžním utkání 1. ligy¹⁰.

Ve statistikách zahraničních hráčů hrajících ve Spojených arabských emirátech figurují ti, kteří byli uvedeni na soupiskách prvoligových týmů k 1.1.2009 na anglické verzi internetové encyklopedie Wikipedia. Tyto informace jsou proto méně spolehlivé.

Získaná data o počtu cizinců v jednotlivých ligách jsem následně musel roztrždit podle regionů odpovídajících vymezení ve zmíněné databázi The Professional Football Players Observatory.

---

⁴ In www.eurofootplayers.org.

⁵ Anglie, Francie, Itálie, Španělsko a Německo.

⁶ Česko a Rakousko.

⁷ USA a Spojené arabské emiráty.

⁸ In <http://web.mlsnet.com>.

⁹ In www.bundesliga.at.

¹⁰ In <http://web.quick.cz/jfk-fotbal.kopecky>.

Přehled profesionálních fotbalistů z Česka v nejvyšších zahraničních soutěžích

Hlavním cílem této části výzkumu bylo zjistit přesný počet českých hráčů, kteří nastoupili v nejvyšších zahraničních soutěžích na celém světě a to v sezónách 1993/94 až 2007/08. Do statistik jsou zařazeni všichni hráči s českým občanstvím, kteří nastoupili v nejvyšší zahraniční soutěži během sledovaného období k alespoň jednomu mistrovskému utkání. Jistě by bylo vhodné zachytit i delší časový úsek, což se mi však díky omezeným statistikám nezdařilo. Do dat před rokem 1993 by navíc spadali také Slováci.

S prosbou o statistické informace ohledně českých hráčů působících v zahraničí jsem se nejprve obrátil na Jakuba Konečného, který tou dobou zastával na ČMFS post předsedy Pracovní skupiny pro historii a statistiku. Ten mne v první řadě upozornil na neexistenci „relevantního seznamu krajanů“ před rokem 1989, resp. 1993 s ujištěním, že nejlepším dostupným statistickým zdrojem po roce 1993 jsou Fotbalové statistiky samostatné České republiky (od r. 1993) a společného Československa. Jejich autorem je František Kopecký. Díky němu vznikl jedinečný zdroj informací nejenom o českých hráčích působících v cizině¹¹. Údaje z tohoto pramene jsem následně srovnával a doplňoval o data dostupná na internetových stránkách německé fotbalové databáze transfermarkt.de (odtud zejména přestupní částky a české kluby, odkud hráči odcházeli do ciziny), českého portálu idnes.cz (kluby odchodu do ciziny a kluby, kde hráči začínali s fotbalem) a německé verze internetové encyklopedie wikipedia.org (zejména kluby, kde hráči začínali s kariérou; kluby, odkud hráči do ciziny odcházeli a kde v cizině působili). Tímto způsobem jsem zajistil větší spolehlivost sledovaných dat.

Na základě uvedených zdrojů jsem z Čechů nastoupivších v nejvyšších zahraničních fotbalových ligách vytvořil soubor dat, který u každého hráče uvádí – jméno a příjmení; rok narození; klub, odkud hráč do ciziny odešel; zahraniční klub(y), kde hráč působil a stát působiště; sezóny, v nichž hráč nastoupil v zahraničí alespoň k jednomu utkání; částka, za kterou byl hráč do ciziny prodán; klub, ve kterém hráč s fotbalem začínal; to, zda hráč nastoupil za reprezentaci či ne, viz Příloha 1. Zde místo klubů zahraničního působiště uvádím pouze stát působiště a místo klubů fotbalových začátků kraj klubu a to s ohledem na rozsah přílohy. Díky těmto údajům jsem pak vytvořil veškeré statistické přehledy hráčů podle různých kritérií, které zároveň sloužily jako podklady k výsledným kartogramům. U nich jsem navíc musel ke každému sledovanému hráči přiřadit kód kraje podle sídla klubu, kde s fotbalem hráč začínal, a tento postup opakovat podle klubů, odkud hráči do ciziny odcházeli. Informace o registrovaných hráčích podle jednotlivých krajů jsem pak získal skrze telefonický rozhovor s pracovníkem Oddělení komunikace, vnějších a vnitřních vztahů ČMFS.

---

¹¹ In <http://web.quick.cz/jfk-fotbal.kopecky>.

Příjmy českých klubů z prodeje hráčů do zahraničí

K hodnocení příjmů českých klubů z přestupů hráčů do zahraničí jsem využil jedinečný datový soubor, který mi poskytl můj známý, redaktor MF Dnes Radim Trusina. V něm bylo zachyceno kromě 100 nejdražších přestupů českých hráčů v historii i řada menších. Tato data jsem následně kontroloval a doplnil o informace z databáze transfermarkt.de, abych pokryl co největší množství přestoupivších hráčů do ciziny. V této databázi byly ovšem údaje uváděné v měně EU, takže jsem je musel následně přepočítat na české koruny podle směnného kurzu daného roku zveřejněného na stránkách ČNB. Protože tato data zachycují především největší přestupy dle objemu financí, je nutné brát výsledky s určitou rezervou. Nicméně jsou jistě vypovídající alespoň z hlediska hrubé struktury (podle zemí a příjmů jednotlivých klubů). Celkově se mi podařilo shromáždit data za 106 přestupů českých hráčů do zahraničí.

FIFA hráčští agenti ve světě a Česku

Tato část zaměřená na analýzu základních charakteristik FIFA hráčských agentů a vývoj jejich počtu na světě a v Česku je založena na informacích dostupných na oficiálních webových stránkách FIFA¹², ČMFS¹³ a informací z webových stránek agentur u ČMFS registrovaných FIFA hráčských agentů z Česka.

2.3.2 Metodické poznámky ke kvalitativní analýze mechanismů a podmíněností migrace

Část práce zaměřená na roli FIFA hráčských agentů v organizaci přestupů fotbalových hráčů do zahraničí je založena na kvalitativním přístupu k výzkumu. Snažím se v ní o zachycení názorů FIFA hráčských agentů na jejich práci a podmiňující faktory procesu migrace. Pro tento účel jsem využil metody rozhovoru pomocí návodu, který blíže rozebírá například Hendl (1997). Jeho hlavní výhoda spočívá v tom, že lze během interview probrat celou řadu otázek a v jeho průběhu reagovat a probrat zásadní témata, která jsou předmětem výzkumu, což umožňuje výzkumníkovi určitou flexibilitu.

Jinými slovy „návod k rozhovoru představuje seznam otázek nebo témat, které je nutné v rámci interview probrat. Tento návod má zajistit, že se skutečně proberou všechna pro tazatele zajímavá témata. Tazatel má volnost, jakým způsobem a v jakém pořadí získá informace, které osvětlí daný problém. Tazateli zůstává volnost přizpůsobovat formulace

---

¹² In www.fifa.com.

¹³ In www.fotbal.cz.

otázek a jejich pořadí podle situace. Rozhovor s návodem dovoluje tazateli možnost nejnvýhodněji využít čas k interview. Návod k rozhovoru umožňuje provést rozhovory s několika lidmi více strukturovaně a ulehčuje tak jejich srovnání. Návod k rozhovoru pomáhá udržet zaměření rozhovoru, ale dovoluje lidem uplatnit vlastní perspektivy a zkušenosti“ (Hendl 1997, s. 89).

Návody k rozhovorům s FIFA hráčskými agenty

Konkrétní znění návodů k rozhovorům uvádím v Příloze 7. S každým FIFA hráčským agentem jsem probral 20 konkrétních okruhů či otázek, jejichž znění jsem předem konzultoval s vedoucím diplomové práce RNDr. Josefem Novotným, Ph.D a částečně také s Doc. RNDr. Dušanem Drbohlavem, CSc. Dotazník lze rozdělit do 3 širších tematických celků, kterými jsou:

1. role FIFA hráčských agentů
2. role ostatních aktérů
3. motivace aktérů a charakteristiky českých hráčů

Každému respondentovi jsem předem nabídl prohlášení, ve kterém jsem se zavázal použít informace získané během rozhovorů pouze k účelům této práce (viz Příloha 8). Otázky jsem v případě zájmu dotazovaného zaslal předem k prostudování. Všechny informace jsem zaznamenával písemnou formou do připraveného návodu k rozhovoru.

Počet respondentů a způsob jejich kontaktování

Při plánování výzkumu jsem počítal zhruba s 5 respondenty¹⁴. Tento počet se mi vzhledem k osobním kontaktům, kterými jsem disponoval, jevil jako reálně dosažitelný. Nakonec se mi podařilo uskutečnit 8 rozhovorů, z nichž 6 bylo s FIFA hráčskými agenty a 2 se spolupracovníky uvedenými na oficiálním seznamu ČMFS. Celkem 4 agenty a 2 spolupracovníky jsem kontaktoval přes svého bývalého spoluhráče Petra Hurycha. Ten se nejprve s respondenty osobně spojil. Poté jsem s odkazem na něj telefonicky danou osobu kontaktoval. Díky tomu jsem se setkal víceméně s ochotou se mnou interview absolvovat u 3 agentů a 2 spolupracovníků. Protože se mi tento počet jevil i přes očekávání stále nízký, rozhodl jsem se skrze e-mail kontaktovat dalších 10 agentů. Z nich odepsali 3, s kterými jsem nakonec provedl zbylé rozhovory.

---

¹⁴ Celkový počet FIFA hráčských agentů v Česku k 28.3.2009 byl 27.

Složení vzorku dotazovaných se svými charakteristikami (od samostatně působících agentů s malým počtem zastupovaných hráčů až po velké agentury zastupující několik stovek hráčů) podobá základnímu souboru FIFA hráčských agentů licencovaných u ČMFS. Rozhovory se tedy podařilo provést nejenom s malými agenty působícími samostatně (Josef Vejmelka, Jiří Stejskal, Julius Bielik, Jan Levý, Rudolf Baránek), kteří obvykle zastupují nižší počet hráčů, ale také se zástupci velkých zavedených agentur (Ivo Táborský – spolupracovník Pavla Pasky, Jiří Müller – spolupracovník Zdeňka Nehody, Jindřich Šťastný – licencovaný agent spolupracující se Sport Investem Pavla Zíky). Určitou nevýhodou bylo, že tito spolupracovníci agentů vykonávají spíše skauting a samotných jednání o přestupech hráčů se tak přímo neúčastní. Nicméně se do styku s prací agentů dostávají každodenně. Též musím podotknout, že realizace rozhovorů s majiteli těchto agentur se mi nejevila příliš reálně, a proto jsem zvolil toto, z mého hlediska schůdnější, řešení.

Zpracování získaných informací

Ke zpracování informací získaných během rozhovorů pomocí návodu jsem nakonec využil metody porovnávání jednotlivých případů. Srovnání výpovědí hráčských agentů mi umožnilo dojít k abstraktnější představě o zkoumané problematice (Hendl 1997). Získané poznatky, zpracované na základě poznámek z absolvovaných rozhovorů, mi posloužily k ověření, na začátku práce stanovených, hypotéz práce.

3 SYSTÉM SVĚTOVÉHO FOTBALU A LEGISLATIVNÍ RÁMEC MEZINÁRODNÍ MIGRACE PROFESIONÁLNÍCH FOTBALISTŮ

3.1 Politický systém světového fotbalu a FIFA

Jak bylo v teoretické části zmíněno, v rámci fotbalu se dá identifikovat několik mechanismů, jejichž prostřednictvím by mělo docházet k udržování struktury fotbalového systému a dominance fotbalově zavedených zemí. Jde například o migraci fotbalových hráčů s cílem úspěchu v zahraničních profesionálních soutěžích, jejímž aspektem je také obchod hráčů z méně prestižních „periferních“ soutěží (těmito tématy se zabývám v následujících částech práce) a také monopolizace moci v centru rozhodování, kterým se od roku svého založení 1904 stala světová fotbalová federace FIFA řídicí prostřednictvím svých orgánů světový fotbal.

Prvním důležitým orgánem FIFA je její kongres plnící legislativní funkci. Na něm se pravidelně setkávají zástupci členských fotbalových asociací z celého světa, přičemž každá asociace disponuje jedním hlasem bez ohledu na svou velikost a význam. Do jeho kompetencí dnes spadá kromě volby prezidenta FIFA na čtyřleté období také schvalování základních legislativních norem FIFA například ohledně přestupů hráčů, jejich rozpočtů nebo třeba přijetí či vyloučení členské asociace do/z FIFA. Podstatným procesem, který pozměnil těžiště moci v rámci této instituce po konci 2. světové války, byly boje národního osvobození a dekolonizace bývalých kolonií, které se mnohdy jako do první mezinárodní organizace hlásily do FIFA. Počet členských afrických a asijských asociací postupně vzrůstal. V roce 1953 vzniká kontinentální konfederace Asie a o 4 roky později Afriky. V polovině 60. let je členem druhé jmenované již kolem 30 zemí a představitelé evropského fotbalu se začali obávat o ztrátu svého postavení v rámci kongresu, na jehož půdě byli až do této doby o většině fotbalových záležitosti schopni sami rozhodovat. Zástupci UEFA se proto pokusili prosadit reformu kongresového volebního systému ve svůj prospěch, což se jim nepodařilo a byli si tak nuceni zajistit svou pozici prostřednictvím Výkonného výboru FIFA a postu Prezidenta FIFA (Darby 1997).

Tuto funkci, která je především, nikoliv však pouze, reprezentativní povahy¹⁵, zastávali až do roku 1974 pouze zástupci evropských zemí (viz Tabulka 1). Jejich vztah k

---

¹⁵ V čele Kongresu FIFA i výkonného výboru stojí prezident. Ve výboru disponuje jedním hlasem, který se v případě rovnosti hlasování stává rozhodujícím (FIFA 2003).

rozvojovým zemím a fotbalovým svazům ilustroval pojetí vztahů mezi bývalými koloniálními mocnostmi a koloniemi. „Například prezident FIFA mezi lety 1921 a 1954, Francouz Jules Rimet, chápal FIFu jako instituci, jež byla v souladu s paternalistickým a nekoloniálním pojetím světového rozvoje, v němž ekonomická a kulturní hegemonie vychází z moderního evropského centra do předmoderního třetího světa“ (Darby 2000, s. 73). V tomto smyslu ve své činnosti pokračovali i dva následující nejvyšší představitelé FIFA Drewry a Rous, kteří přijali také misionářský přístup k rozvoji fotbalu ve světě, jehož charakterizovala patronizace rozvojových zemí, eurocentrismus a neoimperiální styl.

Tabulka 1: Prezidenti FIFA, 1904-2009

jméno a příjmení	země původu	funkční období
Robert Guerin	Francie	1904-1906
Daniel Burley Woolfall	Anglie	1906-1919
Jules Rimet	Francie	1920-1954
Rodolphe Williams Seeldrayers	Belgie	1954-1955
Arthur Drewry	Anglie	1956-1961
Stanley F. Rous	Anglie	1961-1974
João Havelange	Brazílie	1974-1998
Joseph S. Blatter	Švýcarsko	1998-

Zdroj: datový soubor obsahující seznam všech členů Výkonného výboru FIFA od roku 1904 poskytnutý FIFou.

Tento postoj vystihuje vyjádření jednoho z prezidentů FIFA S. Rouse, kde uvádí, že zavedení programů vzdělávání trenérů a rozhodčích v afrických a jihoamerických zemích bylo jen počátkem misionářské práce FIFA (více Darby 1997 a 2000). Ke změně došlo v roce 1974, kdy byl díky slibům v kampani zaměřené na politicky frustrované africké a asijské asociace zvolen Brazilec João Havelange. Ten se podle Darbyho (2000, s. 5) zaručil například za zvýšení počtu míst na světovém šampionátu z 16 na 22 ve prospěch opomíjených asociací¹⁶. Zvýšení počtu míst se sice podařilo až na 24 již pro MS v roce 1982, avšak oproti roku 1978 se jej mohlo zúčastnit o 4 evropské, 1 africkou, 1 oceánskou, 1 severo- a středoamerickou a 1 jihoamerickou reprezentaci více. Havelange nicméně věnoval podle Darbyho (2003) značnou pozornost potřebám zemí z neevropských konfederací a byl vnímán spíše jako jejich zastánce, což mu na oplátku zajistilo podporu v Kongresu FIFA a jeho opětovné zvolení. Pokračování této linie, odrážející růst vlivu méně významných asociací rozvojových zemí, představuje současný prezident Blatter, který svou volební kampaň postavil na

¹⁶ V roce 1974 na MS ve fotbale se mezi sebou utkalo 9 evropských, 4 jihoamerické, 1 africká, 1 asijská a 1 středo- a severo-americká reprezentace.

kontinuitě politiky nastavené během Havelangovy prezidentury. Nejenom, že podporoval kandidaturu Jihoafrické republiky na konání MS ve fotbale v roce 2010, ale pokoušel se přispět k rozvoji fotbalu v Africe i Asii prostřednictvím financování různých rozvojových projektů (Darby 2003, s. 13-14).

Sliby Havelange ohledně počtu míst pro africké asociace na MS bylo těžké prosadit také proto, že se o těchto otázkách rozhodovalo na Výkonném výboru FIFA, do jehož pravomocí spadala, respektive stále spadá, také volba místa konání mistrovství světa. Ve výboru vždy převažovali zástupci evropského fotbalu. Díky Kongresu FIFA a neustálé aktivitě zástupců fotbalových svazů zemí Afriky a Asie bylo možné vytvořit tlak na evropské představitele, a tak byl v roce 1953 svolán mimořádný Kongres FIFA, na němž po jednom místě ve Výkonném výboru připadlo Africe i Asii. Další požadavky byly zastupiteli evropských asociací odmítány s odůvodněním potřeby efektivnější koordinace aktivit a činnosti mezi národními svazy daných kontinentů (Darby 2003). Tento argument se však ukázal poněkud pokryteckým, protože například Africe se jej podařilo splnit už v roce 1957 založením CAF (asijská konfederace vznikla už v roce 1954). V roce 1975 byly ve výboru sice zastoupeny kromě konfederace Oceánie již všechny konfederace, nicméně v distribuci míst zůstávala zachována disproporce (Tabulka 2). Na rozdíl od kongresu, kde fungovala zásada „jedna asociace = jeden hlas“, zde nebyla zavedena ani určitá proporcionalita mezi počtem zástupců a počtem členských asociací z jednotlivých konfederací v kongresu. UEFA, která měla v roce 1975 35 členů přihlášených do FIFA, disponovala 9 zástupci ve výboru. Afriku a Asii, které měly každá prakticky stejný počet asociací jako UEFA, přitom zastupovali pouze 2, resp. 3 zástupci. Naopak silné postavení získaly státy CONMEBOL, kterých ačkoliv bylo pouze 10, zaujímaly 3 místa ve výboru. Během více než 30 let následujícího období se nereprezentativnost výkonného orgánu FIFA reprodukovala. UEFA dnes má garantováno 8 míst ve výkonném výboru. Díky tomu, že prezidentem FIFA je Švýcar Blatter, má tato konfederace celých 9 zástupců. I když je nutné dodat, že post prezidenta FIFA je specifickým, protože se jeho mandát odvozuje od Kongresu FIFA, nikoliv od konfederací jako u ostatních členů výboru, a tak pakliže je jako v případě Blattera zvolen i africkými a asijskými konfederacemi, nemusí ve výboru hájit pouze zájmy své domovské konfederace (více Darby 2003). Celkem výsadní postavení drží čtyři britské fotbalové asociace, které z uvedených 8 mají „rezervováno“ jedno místo. CAF i AFC relativně i absolutně posílily. Nicméně vzhledem k počtu svých členských asociací jsou ve výboru méně reprezentovány. A tak i přestože ve 2. polovině 20. století došlo k pozvolné demokratizaci jednoho

z nejdůležitějších orgánů světového fotbalu je současný stav z hlediska distribuce zastoupení konfederací stále nereprezentativní.

Tabulka 2: Vývoj počtu zástupců ve Výkonném výboru FIFA a členů FIFA podle konfederací, 1904-2007

rok	UEFA	CAF	CONCACAF	CONMEBOL	OFC	ACF
1904	3 (8)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)
1925	4 (28)	0 (1)	0 (3)	0 (6)	0 (0)	0 (0)
1950	13 (32)	0 (1)	1 (12)	2 (12)	0 (1)	0 (13)
1975	9 (35)	2 (35)	4 (22)	3 (10)	0 (4)	3 (33)
1990	11 (36)	3 (48)	5 (27)	3 (10)	0 (8)	4 (38)
2007	9 (53)	4 (53)	3 (35)	3 (10)	1 (11)	4 (46)

Zdroj: datový soubor poskytnutý FIFou.

Poznámka: číslo před závorkou značí počet zástupců ve Výkonném výboru FIFA, číslo v závorce reprezentuje počet členských asociací FIFA z dané konfederace.

Důležitým prvkem dominance Evropy ve světovém fotbale¹⁷, nejenom v symbolické rovině, je mistrovství světa a jeho formát. Za prvé počet míst na mistrovství světa určených Výkonným výborem byl nastaven ve prospěch fotbalových velmocí. Za druhé bylo místo jeho konání situováno do zemí Evropy a (Jižní) Ameriky. O místě a počtu reprezentací z jednotlivých kontinentů zpočátku sice rozhodoval Kongres FIFA, avšak na začátku 2. poloviny 20. století tato otázka přešla do pravomoci Výkonného výboru FIFA. V polovině 60. let byl i přes vysoký počet afrických zemí ve FIFě vítěz afrického fotbalového mistrovství nucen hrát o postup na mistrovství světa způsobem play-off se zástupcem asijského fotbalu. Na mistrovství světa v Anglii v roce 1966 tak kromě reprezentace KLDK nehrála jiná, která by nepocházela z Evropy, Střední nebo Jižní Ameriky. Tento systém měl pak podle Darbyho (2000, s. 81) dopad i na politický systém FIFA, kdy ve statutách zůstávalo zakotveno, že „národní asociace, která se nezúčastní dvou po sobě jdoucích mistrovství světa nebo Olympijských her budou připraveny o právo hlasování na Kongresu FIFA až do doby než splní tyto podmínky“. Jak dále poznamenává, bylo toto pravidlo příčinou přetrvávající politické okrajovosti zemí sdružených v CAF i proto, že si tyto svazy ani nemohly dovolit hradit výdaje potřebné k absolvování kvalifikačních utkání. Volba místa konání mistrovství

¹⁷ Použijeme-li termínů dominance, nutně se tak nevyhneme normativním soudům. Měl by být systém řízení fotbalu demokratický ve smyslu reprezentativního zastoupení jednotlivých států? Nebo je z normativního hlediska na místě spíše zohledňovat kvalitu národních výběrů, počty fotbalistů, rozložení fotbalových sil na klubové úrovni či jiné z řady možných charakteristik? Přestože zde normativní pohledy na tuto problematiku nerozebíráme, vycházíme z předpokladu, že světový význam fotbalu daleko překračuje hranice pouhého sportovního soutěžení. Takové hledisko pak poskytuje řadu argumentů pro normativní preferenci demokratického uspořádání.

světa byla a stále je důležitou oblastí střetů především z důvodu jeho vysoké prestiže. Tato celosvětově sledovaná událost zemi svého konání přispívá k pozitivní mezinárodní prezentaci a zviditelnění. Potenciál má tedy například z hlediska rozvoje cestovního ruchu, které může být podstatným zdrojem příjmů států. Vznikly také studie hodnotící jeho další ekonomické dopady. Konání mistrovství světa v Jihoafrické republice údajně může vést k vytvoření kolem 77 tisíc pracovních míst, což vzhledem k 40% nezaměstnanosti představuje důležitý argument pro jeho uspořádání. Odhadem by dále mohlo přinést zhruba 550 mld. amerických dolarů do státního rozpočtu z daní a vytvořit až 2 % HDP. Do tohoto projektu je navíc zapojeno 9 měst, která by z něho měla mít prospěch alespoň skrze vybudování infrastruktury a růstu cen pozemků (Cornelissen 2004).

Až do roku 1998 se MS dařilo fotbalovým mocnostem udržet na území Evropy a Ameriky, kdy byl po celou dobu zaveden systém pravidelného střídání mezi těmito dvěma kontinenty. Teprve v roce 2002 bylo pořádáno první mistrovství mimo tradiční destinace v Japonsku a Jižní Koreji. Velkým úspěchem pro africký fotbal se pak stalo mistrovství světa v roce 2010. Toho bylo dosaženo mimo jiné díky kontroverzím během volby místa konání MS v roce 2006, v kterém vyhrálo Německo. FIFA proto přešla na rotační systém mezi kontinenty, kdy pro MS v roce 2010 mohly být vybrány pouze země z CAF a pro rok 2014 z CONMEBOL. Tento systém v současnosti již neplatí a pro MS v roce 2018 se mohou hlásit všechny asociace ze zbylých čtyř konfederací.

3.2 Legislativní rámec migrace profesionálních fotbalistů

Celosvětově platná pravidla přestupního systému fotbalových hráčů definuje v současnosti FIFA v dokumentu „Předpisy FIFA o statusu a přestupech hráčů“. Na evropské úrovni pak uplatňuje svou politiku také evropská fotbalová asociace UEFA. Do migrace profesionálních hráčů fotbalu zasahuje také EU především hájením svého pojetí společného trhu a volného pohybu pracovní síly. Neméně významná jsou též omezení kladená národními státy v imigrační politice a národními fotbalovými asociacemi.

V minulých letech jsme byli svědky rozporů mezi FIFA a EU, kdy se přestupní pravidla FIFA dostala do střetu se základními právními normami EU a to především na poli volného pohybu pracovní síly na jejím území. Rozsudek ESD v případě Bosman přitom částečně podřídil přestupní systém FIFA evropskému právu a zajistil podobné podmínky pro mobilitu profesionálních fotbalistů, jakou doposud disponovala pracovní síla v jiných profesích v rámci Evropského společenství. Od této doby může jakýkoliv profesionální fotbalista

(sportovec) po uplynutí kontraktu změnit zaměstnavatele, aniž by ten měl právo vymáhat finanční odškodné za svého bývalého zaměstnance. Scherrens (2007, s. 25) však podotýká, že fotbalová lobby si i po tomto sporu byla schopna zajistit specifický přístup k fotbalu ze strany EU. Fotbalový hráč, který je v současnosti pod kontraktem, při změně svého působiště stále závisí na dohodě ohledně přestupní částky mezi kluby, a to i přesto, že tento systém odporuje článku 81 SEU¹⁸. Za druhé nemá fotbalový profesionál možnost ukončit jednostranně kontrakt uzavřený mezi ním a klubem i když splní kritéria definovaná v národním právu. Podle Scherrens (2007) tak v EU stále chybí legální rámec sportu a fotbalu a zůstává otázkou, které aktivity by měly nebo neměly být do tohoto rámce zahrnuty.

Ve skutečnosti se fotbal, migrace a obchod s hráči v minulých letech stal obrovským byznysem, který otevřel prostor ke kontroverznímu obohacování se jednotlivců bez vážnějších právních postihů – například praktiky hráčských agentů nebo zprostředkovatelů, kteří přivádějí do Evropy hráče převážně z rozvojových zemí, aniž by v případě neúspěchu při testech v klubech zodpovídali za jejich budoucí osud. Druhý příklad, který stojí za zmínku a jemuž se věnuji v kapitole 4.2.1 je systém fotbalových akademií, které především z rozvojových zemích Afriky umožňují přivádět hráče, aniž by byli spadali do současné přestupní legislativy FIFA (Scherrens 2007).

3.2.1 Případ Bosman a Simutenkov

Rozhodnutí ESD v roce 1995 v případě Bosman svými důsledky stále ovlivňuje mezinárodní přestupy profesionálních fotbalistů. Bosman byl hráčem belgického klubu Royal club Liégeois SA. Po skončení smlouvy s tímto klubem mu jeho bývalý zaměstnavatel neumožnil odchod do francouzského klubu US Dunkerque, což mohl učinit díky tehdy platnému přestupnímu řádu. Ten umožňoval klubům si i po ukončení smlouvy jednoduchým odmítnutím přestupní částky nabídnuté od jiného klubu hráče ponechat. Bosman proto podal žalobu u ESD proti UEFA, belgickému fotbalovému svazu a svému bývalému zaměstnavateli, kterou ve zmíněném roce 1995 vyhrál. ESD deklaroval, že některá přestupní pravidla FIFA jsou v rozporu s článkem 39 SEU¹⁹. V rozporu bylo za prvé právo klubu vyžadovat přestupní částku i po ukončení smlouvy mezi hráčem a klubem a za druhé omezení stanovená národními asociacemi na množství cizinců z ostatních členských zemí EU, kteří nastupují

---

¹⁸ Článek 81 SEU zakazuje „veškeré dohody mezi podniky, rozhodnutí sdružení podniků a jednání ve vzájemné shodě, které by mohly ovlivnit obchod mezi členskými státy a jejichž cílem nebo výsledkem je vyloučení, omezení nebo narušení hospodářské soutěže na společném trhu“ (SEU článek 81).

¹⁹ In <http://www.ecb.int/ecb/legal/pdf/ce32120061229cs00010331.pdf>.

k soutěžnímu utkání nebo v jeho průběhu za jeden klub. Tímto verdiktem byla částečně zajištěna svoboda pohybu profesionálních hráčů fotbalu v rámci Evropského společenství, avšak zachovány zůstaly přestupní částky, na které mají kluby i nadále nárok jako na náhradu za přestup hráče pod platnou smlouvou a také systém kvót na zahraniční hráče pocházející ze zemí mimo EU. Částečně tak byly odstraněny překážky pohybu hráčů v rámci EU. Tento systém byl však později právní cestou napadnut v případě Simutenkova a Ruska (ruského hráče působícího ve Španělsku), které mělo uzavřené dohody o spolupráci s EU. Podle rozsudku ESD měly být odstraněny všechny hráčské kvóty Španělska na profesionály pocházející z Ruska. Scherrens (2007) poznamenává, že tento rozsudek zpochybnil zavedené kvóty jednotlivých zemí EU na hráče, kteří pocházejí ze zemí, s nimiž má EU uzavřené bilaterální smlouvy o partnerství a spolupráci.

Z tohoto pohledu je ilustrativní současná situace v Česku, kde podle článku 51 Soutěžního řádu ČMFS jsou oprávněni k soutěžnímu utkání v jednom družstvu nastoupit nejvýše 3 hráči, kteří jsou občany cizího státu. To se netýká utkání 1. a 2. ligy, tedy profesionálních soutěží, „v nichž mohou nastoupit hráči s evidovanou profesionální smlouvou, kteří jsou občany členských států Evropské unie, Evropského hospodářského prostoru, jakož i občané států majících s Evropskou unií uzavřeny dohody o partnerství („přístupové dohody“), bez početního omezení a dále nejvýše 3 další hráči, kteří jsou občany jiných států“. Obdobná situace je například také v Německu, které je, jak dále uvádím, důležitou destinací pro české profesionální hráče. Zde byly dokonce od sezóny 2006/07 odstraněny cizinecké kvóty zcela²⁰.

Výsledek uvedených sporů je proto často vnímán jako přelomový okamžik umožňující uvolnění migrace sportovců (nejenom fotbalistů) v EU. V některých zemích ovšem došlo v následujícím období k růstu podílu cizinců ze zemí mimo EU a poklesu podílu cizinců z EU. V Itálii nabyli na důležitosti například hráči z Jižní Ameriky a Afriky. Také ve Francii podíl cizinců z EU i po uzavření případu Bosman stagnoval. Lanfranchi a Taylor (2001, s. 223) dále dokazují, že „pohyb hráčů v rámci EU byl po uzavření případu Bosman méně významný než příchod hráčů z mimoevropských zemí s dobrou fotbalovou tradicí a slabou ekonomikou“, a to i přesto, že se na ně často vztahovaly, resp. vztahují národní kvóty. Bosmanův případ tak nemůže plně objasnit současnou intenzitu a charakteristiky migračních toků profesionálních fotbalistů. Informace, které jsou k dispozici, dokládají spíše pokračování dlouhodobých trendů v migraci. V nich se během celého 20. století objevovaly praktiky

---

²⁰ In <http://www.bundesliga.de/de/dfl/fragen/index.php>.

naturalizace a dvojího (vícečetného) občanství, kterých využívaly především bývalé koloniální velmoci toužící po získání kvalitních fotbalistů ze svých bývalých koloniálních držav. Pomocí nich je možné se cizineckým kvótám národních fotbalových asociací vyhýbat. Za příklad může posloužit Belgie, kde hráč po třech letech obdrží automaticky belgické občanství a je považován za plnohodnotného občana EU (Grubbström a Jansson 2007).

3.2.2 Současné trendy v regulaci přestupního systému

Tendence k deregulaci trhu s hráči v rámci EU však vyvolaly odmítavé reakce v řadách představitelů národních asociací, jejichž zástupci působí i ve světové fotbalové federaci. Vznikly obavy o ztrátu lokálního charakteru fotbalu²¹. Druhým, často citovaným, argumentem, je snaha o vyrovnání výkonnostních rozdílů ve fotbale na klubové i reprezentační úrovni.

Ve FIFě probíhala během posledních několika let diskuze na toto téma a vznikl záměr prosadit nové pravidlo 6+5. Toto pravidlo stanoví, že za jeden klub musí do začátku utkání nastoupit alespoň 6 hráčů, již mohou reprezentovat zemi, v které klub sídlí. Sepp Blatter, současný prezident FIFA, na obhajobu tohoto pravidla uvádí hned celou řadu argumentů²². V jeho důsledku by podle něj mělo dojít k vyrovnání úrovně mezi kluby v rámci i mezi jednotlivými národními ligami, protože by byl omezen počet cizinců, kteří by mohli do daného utkání nastoupit. Ekonomicky silnější kluby by tak teoreticky ztratily výhodu do jednoho utkání postavit neomezený počet kvalitních fotbalistů pocházejících ze zahraničí. FIFA si kromě vyrovnání soutěží a kvality klubů od zamýšleného pravidla slibuje i více pozornosti ze strany klubů na výchovu domácích talentů a zachování lokálního charakteru týmů zaměstnávajících hráče z vlasti, s nimiž se diváci mohou lépe identifikovat. Redukce počtu cizinců v lize by měla dále vést k ochraně kvality národních reprezentací především západoevropských zemí, za čímž stojí právě jejich představitelé. Úroveň reprezentací údajně stoupá s poklesem zahraniční konkurence, kdy mají domácí hráči větší šanci se ve vrcholovém fotbale prosadit. Blatter též uvádí, že navrhované pravidlo 6+5 není v rozporu s evropským pojetím volného pohybu pracovní síly, protože kluby mohou zaměstnávat jakýkoliv počet zahraničních hráčů. Pravidlo se podle něj vztahuje pouze na počet domácích hráčů, kteří musí nastoupit k začátku utkání. V podstatě by tak podle FIFA nedocházelo

---

²¹ Především jde o snížení podílu domácích hráčů ve prospěch cizinců, které je někdy řadou fotbalových funkcionářů, odborníků i širší veřejností vnímáno jako negativní jev vedoucí k problematictější identifikaci diváků s fotbalovými kluby.

²² In <http://www.fifa.com/aboutfifa/federation/president/news/newsid=762500.html>.

k omezení pohybu pracovníků. Naopak by tento předpis podporoval zákonné normy proti monopolizaci ekonomiky. Skutečností zůstává, že v Evropě na jedné straně stojí většina fotbalových klubů, které sezónu od sezóny bojují pouze o záchranu v nejvyšší soutěži a na straně druhé menšina každoročně bojující o mistrovský titul a účast v Lize mistrů. Představitelé FIFy si v současnosti uvědomují možnost, že by se díky případným rozporům se zákony EU toto pravidlo nemuselo v praxi dlouho udržet a proto napříč Evropou hledají, zatím s úspěchem, politickou podporu. FIFě v tomto snažení pomáhá také UEFA, která již na začátku nového tisíciletí přijala opatření vztahující se na profesionální soutěže asociací v jejím rámci a na Ligu mistrů. Hlavním cílem je podpořit výchovu vlastních fotbalistů. V českých profesionálních soutěžích (1. a 2. liga) proto musí každý klub před sezónou předložit seznam 25 hráčů, z nichž 4 mají být tzv. „domácí hráči“²³. Problém zde podle FIFA představuje definice domácího hráče, která dává klubům prostor k angažování ještě mladších hráčů ze zahraničí, kteří jsou po 3 letech považováni za „domácí“.

Milanovič (2004) ve své studii výsledků utkání a sportovních úspěchů na reprezentační úrovni a v Lize mistrů vychází z teoretického modelu, jehož základním východiskem je, že díky postupnému odstraňování bariér mezinárodních přestupů hráčů od poloviny 90. let minulého století dochází ke koncentraci úspěchů na klubové úrovni a naopak vyrovnávání kvality mezi reprezentacemi. Hlavním principem je hromadění kvalitních hráčů v malém množství dominantních klubů, kteří získané zkušenosti mohou uplatnit také v reprezentaci a tím dochází k vyrovnávání jejich kvality. Dospívá k závěru, že ve sledovaném období se tyto předpoklady naplnily. V tomto smyslu by podle Milanovičovy analýzy omezení množství cizinců mohlo vést k vyrovnání úrovně mezi evropskými ligami a naopak k opětovnému prohloubení rozdílů mezi reprezentacemi zemí. Argumentace zástupců FIFA se ve světle této studie jeví logicky. Nicméně je nutné říci, že rozdíly mezi kluby a reprezentacemi, o které v této debatě podle představitelů FIFA šlo, budou i nadále existovat z důvodu rozdílné populační velikosti zemí a domácího trhu. Dále k jejich růstu může i nadále přispívat systém Ligy mistrů, v němž místo toho, aby se utkávali mistři evropských soutěží, jako tomu bylo v PMEZ, zápolí kluby spíše z hlediska divácké atraktivity. Spíše než s utkáním mezi rumunským a bulharským mistrem se v závěrečných bojích každoročně setkáme se zápasy mezi Chelsea, Manchesterem, Arsenalem a Liverpoolem. Navrhované pravidlo FIFA by v tomto smyslu v Evropě asi mělo očekávaný, leč poněkud omezený, účinek.

---

²³ Jedná se o hráče, který byl mezi 15. a 21. rokem věku alespoň 3 roky registrován v členském klubu ČMFS (2008a, s. 17).

FIFA se dále v nových pravidlech pro přestup hráčů přijatých v létě roku 2001 rozhodla představit dva nové prvky, kterými jsou mechanismy solidarity a tréninkových kompenzací. Ty mají být podle prohlášení Blattera jedním z řešení problému nerovnosti fotbalu. Mají za účel ekonomicky pomoci klubům, které do výchovy hráčů investují své prostředky a které neměly v minulosti právo na náhradu za přestup vychovaných hráčů. Z jakékoliv přestupní částky profesionálního hráče pod kontraktem má být vyhrazeno 5 %, které se podle doby tréninku dělí mezi kluby, u nichž byl příslušný hráč mezi 12. a 23. rokem věku registrován. Druhým nástrojem je kompenzace tréninkových výdajů za hráče. Její platba se uplatňuje v případě, že „se hráč zaregistruje poprvé jako profesionál; nebo jakmile profesionál přestoupí mezi dvěma kluby nebo mezi dvěma Asociacemi (buď během nebo na konci své smlouvy), a to před koncem sezóny, ve které dovrší 23 let věku“ (FIFA 2007a). Národní asociace jsou povinny rozdělit domácí kluby do maximálně 4 kategorií lišících se výší nákladů na trénink hráče. Podle doby tréninku daného hráče a kategorie se poté určuje kompenzace. Tato dvě pravidla by na první pohled mohla znamenat redistribuci značných obnosů ve prospěch klubů věnující se soustavně výchově hráčů, tedy i těch menších. Podle Scherrens (2007, s. 31) na nich ovšem nejvíce vydělají větší a ekonomicky silnější kluby. To vyplývá údajně ze skutečnosti, že výrazný podíl přestupů v nejvyšších ligách se odehrává z velkých do menších klubů nebo z vyšších do nižších soutěží a v neposlední řadě mezi velkými kluby. V praxi navíc dochází k porušování těchto norem. Mezi lety 2002-2008 bylo vyřešeno příslušným orgánem FIFA 156 případů porušení tréninkových kompenzací a 250 stížností v případě porušení mechanismu solidarity, což podle mého názoru může tvořit menší část všech případů²⁴.

---

²⁴ In <http://www.fifa.com/aboutfifa/federation/administration/decision.html>.

4 ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKY MIGRACE PROFESIONÁLNÍCH FOTBALISTŮ

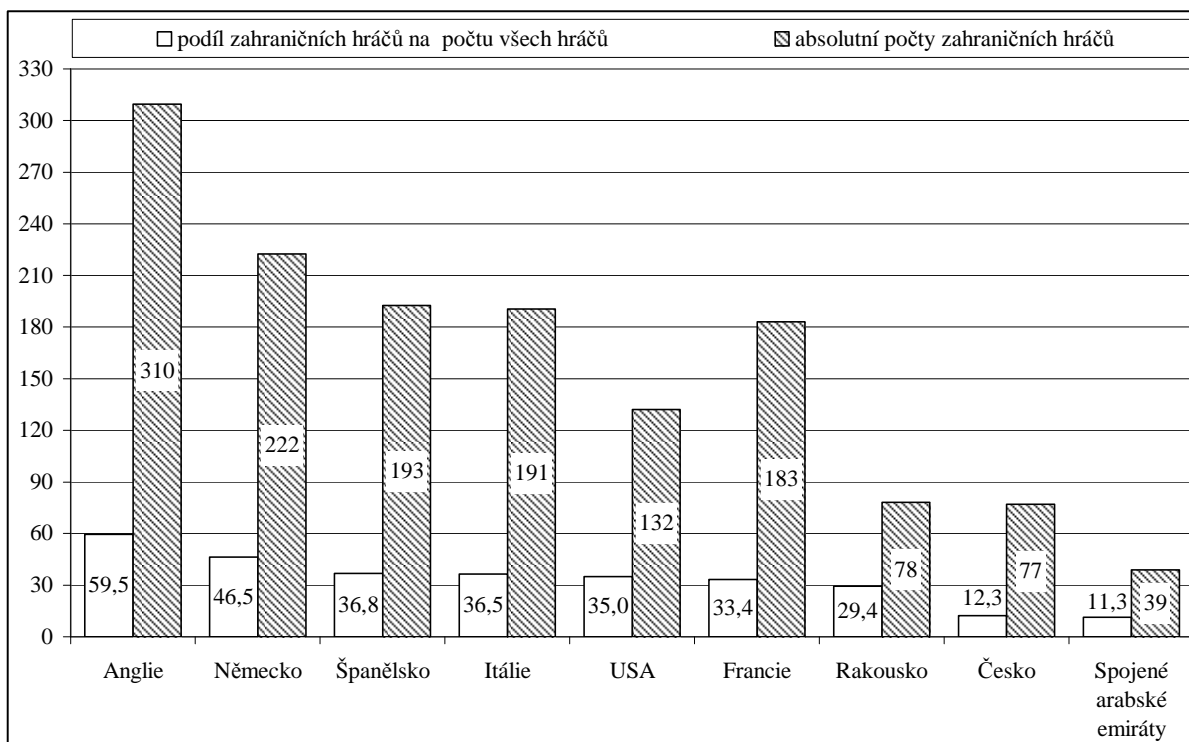
Účelem následující části je nastínit základní kvantitativní charakteristiky migrace vrcholových fotbalistů na globální (především evropské) úrovni v současném období a zasadit tak vývoj zahraničních přestupů českých hráčů do širšího kontextu migrace profesionálních fotbalistů. Dlouhodobým migračním trendům fotbalových hráčů se v minulosti dostatečně věnovali Lanfranchi a Taylor (2001) a v české literatuře z jejich práce vycházel Matušík (2008). Také proto se jimi blíže nezabývám a zmiňuji pouze některé dlouhodobé a charakteristické rysy migrace profesionálních fotbalistů.

4.1 Profesionální fotbalisté z ciziny v nejvyšších vybraných soutěžích v současnosti

Mezi ligovými soutěžemi jednotlivých zemí existují v současné době významné rozdíly v počtu zahraničních hráčů a jejich podílu na celkovém počtu fotbalistů, kteří nastupují k soutěžním utkáním. Jako ilustrace mohou posloužit vybrané ligové soutěže evropských zemí uvedených v Grafu 1.

Největší absolutní počet i relativní podíl zahraničních hráčů byl v sezóně 2007/08 v anglické Premier League. Působilo zde celkem 310 hráčů ze zahraničí, což tvořilo zhruba 60 % všech fotbalistů hrajících v nejvyšší anglické ligové soutěži. Matušík (2008, s. 85) uvádí podle jiného zdroje založeného na údajích z ligových soupisek před začátkem sezóny 2007/08, že v Anglii hrálo 368 cizinců a tento počet se od sezóny 2005/06 zvýšil o 36 fotbalistů. V Anglii tak v posledních letech stoupá počet angažovaných cizinců. Obdobný vývoj růstu absolutního počtu cizinců byl v posledních sezónách zaznamenán také ve Španělsku a Itálii. V počtu cizinců za anglickou Premier League následuje německá Bundesliga, v níž hrálo celkem 222 zahraničních profesionálů, kteří tvořili 46 % celkového počtu hráčů. Za nimi se pak nacházejí další západoevropské ligy Španělska, Itálie, americká Major Soccer League, soutěže Francie a Rakouska. Rozdíl v absolutním počtu cizinců mezi rakouskou Bundesligou a ostatními západoevropskými soutěžemi plyne z nižšího počtu klubů této soutěže.

Graf 1: Srovnání počtu zahraničních hráčů nejvyšších fotbalových lig vybraných zemí, sezóna 2007/08

Zdroj: www.eurofootplayers.org, Kopecký (2009), <http://web.mlsnet.com>, www.bundesliga.at, www.wikipedia.org.

V počtu cizinců existují významné rozdíly mezi uvedenými fotbalovými ligami a českou nejvyšší soutěží. V Česku byl totiž výrazně nižší podíl cizinců na celkovém počtu hráčů. Většinu jich – jak poukazuje Matušík (2008) – navíc tvořili fotbalisté ze Slovenska. Stejný autor se blíže věnuje hodnocením vývoje počtu cizinců, kteří nastupovali k utkáním první fotbalové ligy v Česku mezi sezónami 1993/94 a 2006/07. Od začátku sledovaného období až do přelomu tisíciletí přitom docházelo k poklesu počtu cizinců a také jejich podílu na počtu všech hráčů z úrovně 45 (11,8 %) na 27 (7,0 %) v sezóně 1999/00. Tento vývoj byl podle něj částečně odrazem hospodářských problémů Česka v důsledku transformace domácí ekonomiky. Do sezóny 2007/08 pak vzrostl absolutní počet cizinců až na 77, což činilo 12,3 % na celkovém počtu ligových hráčů. Za celé období u nás tedy počet cizinců v absolutních i relativních číslech o něco vzrostl (více Matušík 2008).

Nicméně jak je patrné, česká nejvyšší soutěž se z hlediska počtu zahraničních hráčů nemůže rovnat svým západoevropským sousedům. Důležitým faktorem je zřejmě ekonomická síla jednotlivých soutěží, kdy si bohatší kluby mohou vybírat libovolné hráče pocházející i ze vzdálenějších koutů světa narozdíl od českých klubů, jejichž kapacity v konkurenci ostatních

lig dovolují přivést méně hráčů z ekonomicky slabších a geograficky blíže položených států. Ve skutečnosti jsou tak nejbohatší ligy zároveň nejvíce otevřené přílivu cizinců (srovnání Jelínek a Tomeš 2002). Tvrzení o „plné“ globalizaci pracovního trhu, kterým se zejména populární, ale i odborný diskurz v minulých letech vyznačoval (například McGovern 2002), se tak ve světle uvedených dat nejeví příliš přesvědčivě. V zemích jako je Anglie, Španělsko, Itálie nebo Česko v posledních letech došlo k růstu podílu zahraničních profesionálů. Některé země však měly svůj pracovní trh v tomto sektoru relativně uzavřený. Pravděpodobně tak platí tvrzení, že pracovní trhy lig zemí světového fotbalového jádra (například Anglie, Německo, Španělsko, Itálie) jsou více „globalizovány“ a disponují větším podílem cizinců než země z fotbalové semi-periferie a periferie (zde například Česko, Spojené arabské emiráty). V následující části se věnuji původu hráčů a ukazuji, že nejde jednoznačně o proces globalizace pracovního trhu jako spíše o jeho regionalizaci.

Jak Lanfranchi a Taylor (2001) ve své obsáhlé práci a pokusu o systematické zachycení migračních trendů, nastiňují, kluby z jednotlivých zemí se z hlediska hráčů zaměřovaly na určité oblasti či regiony, odkud přiváděly většinu svých posil, a to již v období před 2. světovou válkou. Tato charakteristika přetrvávala až do dnešních dnů. Původ hráčů ve vybraných fotbalových soutěžích v období posledních sezón zachycuje Graf 2.

Kluby anglické Premier League hledaly nejvíce fotbalisty v západní Evropě. Přitom hrála zřejmě důležitou roli ekonomická síla a úspěchy dosažené v Lize mistrů, kdy si mohly dovolit kupovat fotbalové hvězdy z ostatních evropských soutěží²⁵. Anglická Premier League je v současnosti zřejmě vnímána jako nejprestižnější soutěž a působení v ní jako cíl fotbalové kariéry hráčů. Nejvíce zahraničních fotbalistů nastupujících k utkání anglické ligy pocházelo v sezóně 2007/08 z Francie. Tradičně významným zdrojem jsou také země Skotska, Irska a Walesu. Jednou z důležitých charakteristik vývozu hráčů do Anglie z těchto třech zemí je přitom podle McGoverna (2002) integrace výchovy fotbalových talentů do klubové hierarchie skrze systém akademií. Zbylé regiony se z hlediska hráčů podílely poměrně rovnoměrně a všechny dosahovaly úrovně zhruba 10 %.

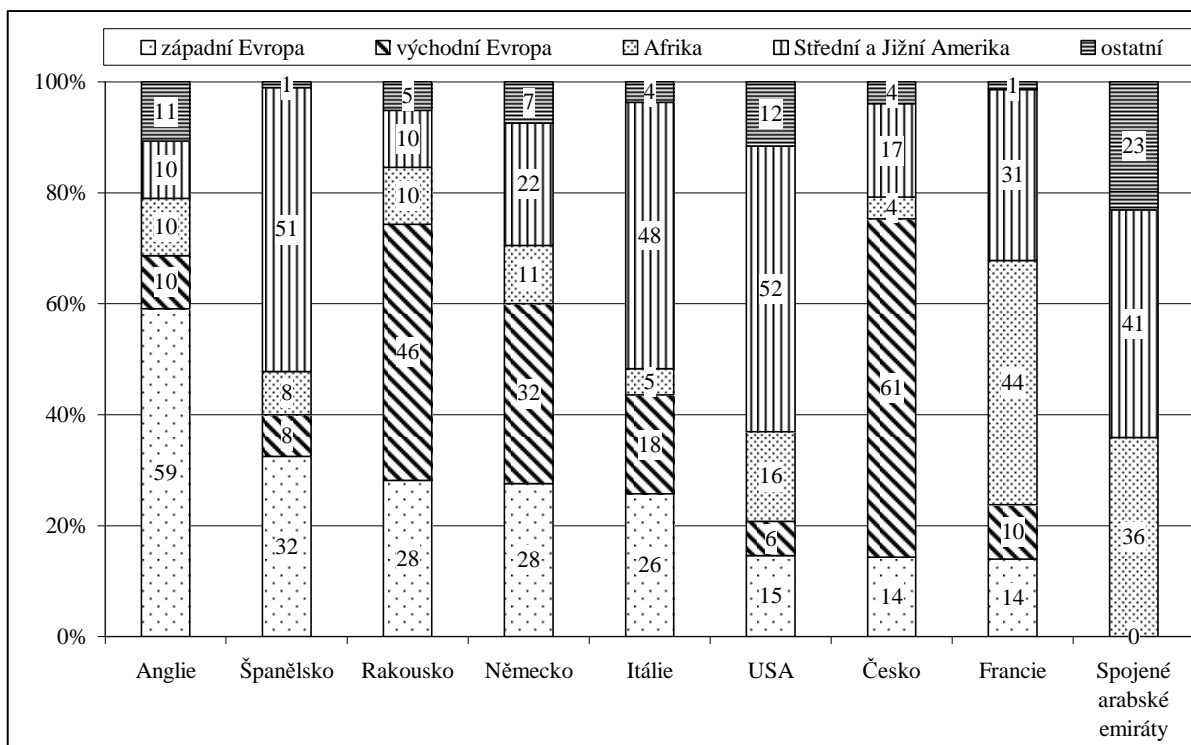
Nejvyšší ligové soutěže Španělska, Itálie a USA se vyznačovaly vysokým podílem hráčů ze Střední a Jižní Ameriky. Ve všech třech zemích hráči z tohoto regionu představují nejdůležitější zdroj cizinců. Ve Španělsku a USA tvoří více než polovinu zahraničních hráčů a v Itálii dosahují poloviny necelé. V Itálii a Španělsku mají tito hráči již dlouhou tradici

---

²⁵ Příklad výdajů a příjmů jednotlivých lig na webových stránkách databáze Transfermarkt – v sezóně 2008/2009 vydaly anglické kluby na nákup hráčů celkem 706,2 milionů EUR. Největší částku do posil investoval Manchester City se 114,9 miliony EUR.

z období před 2. světovou válkou, kdy zdejší kluby využívaly služeb potomků emigrantů, kteří mohli snadno získat druhé občanství a vyhnout se omezením národních fotbalových asociací (Lanfranchi a Taylor 2001). V USA se více prosazují teprve od roku 1996, kdy byla založena Major Soccer League a zdejší kluby se začaly soustředit hlavně na latinskoamerický trh s fotbalovými hráči a nikoliv na evropské zdroje, jak bylo typické v předcházejícím období (Lanfranchi, Taylor 2001, s. 165). Významnou roli fotbalisté ze Střední a Jižní Ameriky hrají také v profesionálním fotbale ve Francii, Německu nebo třeba Spojených arabských emirátech. Menší význam pak mají v Anglii, Rakousku nebo Česku.

Graf 2: Podíly zahraničních hráčů ve vybraných ligách podle regionů původu, sezóna 2007/08

Zdroj: www.eurofootplayers.org, Kopecký 2009, <http://web.mlsnet.com>, www.bundesliga.at, www.wikipedia.org pro SAE.

Poznámka: vymezení jednotlivých regionů v Příloze 2.

Významnou skupinu tvořili též hráči z východní Evropy. Nejmenší podíl zaujímali v USA a největší v Česku a Rakousku. Z hlediska podílu hráčů ze středo- a východoevropských zemí je patrný východo-západní gradient. Tedy čím blíže se daná země tomuto regionu nachází, tím větší podíl hráčů v ní působí. Například v rakouské Bundeslize nastupovali nejčastěji fotbalisté z Česka, Slovenska, Maďarska a zemí bývalé Jugoslávie²⁶.

²⁶ In www.bundesliga.at.

V české Gambrinus lize hrálo v sezóně 2007/08 celkem 47 hráčů z východní Evropy, z nichž 31 pocházelo ze Slovenska. To bylo od sezóny 1993/94 až do 2007/08 nejdůležitějším zdrojem cizinců v naší lize. Relativní význam slovenských hráčů však v tomto období klesal z 91,1 % až na 56,7 %. Postupně docházelo k diverzifikaci zdrojových zemí české nejvyšší fotbalové soutěže. V sezóně 2007/08 tvořili druhou početně nejvýznamnější skupinu hráči ze Střední a Jižní Ameriky, kdy v Česku nastoupilo k soutěžnímu utkání celkem 11 Brazilců a 2 Argentinci. Ze západní Evropy (celkem 11 fotbalistů) měla největší zastoupení Francie se 7 hráči (Kopecký 2009). Fotbalisté především ze západní Evropy působící u nás přitom považovali českou ligu za pouhou přestupní stanici ve své sportovní kariéře. Bližšímu hodnocení vývoji počtu zahraničních hráčů v Česku se věnoval Matušík (2008).

Zajímavou skupinu tvoří též hráči z Afriky, které zpočátku využívaly především belgické kluby, a to již od 50. a 60. let 20. století. Ty se soustředily především na hráče z Belgického Konga. V 90. letech se tempo růstu počtu afrických hráčů v Evropě zvýšilo a v jeho polovině podle odhadů působilo v 1. a 2. ligách evropských zemí na 350 Afričanů. Na začátku nového tisíciletí pak vzrostl počet o více než 100 % a i nadále dochází k jeho nárůstu (McGovern 2002). V současné době působí vysoký podíl afrických hráčů také například ve francouzské ligoové soutěži. Nejdůležitějšími zdrojovými státy zde jsou země bývalého francouzského koloniálního zřízení – Senegal, Pobřeží slonoviny nebo Kamerun. V dalších, do statistik zahrnutých, zemích pak Afričané tvořili zpravidla menšinu cizinců. Zajímavý je však případ Spojených arabských emirátů a zemí Perského zálivu, které v posledních letech vynaložily nemalé prostředky na pozvednutí domácího fotbalu a ve svých snahách se zaměřovaly i například na africké hráče jako na zdroj levné pracovní síly (více kapitola 4.2.1).

V migračním procesu hrají patrně svou úlohu kromě ekonomické síly, která je předmětem teorie světových systémů a neoklasické ekonomické teorie, také další faktory jako kupříkladu bývalé koloniální vazby, geografická vzdálenost (zmíněný západo-východní gradient), kulturní blízkost, sociální síť a sdílená historická zkušenost (vztahy mezi Českem a Slovenskem). Kromě výše uvedeného se jeví jako důležitý také institucionální mechanismus najímání hráčů ze zahraničí, jehož fungování má na migrační proces určitý vliv. Touto problematikou se zabývám v následující části a důraz kladu na jednu z mála oblastí, jíž byla dosud věnována pozornost a tou jsou fotbalové akademie, které hrají důležitou roli zejména v migraci hráčů z rozvojových zemí (Akindes, Darby a Kirwin 2007).

4.2 Výchova a mechanismus najímání fotbalových hráčů

„Jak se sport vyvinul v multimilionový byznys, systém farem profesionálního sportu v Evropě a Spojených státech nabyt postupně na globálním charakteru. Profesionální evropské fotbalové ligy se stávají více kompetitivními a spolu s tím dochází k rozšiřování zázemí pro skauting a najímání nových hráčů zpoza hranic Evropy“ (Magee a Sugden 2002, s. 427). Tento trend se nevyhnul ani fotbalu. Fotbalové kluby se pokouší hledat a najímat hráče z různých míst na světě a tak se některé, zvláště evropské kluby, ve svém fungování nápadně podobají nadnárodním korporacím. Na jednu stranu dochází ke koncentraci moci a ekonomického bohatství do sídel klubů a na straně druhé dochází k disperzi (outsourcingu) výchovy fotbalistů (McGovern 2002). Přitom existuje hned celá řada možností, jak se talentovaný hráč z ciziny může stát fotbalistou působícím v profesionální zahraniční lize. Nicméně často se výběr cizinců a konečné rozhodnutí o jejich přijetí zakládá na nabídce zahraničních agentů hráčů, doporučení skautů²⁷ a alternativu tvoří také kontaktování určitého hráče na základě doporučení někoho, komu představitelé klubů důvěřují (Elliot a Maguire 2008). Kromě těchto formálních i neformálních sociálních sítí mohou kluby investovat do výchovy hráčů v zahraničí i doma. Daný klub může dohlížet na vývoj hráče, získává dostatek informací a může ušetřit za fotbalistu, za kterého by případně byl nucen platit při přestupu vysoké částky. Přičemž výchova hráčů je obvykle považována za méně finančně náročnou než nákup již dospělých fotbalistů, protože cenu hráče pod kontraktem určuje klub, ve kterém hráč působí a jehož je „majetkem“ (Scherrens 2007).

4.2.1 Fotbalové akademie

Na začátku roku 2007 byl v Kataru spuštěn projekt fotbalové akademie Aspire zaměřený na vyhledávání mladých talentů v Africe. Jednalo se o svého druhu největší projekt, do něhož mělo být zahrnuto kolem 500 tisíc mladíků ze 700 míst v Africe a na jeho organizaci se mělo podílet 6 tisíc pracovníků. Nejtalentovanější afričtí mladíci pak měli dostat šanci žít ve fotbalové akademii v hlavním městě Kataru Dauhá, která poskytuje kromě dobrého tréninkového zázemí také kvalitní vzdělání, lékařskou péči a další podpůrné služby vhodné k výchově vrcholových sportovců (Scherrens 2007, s. 10).

Obdobné fotbalové akademie představují jednu z forem investic do hráčů a jejich tréninkového procesu. Bylo by možné je definovat, v nejširším smyslu, jako zařízení nebo

---

²⁷ Skaut je člověk, který se cíleně zabývá vyhledáváním talentů. Obvykle jsou skauti zaměstnanci fotbalového klubu.

tréninkový program určený k výchově fotbalových talentů. Akademie evropského typu (původně zakládané evropskými kluby) nabízí často kromě možnosti rozvoje fotbalového talentu hráčů i možnost vzdělání. První akademie byly zřizovány anglickými kluby, které se soustředily na využití irských a skotských fotbalových talentů a to již od 50. let 20. století (více McGovern 2002). Akademiím však zatím nebyla v akademické literatuře věnována výraznější pozornost. Výjimku tvoří několik prací, mezi něž patří McGovern (2002), Akindes, Darby a Kirwin (2007) nebo Scherrens (2007), přičemž pouze práce skupiny autorů kolem Darbyho se pokouší o systematizaci a vytvoření základní typologie akademií, a to pouze na základě výzkumu provedeném na africkém kontinentu.

Fotbalové akademie v Africe

Růst významu Afriky jako zdrojového regionu evropského fotbalu lze podle Akindese, Darbyho a Kirwina (2007) pochopit prostřednictvím studia politické ekonomie světového fotbalu (například pomocí studia role FIFA v regulaci obchodu s hráči a její podporou fotbalu poskytovanou fotbalově méně vyspělým zemím – viz kapitola 3.1). Důležitým faktorem podle nich byl také růst množství fotbalových akademií na africkém kontinentu zejména během 2. poloviny 90. let minulého století. Ve své podstatě je systém akademií jeden z mnoha způsobů, jakými dochází k udržování světového systému fotbalu. Fotbalové akademie totiž umožňují snazší využití „surovinové“ základny rozvojových zemí.

„Akademie byly dlouhou dobu charakteristickým rysem afrického fotbalu. Například celá řada prominentních portugalských klubů jako Sporting Lisabon, Benfika Lisabon a Porto, investovaly do tréninkových zařízení v Mozambiku a Angole během koloniální éry s cílem vyhledání a získání talentovaných hráčů pro portugalský ligový fotbal“ (Akindes, Darby a Kirwin 2007, s. 148). Nicméně od počátku 90. let počet akademií v Africe neustále stoupá. Akademie jsou mnohými vnímány jako příležitost rozvoje organizované formy této hry v Africe, jiní zůstávají skeptičtí kvůli cílům těchto institucí, mezi něž patří hlavně výchova a prodej fotbalových talentů do zahraničí. Ne všechny akademie však mají stejné cíle a existují mezi nimi podstatné rozdíly.

Akindes, Darby a Kirwin (2007) rozlišují mezi čtyřmi základními typy:

1. Akademie, které vznikly na popud afrických klubů nebo národních federací.
2. Akademie africko-evropské, kde evropský klub obvykle uzavírá spolupráci s existující akademií nebo se rozhodne koupit podíl v africkém klubu a v rámci investice získává kontrolu i nad výchovou fotbalové mládeže.

3. Akademie soukromé a firemní, které fungují na základě podpory a sponzorování soukromých osob, národních svazů a firemního sektoru.
4. Improvizované akademie s nedostačujícím zařízením a nedostatečně kvalifikovanou pracovní silou.

Stejní autoři dále zdůrazňují, že tyto typy se vzájemně prolínají a že většina akademií by se v průběhu své existence dala zařadit do více než jedné kategorie. Jednotlivé typy se ani zdaleka nevyskytují pouze v jedné zemi.

Příkladem prvního typu akademie je MIMOSAS založená fotbalovým klubem ASEC z Pobřeží slonoviny (Côte d'Ivoire). Ta vznikla již v roce 1994 a kromě fotbalové přípravy poskytuje chlapcům ve věku 13 až 17 let základní vzdělání. Byla od počátku úspěšná v produkci talentů, které prodávala převážně do evropských klubů nebo integrovala do svého seniorského a reprezentačního týmu (další příklady Akindes, Darby a Kirwin 2007, s. 150).

V 90. letech začínají hlavní úlohu v migraci afrických hráčů do zahraničí hrát akademie založené coby kooperace evropských a afrických klubů. Jednalo se v zásadě o dva typy spolupráce a to buď převzetí části či celého klubu nebo investice do vzniku nové akademie a tréninkové infrastruktury. Do první kategorie spadá nákup Ajaxu Amsterdam 51% podílu v Cape Town Spurs v Jihoafrické republice. Ve stejném roce se Ajax rozhodl získat také 51 % ghanského ligového klubu Obuasi Goldfields, v němž se však díky slabým ekonomickým výsledkům svého podílu po 4 letech zbavil. Tato investice přišla na 5,8 milionů EUR. Feynoord Rotterdam se na rozdíl od Ajaxu rozhodl spolupracovat s ghanským ministerstvem sportu a lokálními kmenovými vůdci. Výsledkem bylo zřízení fotbalové akademie Feynoord Fetteh, jež vznikla v roce 1999. Přičemž Feynoord podle Akindese, Darbyho a Kirwina (2007, s. 150-151) uplatnil typicky nekoloniální strategii, když vyhledal politicky stabilní stát, který navíc mohl poskytnout zásobu talentovaných hráčů.

Příklad třetího typu akademie je fotbalové centrum založené Salifem Keitou v Mali v roce 1993. Díky neexistenci profesionální ligové soutěže většina těchto hráčů odcházela do zahraničí, nicméně Keita rozhodl, že jeho akademie nebude fungovat jako firma na vývoz, a tak svou akademii v roce 1995 přihlásil do národní fotbalové ligy. Další příklady tohoto typu jsou akademie založené bývalými hráči Abedim Pele nebo Patrickem Vierou. Jejich cíle jsou různorodé od podpory kvality lokálních soutěží přes čistě filantropické až po vývoz hráčů do ciziny.

Posledním typem jsou akademie, které nejsou přidružené k žádným národním svazům, klubům ani korporacím a jejichž primárním cílem je prodej hráčů. Nacházejí se po celé Africe

ve větších městech. Například v Senegalu bylo jenom v roce 1995 registrováno 160 tréninkových center. Není však prakticky možné zjistit přesný počet takových zařízení (Akindes, Darby, Kirwin 2007).

Výchova hráčů v rámci fotbalových akademií se různým způsobem odráží na africkém fotbale a společnosti. Generalizace důsledků je obtížná už z důvodu různorodosti těchto institucí. Nicméně každé zařízení přispívá k tréninku hráčů a umožňuje získat sportovní dovednosti. Řada akademií také poskytuje možnost vzdělání, kterého by se mladíkům, nebýt akademie, nemuselo dostat. Hráči, kteří se etablojí v evropských soutěžích, mohou posílat peníze svým blízkým a investovat do rozvojových projektů (remitence). Například Basil Boli, který se narodil v Pobřeží slonoviny a později reprezentoval Francii, doma založil nevládní organizaci na podporu uprchlíků a dětí ulice. Naopak asi nejčastěji zmiňovaným negativem v souvislosti s akademiemi a odlivem hráčů do ciziny je deskilling a úpadek kvality domácího fotbalu, který je však sporný už proto, že ne všichni hráči z akademií odchází do zahraničních soutěží. Mohou zůstat naopak v domácích ligách a pozvedat tak jejich úroveň (Akindes, Darby a Kirwin 2007). Navíc proces deskillingu domácího fotbalu lze na druhou stranu nahlížet také jako příležitost pro mladé hráče, kterým se otevírají možnosti prosadit se v domácím fotbale.

Fotbalové akademie mimo africký kontinent

Přestože se Akindes, Darby a Kirwin (2007) věnují přednostně fotbalovým akademiím v Africe, není tento fenomén ani zdaleka čistě africkým či pouze spoluprací mezi africkými a evropskými partnery. V posledních letech totiž vznikají na celém světě. Jsou zakládány i v zemích, které byly doposud méně významné jako zdrojové destinace hráčů evropského i mimoevropského fotbalu. Jako zdroj relativně laciné pracovní síly se objevují zejména, ne však výlučně, z popudu ekonomicky silných klubů v zemích méně ekonomicky vyspělých, viz Tabulka 3.

Tabulka 3: Příklady fotbalových akademií mimo africký kontinent

klub	země realizace	místo realizace	rok realizace
Bayern Mnichov	Indie	Burdwan	2008-2009
FC Barcelona	Indie	Bhathalapally	2008
FC Barcelona	Ekvádor	-	-
Arsenal FC	Vietnam	Pleiku	-
Inter Milán	Spojené arabské emiráty	Abu Dhabi	2008-2009
RB Salzburg	Brazílie	Sao Paolo	-
AC Sparta Praha	Slovensko	Trenčín	2006

Zdroj: oficiální webové stránky uvedených klubů.

Z příkladů, které zde uvádím, je patrné, že se vyskytují i ve středo-evropských podmínkách. Založení akademie na území Slovenska iniciovala například AC Sparta Praha. Stala se tak dosud zřejmě jediným českým klubem rozhodnuvším se vybudovat zařízení tohoto typu na území zahraničního státu. Její akademie vznikla v roce 2006 v Trenčíně na základě úzké spolupráce mezi AC Spartou Praha, coby mateřským klubem, dceřinou společností AC Sparty Praha na Slovensku a tamními středními školami. Akademie je zaměřena na hráče dorosteneckého věku (14-18 let). Nedisponuje však seniorským týmem. Jejím hlavním účelem je výchova hráčů pro mužský tým spartánského klubu v Praze, což dokládají slova jejího prezidenta Hozlára: „Pokud počítáme s tím, že každý rok vyjde z dorostu deset hráčů, je to relativně široká základna. A pokud by každý rok byl jeden, který by byl po všech stránkách připravený a odešel by do Sparty, splnila by akademie svůj účel. Ostatní hráči budou prodáni a těmito prostředky bude financován provoz akademie.“²⁸

4.3 Přehled profesionálních fotbalistů z Česka v nejvyšších zahraničních soutěžích

4.3.1 Vývoj počtu hráčů

Rozpadem východního bloku na přelomu 80. a 90. let a otevřením hranic bývalých socialistických zemí střední a východní Evropy vyvstala pro profesionální sportovce možnost angažmá v západní Evropě. Tato změna vyvolala mezi zastupiteli západoevropských sportovních asociací obavy z přílivu levné pracovní síly do domácích soutěží. Na popud Anglické fotbalové asociace se proto Duke (1994) věnoval hodnocení vývoje počtu českých a

---

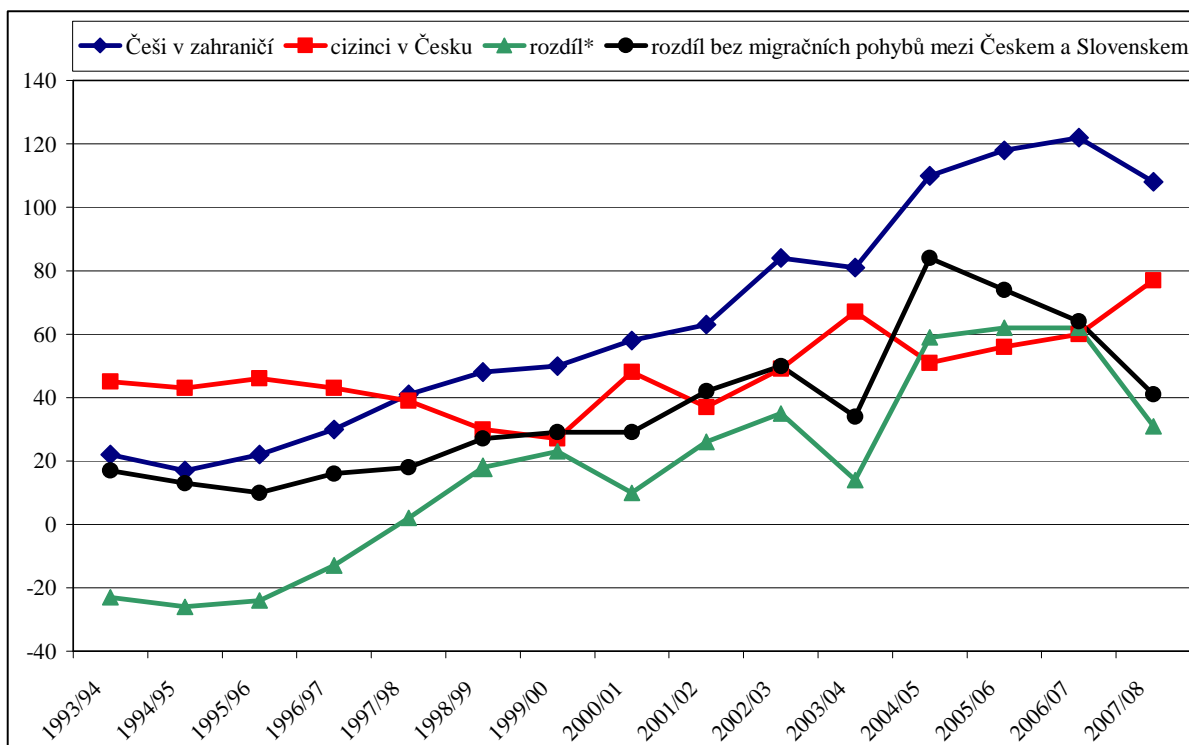
²⁸ In www.aacsparta.sk.

maďarských fotbalistů v cizině od začátku 90. let. Podle jeho zdrojů působilo za hranicemi v říjnu 1990 170 československých fotbalistů, z kterých až 2/3 nastupovaly k utkáním v nižších poloprofesionálních německých a rakouských soutěžích. Přičemž využívali vzdálenosti hranic. Na přestupy československých profesionálních hráčů mělo patrně vliv mistrovství světa v Itálii v létě roku 1990. Během léta odešlo až 40 hráčů z naší první a druhé ligy do zemí západní Evropy. Do léta následujícího roku se pak nejčastější cílovou destinací českých hráčů staly soutěže Německa (19), Francie (12), Rakouska (11), Švýcarska (7) a Anglie (4).

Českoslovenští hráči tedy na počátku 90. let směřovali převážně do zemí střední a západní Evropy. Podle Dukea (1994, s. 165-166) měli fotbalisté z postsocialistických zemí i nadále odcházet do těchto států a to především v důsledku ekonomického tlaku, protože východoevropské ekonomiky představovaly neatraktivní směsici nezaměstnanosti, rostoucích cen a nízké mzdové úrovně. Jedinými kluby, které by mohly konkurovat svým západním protějškům, byly ty, jež by uzavřely sponzorské smlouvy se západními společnostmi. Nicméně ani kluby jako Sparta Praha podle Dukea (1994) nemohou z dlouhodobého hlediska v ostré konkurenci uspět. Naopak se ve světle dat, která hodnotím v následující části práce, jeví, že český fotbal z hlediska fotbalových hráčů v průběhu let nabýval postupně exportní povahy a vedoucími kluby v tomto procesu byly právě ty, které by měly být spíše konkurenty zahraničních klubů a domácí hráče v české lize spíše udržet.

Během období od sezóny 1993/94 až 2007/08 v zahraničí působilo celkem 359 českých hráčů (viz Příloha 1). I přes několik výkyvů došlo k celkovému zvýšení počtu českých hráčů působících v zahraničí (Graf 3). Na začátku období v sezóně 1993/94 to bylo 22. V další sezóně došlo k mírnému propadu, avšak poté počet až do sezóny 2002/03 nestále vzrůstal. V následující sezóně nastoupil prakticky stejné množství českých hráčů. V sezóně 2004/05 se pak skokově zvýšilo o 25 hráčů. V poslední zkoumané sezóně pak naopak výrazně pokleslo, a to v souvislosti s poklesem Čechů na Slovensku a v Rakousku (viz dále).

Graf 3: Vývoj počtu českých fotbalových hráčů v zahraničí a cizinců u nás, sezóny 1993/94-2007/08

Zdroj: Kopecký (2009), Matušík (2008).

Poznámka: * Češi v zahraničí mínus cizinci v Česku; data za 359 českých fotbalistů, kteří nastoupili alespoň k jednomu utkání v nejvyšší zahraniční fotbalové soutěži a cizince, kteří nastoupili k alespoň jednomu utkání v nejvyšší české fotbalové soutěži.

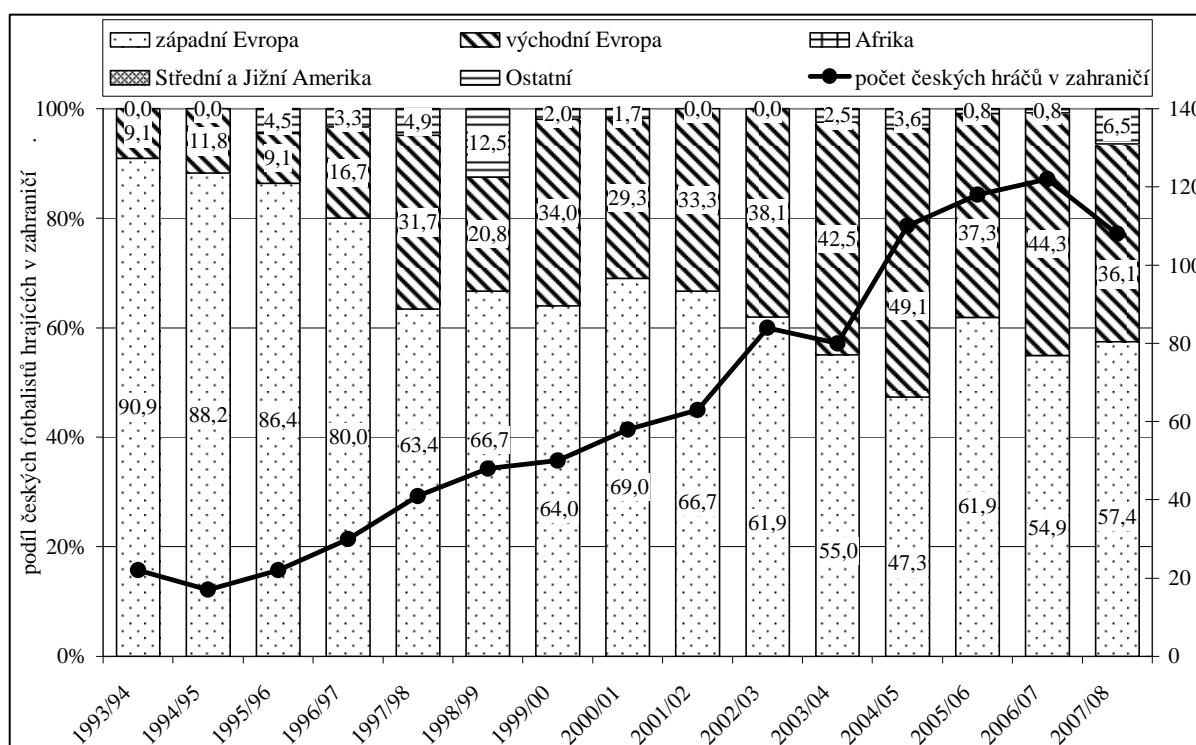
Zajímavé je porovnání počtů cizinců, kteří nastoupili k utkání u nás, s počty Čechů v zahraničí. Až do sezóny 1996/97 bylo Česko zemí, která více profesionálních fotbalistů „dováží“, než „vyváží“. Od následující sezóny český fotbal talenty spíše exportoval. V celém období byl tento vývoj ovlivněn vysokým počtem slovenských fotbalistů u nás, který nebyl zpočátku vyvážen Čechy hrajícími na Slovensku. Pokud bychom nezvažovali migrační výměnu mezi Českem a Slovenskem, tak by Česko bylo během celého sledovaného období vývozcem talentovaných hráčů.

Ke zvýšení intenzity odchodů českých fotbalistů do zahraničí přispěly i úspěchy domácího fotbalu v polovině 90. let v podobě druhého místa na Mistrovství Evropy ve fotbale, semifinálové účasti Slavie v Poháru UEFA a 3. kola Sparty Praha ve stejné soutěži. Tato kumulace sportovních úspěchů českých klubů byla patrně také jednou z příčin, které vedly například v sezóně 1996/97 k odchodu 10 hráčů podílejících se na zmíněných úspěších. Kam tito hráči převážně odcházeli, se pokouším postihnout v následující části.

4.3.2 Počty hráčů podle vymezených regionů a zemí a věk první zahraniční zkušenosti ²⁹

Nejvýznamnějším regionem pro české hráče byla během celého období západní Evropa (Graf 4). Za hlavní příčinu by se patrně dala označit především ekonomická síla západoevropských klubů v porovnání s českými a také jejich prostorová blízkost. Nicméně její význam postupně klesal na úkor především Evropy východní. To patrně souvisí se zvyšováním kvality a ekonomickou silou hlavně ruských a ukrajinských klubů, které se od přelomu tisíciletí začaly ve větší míře o české hráče zajímat (více následující podkapitola). Významnou úlohu hrály také kluby slovenské. Kromě východní a západní Evropy nebyly pro české fotbalisty jiné země, coby cílové destinace, významné. To se týká zejména regionu Jižní a Střední Ameriky a Afriky. Určitou výjimku z hlediska působení českých hráčů ovšem tvořily fotbalově pro nás značně exotické země většinou z asijského kontinentu, jakými byly například Čína, Japonsko, Izrael nebo v posledních letech Kazachstán – například Václav Nemeček v čínské Dalian Shide nebo Ivan Hašek v japonské Hirošimě a Ičihaře.

Graf 4: Vývoj počtu českých fotbalových hráčů v 1. ligách podle regionů, sezóny 1993/94-2007/08

Zdroj: Kopecký (2009).

Poznámka: data za 359 českých fotbalistů, kteří nastoupili alespoň k jednomu utkání v nejvyšší zahraniční fotbalové soutěži.

²⁹ Vymezení regionů uvádím v Příloze 2. Jde o shodné vymezení jako v předešlých kapitolách, které se jeví jako vhodné i z hlediska teorie světového systému.

Pakliže bychom Česko řadili ve fotbalovém systému spíše do oblasti semi-periferie a ne jádra, kam patří podle modelu Mageeho a Sugdena (2002), pak by celková migrace českých hráčů do zahraničí zhruba odpovídala předpokladům vyvozeným z teorií světového fotbalového systému. Hráči z Česka náležícího k semi-periferii odchází převážně do fotbalového jádra západní Evropy. Přičemž migrace zároveň odráží změny ve fotbalovém systému ve prospěch vybraných východoevropských klubů, které v posledních letech jak ve sportovní, tak ekonomické oblasti začínají být západoevropským klubům konkurenty. V případě fotbalově „exotických“ zemí (zařazení do kategorie Ostatní) by pak migrační pohyby bylo možné vysvětlovat na úrovni hráčů, jako touhu po získání nových zkušeností (k tématu motivace sportovců k migraci například Magee a Sugden 2002) a na úrovni zahraničních klubů schopnosti poskytnout přijatelné podmínky hráčům. Potvrzení této domněnky by však vyžadovalo další výzkum prostřednictvím dotazování jednotlivých hráčů a na tomto místě se jedná spíše o hypotézu.

Jako vhodné se jeví též kvalitativní rozlišení mezi hráči migrujícími na západ Evropy a do ostatních zemí. V prvním případě lze očekávat vyšší podíl „kvalitních“ hráčů a v druhém by bylo na místě očekávat jej nižší. Za vhodný ukazatel hráčské kvality mi na tomto místě poslouží kritérium alespoň jednoho startu v oficiálním zápase českého národního A-mužstva v průběhu celé sportovní kariéry hráče. Z celkových 359 hráčů se alespoň jednoho utkání reprezentačního týmu Česka zúčastnilo 113 hráčů, což činilo 31,5 % všech fotbalistů působících někdy v cizině³⁰. U nich jsem sledoval zemi jejich prvního zahraničního angažmá. Celkem 93 (82,3 %) hráčů někdy nastoupivších za českou reprezentaci odešlo nejprve do západoevropských klubů, 18 (15,9 %) do střední a východní Evropy, z nichž působilo 11 v Rusku a 3 na Slovensku a pouze 2 (1,8 %) našli své první zahraniční působiště v zemích ostatních regionů.

Mezinárodní migrace českých hráčů závisí na hráčské „kvalitě“. Kromě toho, že na západ odchází celkově více hráčů, sem odchází i většina hráčů, kteří během své kariéry alespoň jednou reprezentovali v mužské kategorii.

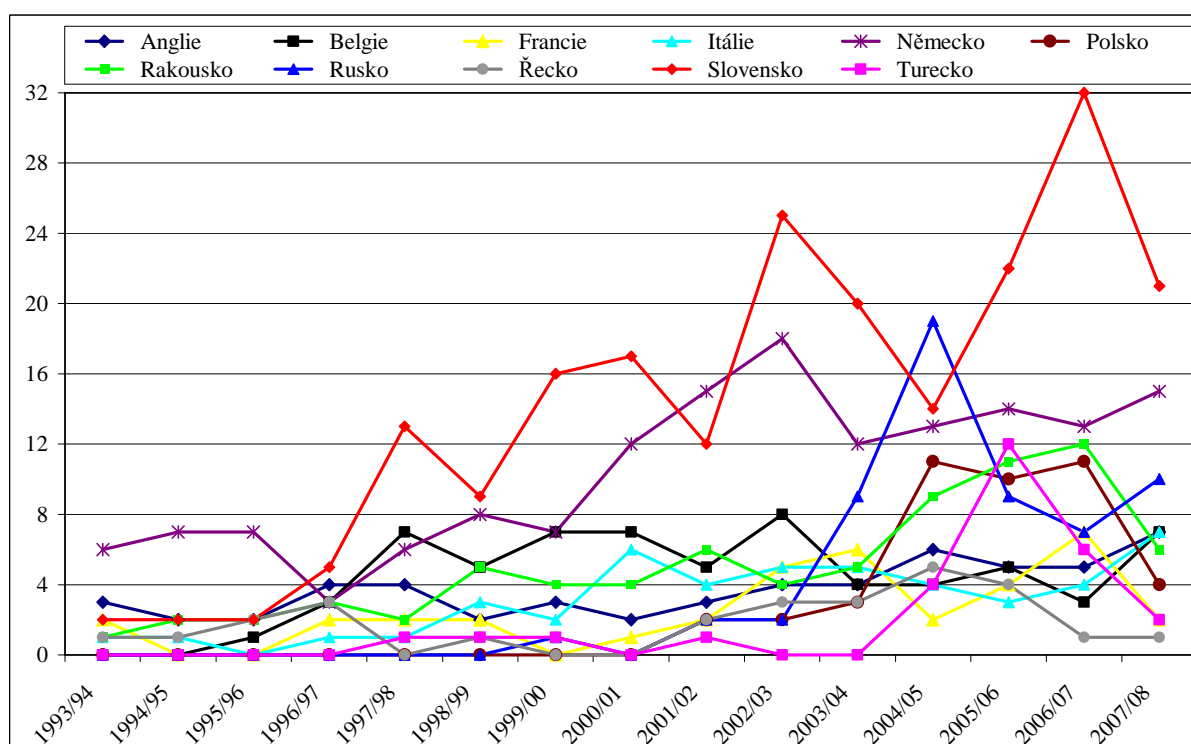
V průběhu celého sledovaného období působili fotbalisté z Česka v celkem 41 nejvyšších zahraničních soutěžích. Vývoj lze, podle mého názoru, charakterizovat jako postupnou diverzifikaci lig. V první sledované sezóně nastoupili Češi v 11 ligových soutěžích, z nichž v první čtyřech s nejvyšším počtem jich hrálo 59,1 %. V poslední sledované sezóně pak počet lig, kde nastoupil alespoň jeden hráč českého původu, vzrostl na

---

³⁰ Data získaná na oficiálních internetových stránkách ČMFS.

25 a první čtyři soutěže celkem tvořily už „jen“ 49,1 %. Z Grafu 5 (také Příloha 4) je patrné, že na počátku sledovaného období bylo nejvýznamnější zemí pro české fotbalisty geograficky blízké Německo, kde v první sezóně po vzniku ryze české 1. ligy působila zhruba třetina všech hráčů v zahraničí. Význam německé soutěže jako nejdůležitější destinace ovšem postupně klesal a již ve 2. polovině 90. let začíná dominovat Slovensko. To na počátku období nebylo příliš důležité. Na přelomu tisíciletí však tvořili hráči působících v lize našich východních sousedů již více než třetinu Čechů v cizině.

Graf 5: Vývoj počtu českých fotbalových hráčů v nejvyšších zahraničních ligách podle zemí, sezóny 1993/94-2007/08

Zdroj: Kopecký (2009).

Poznámka: data za 359 českých fotbalistů, kteří nastoupili alespoň k jednomu utkání v nejvyšší zahraniční fotbalové soutěži; pro větší přehlednost grafu zahrnuty země, kde nastoupilo k utkání alespoň 5 Čechů v jedné sezóně; kompletní data uvádím v Příloze 4.

Další důležitou zemí, kde se prosazovali domácí hráči, bylo Rusko, jehož kluby se však začaly zajímat o naše hráče teprve od začátku nového tisíciletí. Během jeho prvních sezón se proto počet českých hráčů zvýšil natolik, že v sezóně 2004/05 byla ruská soutěž z hlediska angažmá českých hráčů dokonce nejvýznamnější ligou. Působilo zde dohromady 19 fotbalistů. V poslední sledované sezóně pak byly významnými zeměmi Slovensko, Německo a Rusko.

V předešlé pasáži jsem zmínil několik faktorů, které by mohly v explanaci migrace vrcholových fotbalistů hrát určitou roli. V objasnění migračních toků však musí být brány v potaz také socio-kulturní charakteristiky jednotlivých zemí vztažené k českým. Intenzivní migrační pohyby hráčů mezi Českem a Slovenskem by pak bylo možné například vysvětlovat v závislosti na jejich kulturní blízkosti. Druhým významným faktorem, který bych asi měl zmínit, je role geografické polohy. Ze sedmi zemí, v nichž v posledních sezónách působilo nejvíce Čechů, sdílíme hranice hned se čtyřmi. Navíc dvě z dlouhodobého hlediska nejvýznamnější země pro uplatnění českých profesionálních hráčů jsou Slovensko a Německo. Alespoň na úrovni celých zemí tak nepochybnou roli hraje geografická a kulturní vzdálenost mezi zdrojovou a cílovou destinací. Tento vzorec však částečně narušují migrační vztahy s Ruskem, Tureckem, Itálií, Belgií a Řeckem, které se umístily v poslední sezóně v první desítce nejdůležitějších lig.

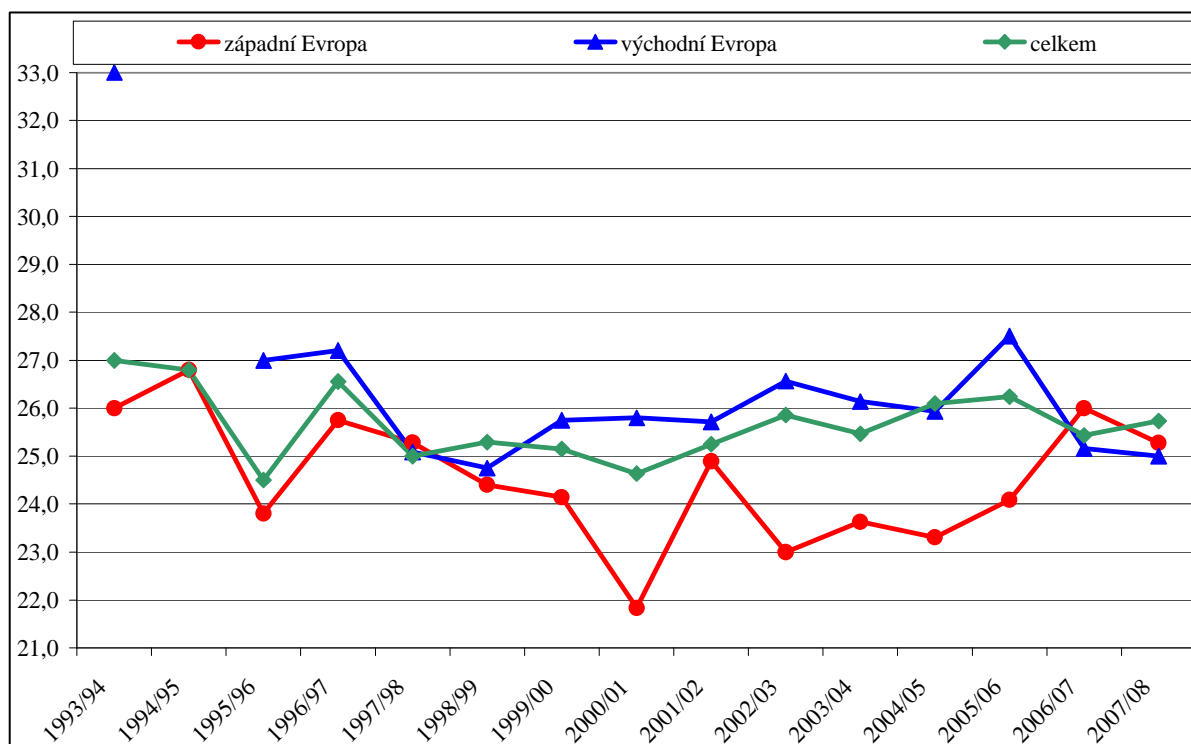
Vývoj průměrného věku první zahraniční zkušenosti českých fotbalistů, podle kterého lze posuzovat zaměření zahraničních soutěží na věkové kategorie hráčů, znázorňuje Graf 6 a Příloha 5. Nutné je zdůraznit, že se výpočty zakládají na poměrně malých počtech hráčů, tudíž jeden podstatně starší hráč může daný ukazatel významně ovlivnit.

V současné době je mezi „fotbalovými odborníky“ velice populární tvrzení, že věk fotbalistů odcházejících do zahraničí se neustále snižuje. Podle uvedených výsledků se však toto tvrzení jeví jako přinejmenším problematické. V celém období sice poklesl průměrný věk první zkušenosti ve všech sledovaných regionech, ovšem tento pokles nebyl nikterak dramatický. Zajímavý je vývoj tohoto ukazatele v západoevropských soutěžích, kdy od sezóny 1993/94 do ročníku 2000/01 došlo nejprve k výraznému snížení průměrného věku až o 4,2 roky. Od přelomu tisíciletí do sezóny 2007/08 naopak průměrný věk stoupl na 3,5 roku, a tak na začátku a konci sledovaných let se průměrný věk snížil pouze o 0,7 roku. Vývoj průměrného věku v ligách východní Evropy je poněkud spletitější. Přesto lze zjednodušeně říci, že během celého období došlo také k poklesu, a to z úrovně 33 let věku (ovšem založeném pouze na věku jednoho hráče) až na 25 let.

Věk kolem 25 let se pro angažování vrcholového hráče klubům může jevit jako patrně nejvýhodnější. Hráči mají před sebou ještě několik sezón, v nichž mohou uplatnit zkušenosti nabyté v domácích ligách, a zároveň mohou být více motivováni a připraveni odejít do zahraničí za lepšími finančními podmínkami. Jak již bylo několikrát řečeno, ekonomická situace zahraničních klubů ve srovnání s našimi domácími totiž nevyznívá pro české kluby nikterak povzbudivě (viz například Jelínek a Tomeš 2002, s. 20). Na závěr nutno podotknout, že pakliže po českých trávnících běhaly velké fotbalové talenty, pak obvykle mířily již

v relativně nízkém věku do západních lig. Ilustrativní je pro to sezóna 2000/01, kdy na západě Evropy poprvé nastoupili Tomáš Rosický, Tomáš Ujfaluši, Marek Jankulovski, Martin Jiránek a Marek Heinz, tedy všichni pozdější reprezentanti, kterým v této době bylo zhruba 23 let, což se projevilo i na poklesu celkového průměrného věku. V posledních letech navíc dochází k proměně podoby hráčské kariéry, kdy na západ i východ Evropy odchází stále více hráčů mladšího, mnohdy ještě dorosteneckého věku, kteří hledají uplatnění v juniorských týmech tamních klubů (příklady v kapitole 5.2). Tento posun však není ve zde uvedeném ukazateli logicky zachycen. V budoucnu bych proto očekával další, avšak nikterak výrazný pokles věku českých hráčů migrujících do zahraničí za účelem kariérního růstu.

Graf 6: Vývoj průměrného věku první zahraniční zkušenosti českých hráčů podle vymezených regionů, sezóny 1993/94-2007/08

Zdroj: Kopecký (2009).

Poznámka: vymezení regionů uvádím v Příloze 2 a základní data v Příloze 5.

4.3.3 Regionální diference fotbalových začátků a odchodů hráčů do ciziny

V následující části se pokouším vymežit, z jakých regionů profesionální hráči z Česka působící v cizině mezi sezónami 1993/94-2007/08 pocházeli. Intenzita „produkce“ fotbalových talentů na registrované hráče kopané přitom umožňuje nalézt úspěšné a méně úspěšné oblasti z hlediska výchovy fotbalových talentů na daném území. Tento směr

výzkumu má při tom v geografii sportu již poměrně dlouhou tradici (Bale 2003). Příkladem Česka a původem českých profesionálních fotbalistů hrajících zahraniční ligy se u nás patrně nikdo dosud nezabýval.

Z Kartogramu 1 je zřejmé, že výchova a „produkce“ fotbalových talentů se v Česku koncentruje především do metropolitních oblastí Prahy a Moravskoslezského kraje. V Čechách jednoznačně dominuje Praha. Severní polovina Čech přitom v intenzitě převyšuje jižní část. Na Moravě a ve slezské oblasti Česka se pak největší intenzita výchovy talentů na počet všech registrovaných hráčů nachází v Moravskoslezském a Zlínském kraji. Nicméně na Moravě není na úrovni krajů patrná jednoznačná dominance jako v případě Prahy v Čechách. Za tradiční fotbalové regiony, z nichž pochází nejvíce talentů, kteří ve své kariéře zaznamenali úspěch, tak lze považovat kraje Praha, Moravskoslezský, Olomoucký a Zlínský. Méně úspěšné pak byly především kraje jižní poloviny Čech a Moravy – Českobudějovický, Plzeňský a Vysočina.

Faktorů, které uvedené rozdíly mohou vysvětlovat, by mohla být celá řada a bylo by třeba provést komplexní analýzu. Výchova fotbalových hráčů je složitý proces a u následného úspěchu hráčů a jejich odchodu do zahraničí je nutné brát v potaz nejenom motivaci jednotlivce či štěstí v kariéře, ale také sportovní zázemí mateřských a mládežnických oddílů, které jsou důležité pro fotbalový vývoj jedince, dále sítě skautů, známých a agentů, kteří zprostředkovávají následné přestupy do větších klubů. Jinými slovy řečeno, jakýkoliv pokus o explanaci uvedených rozdílů pomocí několika vybraných proměnných by bylo značně zavádějící a zjednodušující.

Kartogram 1: Regionální diference původu českých fotbalistů působících v nejvyšších soutěžích za hranicemi Česka, sezóny 1993/94-2007/08

Zdroj: Kopecký (2009), www.idnes.cz, www.wikipedia.org.

Poznámka: ukazatel vyjadřuje počet hráčů působících později v nejvyšších (prvních) zahraničních ligách na 10 000 registrovaných fotbalistů v daném kraji k 6.1. 2009; zahrnuto je 301 z 359 hráčů, u nichž bylo možné zjistit klub, ve kterém s fotbalem začínali.

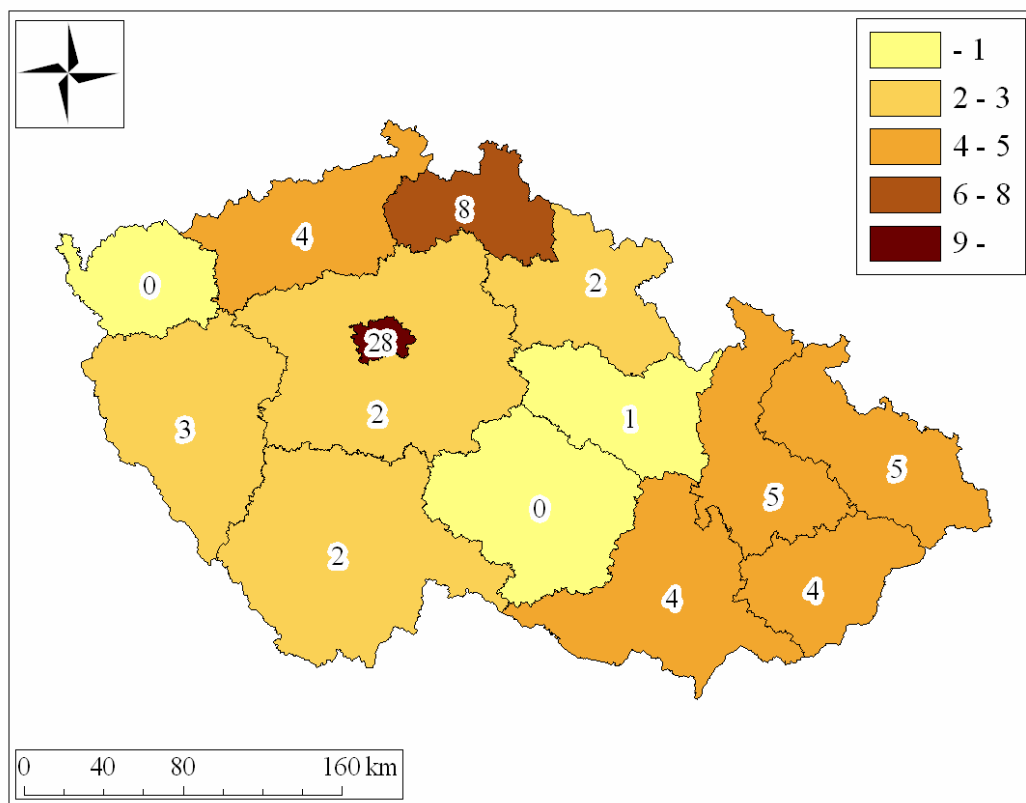
Odchody českých hráčů se celkem výrazně, a to více než v předešlém případě, koncentrovaly do několika regionů (Kartogram 2). Avšak na rozdíl od předešlého ukazatele je tomu tak spíše na území Čech.

Jedním z rozhodujících faktorů byla patrně územní distribuce a úspěchy fotbalových klubů v české nejvyšší soutěži. Tuto domněnku dokládá dominance Prahy, v níž působí z dlouhodobého hlediska dva nejúspěšnější kluby domácí ligové soutěže – AC Sparta Praha a SK Slavia Praha. Dále také Liberecký kraj, kde se nachází liberecký Slovan a jablonecký FK. Naopak ani jeden hráč, který by někdy působil v 1. zahraniční lize, neodešel do ciziny přímo z klubu z Karlovarského a Jihlavského kraje. Jednou z příčin je zřejmě zmiňovaná absence pravidelného a úspěšného účastníka 1. ligy. Ve všech krajích na Moravě a ve Slezsku je pak ukazatel intenzity na velice podobné úrovni a žádný z regionů se nejeví jako dominantní.

Za druhý a neméně významný faktor lze považovat úspěchy v evropských pohárech. Působením klubů v nich totiž představuje příležitost porovnání kvality domácích hráčů se

zahraničními a v případě postupů do dalších kol zároveň roste sledovanost utkání, a tak i zájem o Čechy. V evropských pohárech byly v minulosti úspěšné především kluby z hlavního města. Úspěchy však slavil například i Slovan Liberec v poháru UEFA, kdy se v sezóně 2001/02 probojoval až do čtvrtfinále. V sezóně 2006/07 zase působil v základní skupině poháru UEFA. Kromě existence dvou zmíněných klubů tato skutečnost patrně vysvětluje význam Libereckého kraje. Na Moravě při tom od roku 1993 nezaznamenal výraznější úspěch v zahraničních pohárech žádný klub, čímž lze zřejmě parciálně vysvětlit fakt, že zde nedochází k výraznější koncentraci odchodů do žádného z krajů, což je zároveň důsledek poměrně rovnoměrného rozložení moravských klubů v krajích.

Kartogram 2: Regionální diference odchodů českých fotbalistů působících v nejvyšších soutěžích za hranicemi Česka, sezóny 1993/94-2007/08*

Zdroj: Kopecký (2009), www.idnes.cz

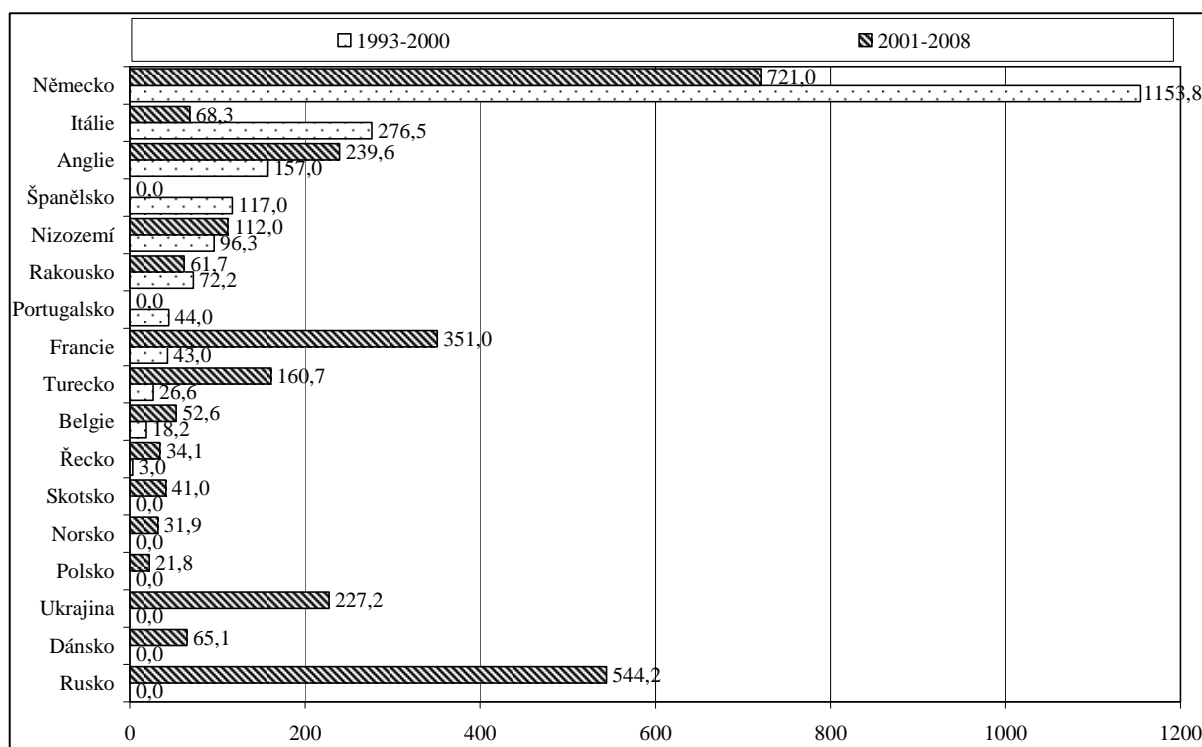
Poznámka: * počet hráčů působících později v nejvyšších zahraničních ligách na 10 000 registrovaných fotbalistů v daném kraji k 6.1. 2009; zahrnuto je 330 z 359 hráčů, u kterých bylo možné zjistit, z jakého klubu do ciziny odešli.

4.4 Příjmy českých klubů ze zahraničních přestupů

Migrace profesionálních hráčů fotbalu s sebou přináší ekonomické příležitosti klubům, které hráče vlastní. Mezi ročníky 1993/94 a 2007/08 do rozpočtů českých klubů přibylo zhruba 4,74 mld. Kč v rámci zahraničních prodejů hráčů, přičemž díky omezeným informacím bylo do této částky možné zahrnout pouze přestupní sumy za 106 z 359 sledovaných hráčů. Jde tak spíše o odhady hrubé struktury příjmů, přičemž jsou zachyceny největší přestupy z hlediska finančních objemů.

Dlouhodobé trendy vývoje obchodu zachycuje Graf 7. Z něho vyplývá, že v první polovině sledovaného období byly nejdůležitější obchodní vztahy navázány s Německem, odkud do českých klubů přibylo více než 1,15 mld. Kč, z nichž 449 mil. Kč bylo vydáno německou Borussií Dortmund Spartě Praha za Tomáše Rosického. Dalšími významnými partnery byly kluby z Itálie, Anglie a Španělska, tedy z nejprestižnějších a ekonomicky nejsilnějších světových lig. Od přelomu tisíciletí však došlo k významným změnám, kdy za české hráče byly schopné zaplatit také kluby z východní Evropy, a to především z Ruska a Ukrajiny, které se v druhém období umístily na 2., resp. 5. místě. Své postavení na českém trhu výrazně posílily také kluby z Francie, Turecka, Anglie, Nizozemí a řady méně obvyklých zemí např. Norska, Skotska a Dánska. Tento vývoj odráží celkový trend, který jsem zmínil v předešlé kapitole, kdy docházelo k diverzifikaci lig působiště českých hráčů.

Graf 7: Výdaje zahraničních klubů za české hráče podle země klubu (mil. Kč), sezóny 1993/94-2007/08

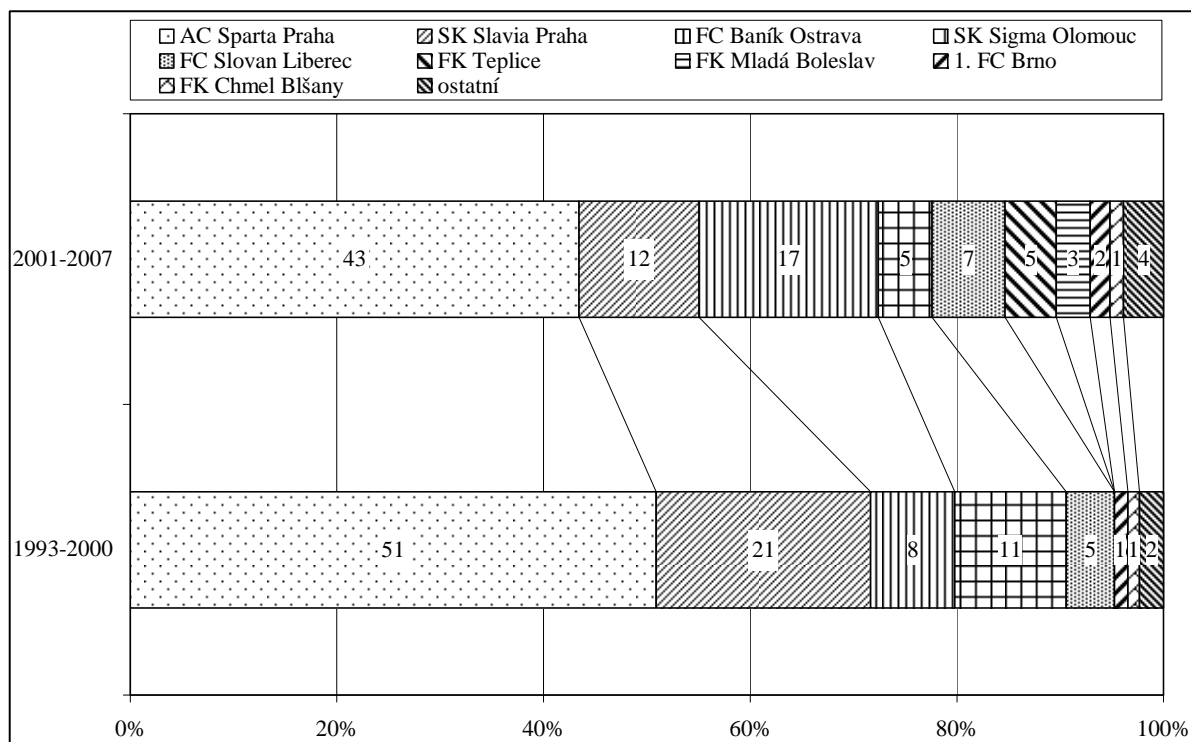

Zdroj: Trusina (2009), www.transfermarkt.de.

Poznámka: data za 106 hráčů z celkových 359, kteří nastoupili alespoň k jednomu utkání v nejvyšší zahraniční fotbalové soutěži.

Z hlediska struktury příjmů českých fotbalových klubů za realizované transfery došlo též k výrazným změnám, viz Graf 8. V prvním období jednoznačně dominovaly dva pražské kluby AC Sparta Praha a SK Slavia Praha, které dohromady obdržely 72 % ze všech zahrnutých přestupních částek. Ty byly schopné nakupovat hráče z regionálních klubů a se ziskem je následně prodávat do zahraničí. Tento mezistupeň se však postupně ztrácel, resp. řada menších klubů je dnes schopna své hráče prodat sama. Nicméně obě pražská družstva i v druhém období tvořila více než polovinu všech příjmů (55 %). Podstatným způsobem své postavení však vylepšil FC Baník Ostrava, SK Slovan Liberec, FK Mladá Boleslav nebo FK Teplice. Větší díl transferových příjmů připadá i na menší kluby zahrnuté v kategorii ostatní.

Graf 8: Přibližná struktura příjmů českých klubů z prodeje hráčů do zahraničí, sezóny 1993/94-2000/01 a 2001/02-2007/08

Zdroj: Trusina (2009), www.transfermarkt.de.

Poznámka: data za 106 hráčů z celkových 359, kteří nastoupili alespoň k jednomu utkání v nejvyšší zahraniční fotbalové soutěži.

V českém prostředí se přitom obchod s fotbalovými hráči stal jedním ze základních zdrojů příjmů klubů, přitom přestupy do zahraničí tvoří zcela určitě jejich důležitou součást. Vždyť za zahraniční přestupy některých svých hráčů české kluby inkasovaly i více než stamilionové částky od klubů jak v západní, tak východní Evropě. Další finanční zdroje tuzemských klubů jsou v podstatě mizivé. Narozdíl například od Německa, kde příjmy ze vstupného naplní až třetinu klubového rozpočtu, v Česku plní pouhých 5 %. Z prodej suvenýrů pak třeba Sparta Praha, která má v této činnosti doposud asi největší úspěchy, získá přibližně 1 % rozpočtu. Jedním z vysvětlení může být například velikost místního trhu ve srovnání s většími západoevropskými zeměmi. Klubům poté nezbývá mnohdy jiná šance než „vyvážet“ své fotbalisty do ciziny³¹.

³¹ In <http://www.profit.cz>.

5 MECHANISMY A PODMÍNĚNOSTI MIGRACE: ROLE HRÁČSKÝCH AGENTŮ

5.1 FIFA hráčští agenti

Hráčští agenti hráli a hrají v migraci a obchodě s fotbalovými hráči významnou úlohu. Jejich hlavní rolí je zprostředkování přestupu hráče z jednoho klubu do druhého. V dobách minulých mohl být fotbalovým agentem například zástupce klubu, který se pokoušel zorganizovat přestup zahraničního nebo domácího hráče. Také novináři nebo bývalí fotbalisté někdy působili jako prostředníci při vyjednávání mezi hráči a kluby. Od 90. let se však tato profese proměnila a v současnosti ji vykonávají „nezavislí agenti pocházející z oblastí mimo fotbalový svět, kteří zastupují řadu klientů a to často v mezinárodních jednáních. Stejně jako hráli klíčovou roli v historickém vývoji mezinárodního přestupního trhu, tak jsou považováni za hlavní faktor v akceleraci fotbalové migrace v 90. letech.“ (Lanfranchi a Taylor 2001, s. 5). K tomu přispěla svým dílem i mezinárodní fotbalová federace FIFA, která v květnu 1994 oficiálně uznala do té doby již neoficiálně zavedenou a praktikovanou profesi hráčského agenta. Tím usnadnila regulaci a stanovila základní pravidla jednání těchto agentů.

V následující části se věnuji nejprve vymezení a regulaci profese hráčského agenta. Poté se zabývám počty hráčských agentů na světě a nakonec věnuji pozornost vývoji počtu agentů licencovaných ČMFS a základním charakteristikám vybraných hráčských agentur u nás.

Regulaci a vymezení povolání hráčských agentů pro všechny členské svazy zemí stanoví FIFA ve svém dokumentu „Regulace hráčských agentů“ (FIFA 2000), jejíž stávající úprava platí od 27.10. 2007. Všechny národní fotbalové svazy jsou jí povinny respektovat a na jejím základě tvoří národní úpravy, které se mohou lišit pouze v případě, že některé části směrnice nebudou v souladu s místními právními normami³².

Agentem se zde rozumí „fyzická osoba, která za úplatu zprostředkovává jednání hráčů s kluby s výhledem na vyjednání či nové projednání pracovní smlouvy nebo zprostředkovává jednání dvou klubů s výhledem na uzavření dohody o přestupu hráče“ (ČMFS 2008b, s. 4)³³. Podle uvedených regulí by agenti měli plnit především funkci zprostředkovatele fotbalových přestupů a náplní jejich práce je proto i vyhledávání talentů, s kterými by dále bylo možné

---

³² V Česku jde o dokument „Směrnice pro činnost agentů hráčů fotbalu“ (ČMFS 2008b), který vstoupil v účinnost 1.8. 2008.

³³ Výjimku při zastupování hráče ve vyjednávání nové smlouvy tvoří manželky a manželé, sourozenci, rodiče nebo právník s uznanou právní praxí (ČMFS 2008b, s. 6).

obchodovat. Agenti s hráči podepisují smlouvu o zastupování, která může být uzavřena na období nejvýše dvou let, a to s hráčem, který dosáhl 15 let věku. Možné je též smlouvu uzavřít s mladším hráčem za asistence jeho zákonných zástupců a to bez omezení věku. Fotbalové kluby přitom nesmějí využívat služeb nelicencovaných hráčských agentů, což v praxi znamená, že se klub musí dohodnout buď s hráčem přímo, s agentem nebo s osobami, na které se vztahuje výjimka (pozn. 33). Není tedy legální využívat služeb třetí osoby, která do těchto kategorií nespadá. Na druhou stranu mohou agenti spolupracovat s dalšími osobami, pokud v řádném termínu odevzdají seznam svých spolupracovníků registrujícímu fotbalovému svazu. Tito pak mohou pomáhat při vyhledávání talentů, jednání o přestupech, kontaktování hráče nebo i zajišťovat celou řadu jiných služeb, které firmy agentů hráčům obvykle nabízejí (kapitola 5.3.1).

Udělení licence agenta je podmíněno zkušební procedurou ověřující odbornou způsobilost uchazeče a jeho jazykové dovednosti. Zkoušku organizuje fotbalový svaz dané země a „pokud žadatel úspěšně složí její písemnou část, je svazem vyzván, aby uzavřel pojištění profesní odpovědnosti na své jméno“ nebo může místo pojištění profesní odpovědnosti „předložit bankovní záruku ze švýcarské banky v minimální výši 100 tisíc švýcarských franků“ (ČMFS 2008b, s. 10). Po splnění zmíněných náležitostí musí hráčský agent podepsat tzv. Kodex profesionálního chování, v němž je mimo jiné stanoveno, že se má zdržet jakékoliv činnosti, která by mohla odlákat klienty jiných agentů a také se zavazuje, že se ve všech sporech neobrací k civilním soudům, ale k příslušným orgánům fotbalových svazů nebo FIFA (ČMFS 2008b).

Výše odměny agentům se pak „vypočítává na základě hráčova hrubého ročního příjmu, včetně částky za podpis, kterou agent pro hráče do pracovní smlouvy nebo jiné smlouvy o výkonu činnosti vyjednal“ a pokud mezi hráčem a agentem nedochází k dohodě o odměně, pak „má hráčský agent nárok na kompenzaci ve výši tří procent základního platu hráče“. Druhou částí příjmů je pak provize od klubu z uskutečněného přestupu (ČMFS 2008b, s. 15). Nastavení systému odměn tak může být pro agenta motivující nejméně ve dvojitým smyslu. Za prvé by se agent měl pokoušet zajistit klientům angažmá s co nejvyšším platem a za druhé je může nutit k častějším změnám klubů. To může být v přímém rozporu se závazky plynoucími z agentova podpisu Kodexu profesionálního chování, v němž stojí, že „agenti musí hájit zájmy svých klientů podle práva a čestně“ (ČMFS 2008b, s. 28).

Činnost agentů však podle Scherrens (2008, s. 37) nespadá pouze do legálního rámce FIFA, ale také do národních a nadnárodních systémů zákonů a norem. V minulosti se vyskytl případ, kdy byla v případě rozhodnutí EK, která souhlasila s tím, že regule FIFA upravující

fungování hráčských agentů nejsou v rozporu s článkem 81 smlouvy o Evropské unii a smlouvy o založení Evropského společenství, podána námitka u ESD. Ten však rozhodl ve prospěch EK a tím vyňal tyto regule z evropského práva a uznal specifitu fotbalu i navzdory tomu, že v případě Bosman a Simutenkova byla pravidla FIFA ohledně přestupů hráčů evropskému právu naopak podrobena (viz kapitola 3.2). Za druhý příklad komplikované povahy regulace činnosti agentů může posloužit Belgie, kde hráčští agenti, kteří jednají s kluby, musí kromě licence FIFA získat také povolení od vlámské regionální vlády. Povolání agenta zde může vykonávat i právnická osoba. V regulích FIFA je tato činnost vyhrazena osobám fyzickým. Odměna zde může činit až 7 % z prvního roku platu vyjednaném agentem, na rozdíl od uvedených 3 % stanovených regulemi FIFA. Agenti působící na vlámském území tak spadají též pod regionální legislativu. Pokud však například finalizují přestup do zahraničí na území jiného státu, tak původní legální rámec opouští a podléhají opět jiným regulacím ze strany FIFA a místním právním normám (více Scherrens 2007).

5.2 FIFA hráčští agenti ve světě a Česku

Podle oficiálních statistik FIFA ve světě působilo k 30.1. 2009 4696 FIFA hráčských agentů, což činilo přibližně 24 profesionálních hráčů na 1 agenta (Tabulka 4). Počet hráčských agentů licencovaných v jednotlivých oblastech se významně liší. Nejméně profesionálních hráčů na jednoho agenta přitom připadalo na africkém kontinentu. Za Afrikou následuje západní Evropa, u níž jsem očekával, že bude naopak v ukazateli počtu hráčů na 1 agenta bezkonkurenčně vést, a to hlavně v důsledku vysoké míry komercializace a profesionalizace evropského fotbalu. Naopak nejvíce profesionálů na jednoho agenta nalezneme ve Střední a Jižní Americe.

Tabulka 4: Agenti a profesionální hráči podle vymezených regionů

region	agenti	profesionálních hráči	profesionálních hráčů na 1 agenta
Afrika	473	6275	13
západní Evropa	2515	36817	15
východní Evropa	725	19845	27
Ostatní	387	18099	47
Střední a Jižní Amerika	596	31964	54
Celkem	4696	113000	24

Zdroj: www.fifa.com.

Poznámka: data za agenty k 30.1. 2009, data za profesionální hráče k roku 2006, vymezení regionů uvádím v Příloze 2.

Pokud bychom se věnovali tomuto ukazateli podle jednotlivých zemí, pak nejvíce agentů působí v současnosti ve Španělsku - 561, kde připadají celkem 2 profesionální hráči na 1 agenta. Dále je to Itálie s 483 agenty a 7 hráči na agenta, Anglie s 371, resp. 16 a Brazílie s 311, resp. 52. Poměrně zajímavé srovnání je mezi zeměmi fotbalového jádra, které jsem právě zmínil a zeměmi Afriky, Asie a několika zemí Střední a Jižní Ameriky, kde je často podle statistik FIFA kopaná v současnosti amatérského charakteru, avšak počet hráčských agentů je poměrně vysoký. Například v Ghaně podle údajů FIFA nehrál v roce 2006 ani jediný profesionál, ale působilo zde 17 hráčských agentů. Obdobně vysoký počet agentů vůči počtu profesionálních hráčů má i řada dalších afrických zemí s amatérskými soutěžemi, které slouží evropskému fotbalu jako zásobárna talentů. Lze uvést příklad Mali, kde v současnosti působí 13 agentů. V nejlidnatějších zemích světa, Číně a Indii, dosud obdrželo licenci pouhých 19, resp. žádný agent, a to i přesto, že v Číně působilo v roce 2006 2239 profesionálních hráčů a v Indii 400 (FIFA 2007).

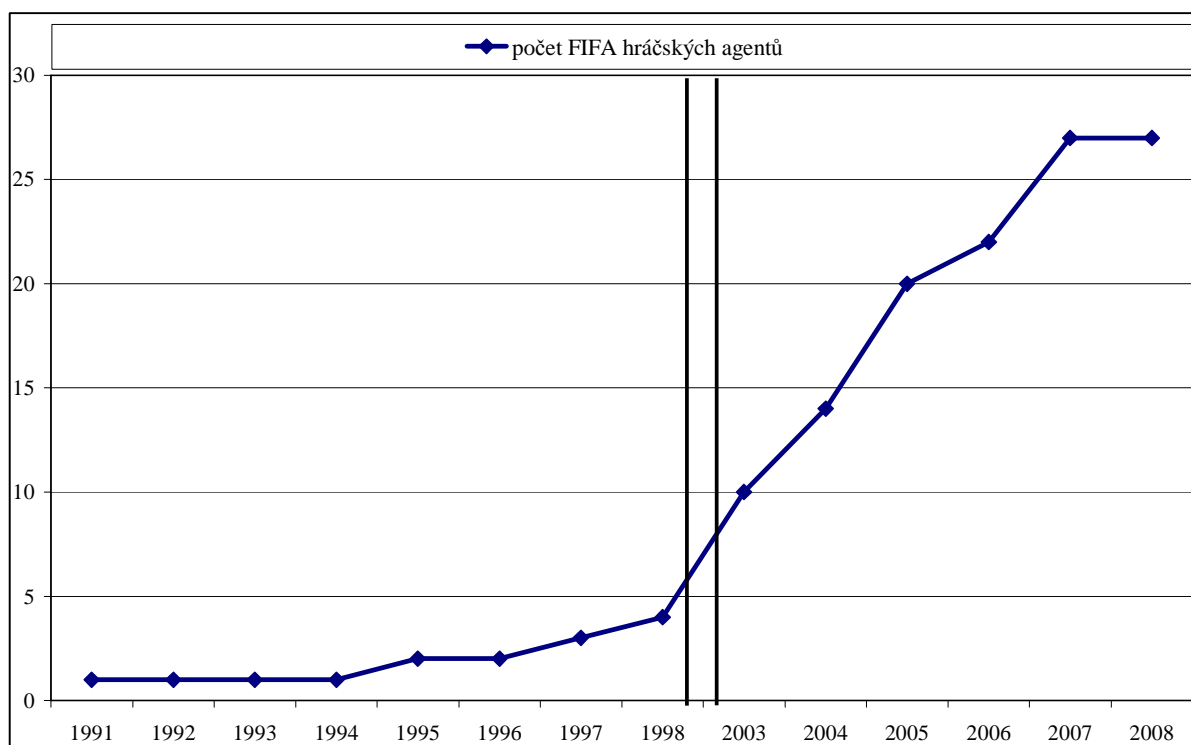
V Česku je význam agentů z hlediska mezinárodních přestupů hráčů z Česka do zahraničí klíčový, a to proto, že značný podíl hráčů působících v zahraničních ligách má v současnosti své agenty a většinou jejich přestupů z Česka tyto agenti také organizovali. Za příklad může posloužit období poloviny 90. let, kdy u domácího fotbalového svazu ČMFS byli registrováni pouze dva hráčští agenti. Přesto se na většině zahraničních přestupů hráčů týmu vicemistrů Evropy z roku 1996 podílel jediný agent (Kovář 2001). V současnosti, jak uvádím níže, u nás působí již daleko více hráčských agentů, kteří mají uzavřené smlouvy s vysokým počtem domácích hráčů.

V Česku se jako první hráčský agent etabloval Pavel Paska, který tuto profesi vykonával ještě v období, kdy nebyla FIFA oficiálně uznána. Svou činnost zahájil již v roce 1991 založením společnosti International Sport Management. Licenci získal logicky až v roce 1994. Konkurence se postupně zvyšovala růstem počtu licencovaných agentů. Ještě v roce 1998 působí v Česku pouze 4 agenti. O 5 let později již 10 a v roce 2008 je to 27 hráčských agentů. V zásadě lze FIFA hráčské agenty působící v Česku rozdělit do dvou skupin. První z nich tvoří samostatní agenti, kteří svou živnost provozují jako jednotlivci. Druhou jsou pak agenti působící v rámci firmy, v níž disponuje licenci více jejich zaměstnanců. Celkově u nás působí 22 firem hráčských agentů registrovaných u ČMFS (Příloha 6).

V současnosti u nás připadá zhruba 1 agent na 56 hráčů, což se v porovnání s jinými zeměmi jeví jako vysoký poměr. To znamená, že patrně stále existuje možnost pro licencování dalších agentů a tak lze očekávat zřejmě i další růst jejich počtu. Tento vývoj by

mohl být ulehčen také změnami v podmínkách zisku licence, kdy FIFA přestala pro její udělení požadovat složení vkladu 100 000 švýcarských franků. Místo toho je v současnosti možné uzavřít pouze pojištění proti škodám způsobeným povoláním, které se dá pořídit i za několik desítek tisíc korun ročně. FIFA tak odstranila jednu z bariér vstupu do tohoto odvětví služeb.

Graf 9: Vývoj počtu hráčských agentů v Česku, 1991-2008

Zdroj: www.fotbal.cz, www.idnes.cz, www.fifa.com.

Získat data za všechny hráčské agenty v Česku je v podstatě nemožné. Většina zde uvedených dat byla nalezena na oficiálních webových stránkách daných agentů či jejich firem. Proto se zde omezují na hodnocení 8 zprostředkovatelských agentur. Je však téměř jisté a někteří agenti v rozhovorech s médii to i připouští, že některá jména klientů nejsou uváděna, a to zejména díky snahám ze strany konkurence o jejich přebírání. Druhý problém spočívá v aktualizaci internetových prezentací. Nakonec bylo možné získat data za celkem 643 hráčů, kteří byli zastupováni 8 níže uvedenými firmami hráčských agentů (Tabulka 5).

Mezi agenturami existují značné rozdíly ve všech uvedených ukazatelích. Podle počtu zastupovaných hráčů byla největší společnost Sport Invest, která zastupovala 6,6krát více hráčů než z tohoto hlediska nejmenší společnost Football Management Agency. Dále lze říci, že všechny společnosti hráčských agentů licencovaných u ČMFS se zaměřují především na

domácí fotbalisty. U každé z nich činil podíl hráčů české národnosti více než 80 % klientů. Celkem výjimečná je v tomto ohledu firma MLM Sport Management, jež zastupuje nejvyšší podíl zahraničních hráčů. Většina z nich však pochází ze sousedního Slovenska, jeden z Ruska a jeden z Argentiny. Další podstatnou charakteristikou je též podíl hráčů působících v českých a zahraničních soutěžích, kdy u všech firem činil podíl hráčů hrajících v Česku více než polovinu resp. 59 %. Nejmenší podíl přitom měla společnost International Sport Management s.r.o. Pavla Pasky, což vyplývá z faktu, že tento hráčský agent působí v Česku nejdéle a zastupuje celou řadu bývalých i současných reprezentantů, kteří obvykle působí již v zahraničních ligových soutěžích. Agentury a hráčští agenti v Česku se tak doposud ve vyhledávání talentů vesměs omezovali na domácí hráče.

Tabulka 5: Charakteristiky vybraných hráčských agentur v Česku, k 1.11. 2008

agentura	počet hráčů	podíl hráčů české národnosti	průměrný věk hráčů	podíl hráčů působících v Česku	podíl hráčů působících v zahraničí
Sport Invest a.s.	192	-	20,32	81,25	18,75
Chovanec Sport	146	100,00	19,45	97,95	2,05
International Sport Management s.r.o.	71	97,18	26,00	59,15	40,85
Nehoda Sport a.s.	70	97,14	21,21	87,14	14,29
Marketing Sport Group s.r.o.	58	94,83	20,78	94,83	5,17
MLM Sport Management	36	83,33	17,83	72,22	27,78
Football Management Agency, s.r.o.	29	100,00	20,00	89,66	10,34

Zdroj: oficiální webové stránky uvedených agentur.

Jednou ze základních strategií agentů je soustředit se na mladší fotbalisty, kteří mají svou kariéru stále před sebou a mohou být výhodně prodáni. To se pak odráží i na průměrném věku hráčů, s nimiž mají agenti uzavřené smlouvy o zastupování. Celkový věkový průměr zastupovaných klientů byl 20,6 let věku. Výjimku tvořila International Sport Management s.r.o., která měla uzavřenou smlouvu s řadou hráčů na vrcholu jejich kariéry a působících v nejvyšších zahraničních fotbalových ligách. Za zmínku stojí také MLM Sport Management,

kteřá se soustřeďí na nejmlaďší věkové skupiny hráčů ješře v dorosteneckém věku. Z nich někteřým zprostřeďkovala angažmá v juniorských třezech zahraničních klubů – například Alexandr Jakobov a Jaroslav Kmoch – FC Porto, Václav Svoboda – Feynoord Rotterdam, Martin Jurkemik – FC Zůrich, což se naoplátku projeviló ve vyšřím podílu hráčů této agentury působících v cizině. V tomto ohledu stojí za pozornost také praktika podepisování smluv o zastupování fotbalistů ve skutečně nízkém věku, v níž v současnosti vyniká ve světle dostupných informací (leč značně omezených) Sport Invest a.s. zastupující celkem 30 hráčů ve věku do 15 let. Z nich 18 bylo dokonce ve věku 8 let. Přestože ze statistik v kapitole 4.3.2 jasně nevyplývá tendence poklesu průměrného věku první zkušenosti českých hráčů v nejvyšřích zahraničních ligách, je potřeba upozornit právě na uvedené praktiky hráčských agentů, které přispívají k zmiňované proměně zahraniční kariéry sportovců.

5.3 Rozhovory s FIFA hráčskými agenty a jejich spolupracovníky

V následující kapitole jsou uvedeny informace, které jsem získal a zpracoval na základě rozhovorů provedených s FIFA hráčskými agenty a jejich spolupracovníky. Větřina informací má charakter především osobních zkušeností, názorů a náhledů na danou problematiku profese hráčského agenta a zahraničních přestupů hráčů z Česka. Z tohoto důvodu není na místě přílišné zobecnění, a to i s ohledem na nevysoký, i když z hlediska získání základního přehledu o názorech agentů na zahraniční přestupy dostačující, počet provedených rozhovorů.

Rozhovory jsem rozdělil do celkem tře tematických okruhů – role FIFA hráčských agentů, role dalších aktérů a motivace aktérů a charakteristiky českých hráčů. Okruhy se buď přímo nebo nepřímó vztahují ke „kvalitativním“ hypotézám stanoveným na začátku práce.

Výzkumu se zúčastnilo celkem 6 FIFA hráčských agentů a 2 spolupracovníci uvedení na oficiálním seznamu spolupracovníků (viz Tabulka 6).

Tabulka 6: Seznam respondentů rozhovoru s návodem

příjmení	jméno	věk	současné povolání ve fotbale	rok zisku licence
Baránek	Rudolf	59	FIFA hráčský agent	2007
Bielik	Július	47	FIFA hráčský agent	2001
Levý	Jan	28	FIFA hráčský agent	2004
Müller	Jiří	28	spolupracovník Zdeňka Nehody, skaut	2002*
Stejskal	Jiří	49	FIFA hráčský agent	2005
Šťastný	Jindřich	24	FIFA hráčský agent	2006
Táborský	Ivo	53	spolupracovník Pavla Pasky, skaut	2000*
Vejmelka	Josef	52	FIFA hráčský agent	2004

Zdroj: rozhovory s dotazovanými.

Poznámka: * rok začátku spolupráce s FIFA hráčským agentem.

5.3.1 Vymezení pracovní náplně FIFA hráčského agenta

Z výpovědí hráčských agentů a snahy o vymezení práce hráčského agenta vyplývá, že do pracovní náplně spadá poměrně široké spektrum činností. První krok vždy spočívá v nalezení vhodného hráče, kterého by chtěl daný agent zastupovat. Po vytipování hráče nastává jeho oslovení a poskytování služeb hráči, které mu slovy Jana Levého „napomáhají v jeho mimo sportovním růstu“. Jedná se nejprve o zařazení hráčské smlouvy s klubem a se sponzory, dále o zajištění bydlení, vhodného lékařského ošetření, sportovního vybavení, finančního poradenství (pomoc s daňovým přiznáním a investicemi) a v neposlední řadě nalezení vhodného školního zařízení. Vše podle potřeb daného klienta a jeho osobní situace.

Podle Jiřího Müllera by však bylo vhodnější zúžit rozsah nabízených služeb a věnovat se pouze jádru práce hráčského agenta, tedy vyjednávání smluv mezi hráčem a klubem a zprostředkování přestupů mezi kluby. Problém vidí hlavně v tom, že agent není vždy schopen zajistit kvalitu služeb poskytovaných třetí stranou.

Jiří Stejskal vidí jako druhou fázi, následující po vytipování hráče, odstranění překážek v rozvoji kariéry hráče. Hlavní problém spočívá podle něj v myšlení fotbalistů. Je nutné s nimi neustále komunikovat a diskutovat jejich sportovní výkonnost a také se snažit hráči vysvětlit, že talent je spíše závazkem vhodným k zúročení. Dle jeho názoru hráči kromě vlastního sportovního výkonu nemají šanci se nabízet zahraničním klubům. Bez hráčského agenta by proto bylo jen velmi obtížné zahraniční přestup realizovat. Obdobně tomu je podle názoru Jindřicha Šťastného, který zdůrazňuje to, že zvláště v období, kdy české kluby nehrají evropské poháry, je zahraniční přestup u většiny hráčů méně pravděpodobný. Jan Levý navíc poznamenává, že hráčů určitého typu, po nichž existuje v nějakém zahraničním klubu poptávka, je všude obrovské množství a úkolem agenta je proto na hráče upozornit.

Většina respondentů navíc vidí význam vlastní profese v tom, že hráči ani zástupci klubů neumí se zahraničními zájemci jednat, a to kvůli neznalosti cizího jazyka. Například Jindřich Šťastný proto svou práci chápe též jako profesi překladatele.

Ve zkratce lze říci, že většina dotazovaných svou roli z hlediska přestupů hráčů do zahraničí vnímá jako podstatnou. Asi nejdůležitějším aspektem zmíněným většinou agentů je síť známostí, na jejichž základě se přestupy do zahraničí mohou realizovat. Důležitou úlohu při iniciaci zahraničních přestupů kromě agentů hrají také skauti zahraničních klubů, bývalí hráči působící v zahraničí a jejich osobní přátelství a kontakty. Hráčští agenti fungují při přestupech jako zprostředkovatelé nebo jinými slovy jako kontaktní osoby, které zajišťují spojení mezi poptávajícím a nabízejícím klubem a samotnými hráči.

Jiří Müller uvedl tři základní možnosti, jak dochází k zahájení jednání o zahraničním přestupu. První z nich je, že agent nabízí své vlastní hráče a s nabídkou přichází do klubu. Druhou možností přestupu je zplnomocnění agenta klubem poptávajícím hráče. Za třetí si agenta může najmout také klub, který chce hráče prodat.

Jiří Stejskal rozlišuje u zahraničních přestupů přestupy podle kvalit fotbalisty. Ti přesahující výrazně úroveň nejvyšší domácí soutěže jsou obvykle v hledáčku zahraničních klubů a není je potřeba nabízet. Kluby v tomto případě za agentem zpravidla přichází samy. U většiny hráčů je však nutné posoudit jejich kvalitu a podle ní hráče do zahraničí nabízet, a to do soutěže, na kterou výkonnostně mají. V tomto ohledu vidí, stejně jako většina ostatních agentů, jako podstatné osobní známosti, které považuje „za to nejcennější, čím kromě portfolia hráčů hráčský agent disponuje“. Zmínili například to, že při získání zahraničního kontaktu mohou být užiteční bývalí hráči, kteří v zahraničí působili.

Podle Jana Levého je častým způsobem jak vhodně upozornit na daného hráče jeho prezentace zahraničnímu skautu působícímu v Česku. Domnívá se, že osobní kontakt je důležitý, aby dané kluby o hráči začaly alespoň uvažovat. Jan Levý žil od svého dětství v Německu (zhruba 16 let) a vystudoval vysokou školu se sportovním zaměřením. Díky tomu si vytvořil osobní kontakty na tamní kluby. Uvedl také, že v současnosti je v bližším styku zhruba s 5-10 zahraničními skauty (z Německa a také Anglie) pracujícími v Česku. Podle jeho názoru u nás soustavně působí kolem 20 dalších zahraničních skautů. Ivo Táborský pak odhaduje jejich počet zhruba na 40. Uvedl také příklady italského a německých skautů, s nimiž se občas setkává. Josef Vejmelka pak vidí jako alternativu možnost spolupráce se zahraničními FIFA hráčskými agenty. Přičemž v minulosti již pracoval například s izraelským kolegou při přestupu svého hráče do 2. izraelské ligy.

Podle výpovědi Jindřicha Šťastného funguje poněkud odlišným způsobem agentura Sport Invest, v níž pracuje. Jedná se o společnost se zahraničními pobočkami v Moskvě a Londýně, která je zároveň součástí skupiny Stars and Friends s pobočkami v Německu, Švédsku, Lichtenštejnsku, Rakousku, Slovensku a Maďarsku. Všechny části mají za úkol spolu vzájemně komunikovat a jednou za čtvrt roku dochází ke společnému setkání pracovníků (skautů a agentů) všech poboček v Evropě. Na nich se diskutuje o hráčích a řeší se jejich situace v dlouhodobém horizontu. V současnosti se připravuje koncept pro letní přestupní období roku 2010. Tato firma si údajně také buduje síť spolupracovníků, ale dává přednost tomu, když se pracuje v jejím rámci. V tomto případě by se dalo hovořit o formování neformální sítě známostí do firemní organizace.

5.3.2 Zastupování zahraničních hráčů českými agenty ³⁴

Všichni respondenti se podle výpovědí zaměřují přednostně na české hráče, ovšem většina dotazovaných měla v minulosti alespoň nějakou zkušenost se zastupováním hráčů ze Slovenska. Ti jsou coby „cizinci“ jejich nejčastějšími klienty. Jako hlavní důvod, proč se agenti soustředí na české hráče, uváděla většina znalost mentality domácích hráčů a místního prostředí a prostý fakt, že zde agenti žijí.

Názory na zastupování zahraničních hráčů se ovšem dělí do dvou skupin. První tvoří respondenti, kteří v zastupování cizinců vidí příležitost a určitý potenciál. Obvykle jde o agenty nebo spolupracovníky agentů, kteří se nějakým způsobem o zastupování zahraničních hráčů aktivně zajímají. Do této skupiny patří například Jiří Stejskal, který považuje hráče z ciziny pro české kluby za poměrně atraktivní a domnívá se, že během několika následujících let zde bude existovat výrazná poptávka. Vhodný zdroj kvalitních fotbalistů identifikuje v Africe, a to zejména díky nižším cenám tamních hráčů. V současné době zastupuje ghanského fotbalistu, ke kterému se dostal náhodou prostřednictvím svých sousedů pocházejících z Ghany. Ti mu pomohli zorganizovat cestu do Akkry, kde pro něj a dalšího anglického agenta zorganizovaly tamní akademie 7 přátelských utkání a zápas výběru akademií proti místnímu prvoligovému mužstvu. Při nich si vybral 7 hráčů, kterým v současnosti vyřizuje víza a chtěl by je přivést do akademie mosteckého fotbalového klubu. Pokud se mu tento pokus podaří, tak by chtěl ghanské akademie, které se podle jeho poznatků zaměřují hlavně na hráče do 19 let, pravidelně, přinejmenším jednou za půl roku, navštěvovat.

---

³⁴ Informace k tomuto tématu se nacházejí také v kapitole 4.6.3.

Cizince zastupuje také Július Bielik, který se kromě slovenských fotbalistů soustředí také na Brazilce. Během 7 letého období, kdy podniká cesty do této země Jižní Ameriky, přivedl do Evropy kolem 15 hráčů. Ty ovšem na rozdíl od Jiřího Stejskala získává nejenom z fotbalových akademií, ale i běžných klubů. Jeho první cesta ovšem směřovala do fotbalové akademie vlastněné místním podnikatelem sídlícím v Londrině v brazilském státě Paraná. Obvykle jeho cesty trvají kolem jednoho měsíce a navštěvuje při nich utkání s hráči, kteří mu předem vytipovávají místní spolupracovníci. V létě tohoto roku by pak chtěl do Evropy přivést zhruba 6 Brazilců.

Sport Invest, reprezentovaný v rozhovorech Jindřichem Šťastným, zastupuje skrze mateřskou společnost pouze hráče z Česka a Slovenska a prostřednictvím dceřiných společností také hráče ze zahraničí.

Také Jiří Müller vidí v zahraničních hráčích určitý potenciál, nicméně ho lze zařadit již do druhé skupiny tvořené agenty a jejich spolupracovníky, kteří se staví k možnostem spolupráce s cizinci skeptičtěji (což se ovšem netýká slovenských fotbalistů). Domnívá se, že by agent, který by chtěl zahraniční hráče zastupovat, měl v zahraničí trvale žít. Jak uvádí Rudolf Baránek, tento postoj patrně vyplývá z již zmiňované potřeby hráče osobně a důkladně poznat. Navíc jsou investice spojené se zahraničními cestami podle něj poměrně vysoké vzhledem k rizikům, která ze spolupráce s hráči z odlišné kultury vyplývají. Josef Vejmelka podobně jako ostatní zastupuje zejména české fotbalisty. V minulosti prodělal zkušenost s hráčem z Nigérie, s nímž se dohodl na spolupráci a zajistil mu angažmá v Česku. Hráč poté zanechal aktivní činnosti. Raději proto s cizinci, kteří se mu sami ozývají například prostřednictvím e-mailu, nespolupracuje.

5.3.3 Preference zahraničních přestupů českými agenty

Jako nejdůležitější důvod pro zahraniční přestupy českých hráčů vidí agenti ekonomickou situaci českých klubů. Podle Jindřicha Šťastného existuje většinou tlak domácích klubů k prodeji fotbalisty do zahraničí vyvíjený na agenta, hráče i jeho rodiče, v čemž vidí hlavní problém českého fotbalu. Přesto většina vnímá přestupy do ciziny jako především ekonomickou příležitost pro každou ze zúčastněných stran. Vyjádřili se však v tom smyslu, že není vhodné hráče do ciziny prodávat v příliš nízkém věku (nejdříve zhruba kolem 19 let věku). Důležité podle nich je, aby fotbalista svou výkonnost prokázal v průběhu alespoň jedné či dvou sezón v nejvyšší domácí soutěži a teprve pak odešel do zahraničí. Ivo Táborský zmínil, že cena hráče pak roste a proto je v zájmu klubu i agentů, aby hráč

neodcházet předčasně. Jiří Stejskal se domnívá, že by hráči měli též prodělat zkušenost s tlakem médií v největších českých klubech (Spartě a Slavii Praha), protože v zahraničí se zákonitě musí setkat s obdobným mediálním tlakem. Stejně tak Július Bielik považuje odchody českých hráčů do zahraničí před 18. rokem věku za předčasné a z hlediska fotbalového růstu hráčů spíše za škodlivé. Rudolf Baránek považuje zdařilý přestup za dobrou reklamu agenta a „kazit sám sobě jméno špatným přestupem si chce v zahraničí (ale i doma) jen málokdo“. Proto se hráče snaží hodnotit i po stránce lidské. Otázkou zůstává, do jaké míry se praxe liší od výpovědí agentů, pro které jsou hráči zdrojem příjmů stejně tak jako pro kluby.

5.3.4 Role ostatních aktérů

Důležitou roli při realizaci přestupu podle výpovědí respondentů hrají skauti zahraničních klubů, u nichž začíná výběr hráčů a sportovní ředitelé a majitelé zahraničních i domácích klubů, kteří spolurozhodují o angažmá hráče a určují jejich ceny.

I kdyby se kluby mohly jevit jako jediný podstatný činitel při zahraničních přestupech hráčů, tak tomu ve skutečnosti podle Jiřího Stejskala není. Řada klubů totiž na zmíněných postech nemá lidi dostatečně jazykově vybavené. Realizace zahraničních přestupů proto někdy může záviset především na agentovi hráče. Samotné hráče v podstatě nikdo z dotázaných nevnímá jako aktéry, kteří by se aktivně zapojovali do jednání o svých přestupech. Stejně jako představitelé klubů podle Jiřího Müllera obvykle neumí cizí jazyk a kromě výkonu na hřišti sami sebe v zahraničí prezentovat nemohou. Rozhodnutí hráče, zda-li do zahraničí jít nebo ne pak ovlivňuje také rodina – přítelkyně, manželka a u mladších hráčů i rodiče.

Přestupy českých hráčů do zahraničí nekomplikují žádnému z dotazovaných činnost výraznějším způsobem ani předpisy ani úřady. Většina zmínila pouze potřebu dodržovat základní regule FIFA a jejich úpravy národními svazy členských zemí. Jan Levý však zmínil, že Češi působící ve třetí německé lize potřebují pracovní povolení. Určitou, avšak z hlediska českých fotbalistů ne příliš výraznou, překážku tedy mohou tvořit legislativní normy jednotlivých zemí. Zahraničním hráčům ze zemí mimo EU u nás pak podle Jiřího Stejskala imigraci komplikuje nutnost obstarání víza. S tím se setkal u hráčů z Ghany Jiří Stejskal a u svých klientů též Josef Vejmelka a Július Bielik. Podle něho může být získání víza dokonce větší překážkou než domluva samotného přestupu.

5.3.5 Motivace klubů a hráčů k zahraničním přestupům

Na straně českých fotbalových klubů jsou jednoznačně nejdůležitější motivací podle všech respondentů ekonomické důvody. České kluby jsou ekonomicky příliš slabé a při nabídce kolem dvaceti milionů korun obvykle neváhají a hráče prodají. Podle Júlia Bielika je český fotbal na prodeji hráčů do ciziny jednoznačně závislý. Kluby při nich mohou získat zajímavou částku, která naplní rozpočet nejenom prodávajícího klubu, ale také dalších českých klubů, v nichž prodávající klub může hledat náhradu za prodané fotbalisty.

Pro hráče je zahraniční angažmá lákavé z více důvodů. Josef Vejmelka uvedl, že je to například otázka kariérního růstu a prestiže. Západoevropské ligy jsou totiž neporovnatelně kvalitnější než česká nejvyšší soutěž. Jako další motiv zmiňovali tázaní ekonomické důvody. Podle Rudolfa Baránka si hráč například ve 2. nebo 3. španělské lize vydělá více než v naší nejvyšší soutěži a starší hráči mohou prodloužit dobu své výdělečné činnosti. To se týká především hráčů po 30. roku věku, pro něž v zahraničí existují lepší podmínky než v domácích soutěžích. Jiným důvodem je pak podle Jana Levého snaha o poznání nového prostředí, jazyka a života v cizině.

Zahraniční kluby k angažování českých hráčů motivuje jejich dobrá kvalita, poměrně nízká cena a nízké nároky na smlouvy českých fotbalistů ve srovnání s ostatními cizinci.

Agenty a jejich spolupracovníky nejčastěji zmiňovanými kvalitami českých hráčů, kvůli nimž se o Čechy zahraniční kluby zajímají, jsou jejich spolehlivost, pracovitost, vysoká adaptabilita a bezproblémovost. Jindřich Stejskal uvedl také zavedenou značku, kterou si náš fotbal během 90. let v zahraničí vytvořil díky kvalitním fotbalistům působícím v cizině.

Július Bielik, Rudolf Baránek a Jiří Müller jsou toho názoru, že zahraniční poptávka po českých hráčích vzniká především v zemích s podobnou fotbalovou kulturou. Ta je podle nich ovlivněna způsobem tréninku hráčů od žákovských kategorií. Například v Česku je trenéry kladen důraz především na taktické dovednosti a kolektivní pojetí hry, které jsou zdůrazňovány také v soutěžích Německa nebo Itálie. Zde se proto mohou čeští fotbalisté lépe uplatnit. Podle Júlia Bielika domácí hráči mnohdy naopak zaostávají v individuálních dovednostech, v čemž vidí příčinu nízkého počtu českých hráčů v některých zahraničních ligách – například ve Španělsku.

Poptávka po českých hráčích existuje podle názorů respondentů ve všech zemích, kde v současnosti čeští hráči působí. Za důležitou cílovou destinaci považují především Německo, Anglii a Francii. Jan Levý a Ivo Táborský se domnívají, že postupně dochází k poklesu poptávky a přesycení trhu ve většině západoevropských lig. Za problém ovšem považují nedostatečnou nabídku kvalitních českých hráčů a Jan Levý se navíc domnívá, že

v posledních letech jsou finanční nároky českých klubů na přestupy domácích hráčů poněkud přehnané.

Na druhou stranu se však podle řady respondentů (Müller, Baránek, Bielik a Vejmelka) ve světě otevírají nové trhy. V první řadě jde o ekonomicky silné ligy východní Evropy. Podle Jiřího Müllera zde v současné době kluby mají daleko lepší podmínky než ty ze západní Evropy. V řadě druhé jde o země, kde čeští agenti disponují osobními kontakty. Například Rudolf Baránek má několik známých v zemích bývalé Jugoslávie a nově také ve Vietnamu (podnikatel působící v Praze), skrze které se mu podařilo dovést do této země již několik hráčů.

5.3.6 Konkurence českých hráčů v zahraničí a jejich adaptace

Jako největší konkurenty českých fotbalistů působících v zahraničí vnímají všichni respondenti hráče z bývalé Jugoslávie. Méně často byli jmenováni hráči z Brazílie a Jižní Ameriky, Afriky, zemí bývalého Sovětského svazu a Slovenska.

Podle Jiřího Stejskala vyplývá největší výhoda hráčů ze zemí bývalé Jugoslávie z dlouhodobé zkušenosti s migrací a zahraničními přestupy, protože hráči z těchto zemí v minulosti odcházeli do západoevropských lig. V současnosti zde proto již mají vytvořené sociální sítě.

Rudolf Baránek zdůraznil větší ochotu slevit z vlastních požadavků, resp. nároků na vyšší mezd u hráčů z bývalé Jugoslávie, Brazílie a zemí Afriky. Domnívá se, že Češi nejsou schopni tak nízkou platovou úroveň akceptovat.

Naopak hlavním zdrojem konkurenceschopnosti českých fotbalistů oproti cizincům v zahraničí byly jmenovány hlavně charakteristiky zmíněné výše. Tedy především kolektivní pojetí hry a disciplinovanost hráčů, které jsou podle názoru Júlia Bielika naopak nedostatky hráčů z bývalé Jugoslávie. Jan Levý vidí jako důležitou vzdálenost Česka od států s kvalitními ligovými soutěžemi, kdy je podle něj jednodušší osobně sledovat hráče u nás než na (jiho)východě Evropy. Jako konkrétní příklad uvedl skauta Bayeru Leverkusen pro střední Evropu, který díky tomu, že bydlí nedaleko česko-německých hranic, může trávit víkendy v Česku.

Všichni dotazovaní sdílejí názor, že adaptace hráče závisí převážně na jeho individualitě a sportovním úspěchu. Jiří Müller se domnívá, že vše záleží na tom, zda hráč pravidelně nastupuje a zda-li ovládá cizí jazyk. Jako další okolnost ovlivňující schopnost adaptace na nové prostředí uvedl region působiště v dané zemi. Domnívá se shodně

s Rudolfem Baránkem, že působení ve větších městech je pro hráče snazší než v rurálních oblastech.

Podle Iva Táborského se mladší hráči adaptují lépe a to především proto, že nejsou příliš vázáni rodinnými vazbami. Nemůže se proto stát, že jim v cizině bude chybět manželka nebo celá rodina. Mladší hráči například v Anglii žijí ve zdejších rodinách, což jim při adaptaci určitě pomáhá. Zdůraznil také větší schopnost se v mladším věku učit cizímu jazyku. Július Bielík si naopak myslí, že pro starší hráče je snazší si na cizí prostředí a nové impulzy zvyknout. Sám tuto situaci prožil při svém angažmá v Japonsku, kdy mu pomohly zkušenosti z reprezentace ČSSR, účasti na Olympijských hrách a dalších pobytech v zahraničí. Toto téma by však vyžadovalo samostatný výzkum mezi hráči.

6 ZÁVĚR

V poslední části této práce se nejprve pokouším shrnout, jakým způsobem se podařilo naplnit základní cíle práce. Dále se snažím představit dosažené výsledky a porovnat je se stanovenými hypotézami a také naznačit některé otázky, jimiž by bylo zajímavé se při dalším výzkumu zabývat.

Prvním z kroků práce bylo představení tradičních teorií mezinárodní migrace a diskuze jejich aplikability na migraci profesionálních sportovců. Na základě dosažených zjištění považuji za nejvhodnější koncepty teorie sítí a institucionální teorie. Prvá byla v rámci studia migrace vrcholových sportovců v minulosti již využita, zatímco druhá spíše opomíjena. Kromě základních teoretických konceptů jsem dále diskutoval užití analytického přístupu globálních produkčních sítí, který by mohl být doplňkem institucionální teorie migrace. Tento koncept považuji za vhodný nástroj umožňující její rozpracování a analýzu interakce institucí ovlivňujícího mezinárodní migraci profesionálních sportovců a fotbalistů na úrovni jednotlivých článků „komoditního řetězce“ profesionálních fotbalistů. Z diskuze pak vyplynulo, že je nutné věnovat pozornost institucím utvářejícím legislativní rámec migrace (FIFA, EU, státy a národní asociace – kapitola 3.1 a 3.2), roli fotbalových klubů a akademií (kapitola 4.2.1) a konečně i FIFA hráčských agentů (kapitola 5).

Nejvíce pozornosti z institucí tvořících legislativní rámec mezinárodní mobility profesionálních sportovců jsem věnoval FIFA a jejím orgánům, což zároveň souviselo s druhým stanoveným cílem – nastíněním analogií v mocenských asymetriích v mezinárodním politickém a ekonomickém systému a v organizaci mezinárodního systému fotbalu. FIFA, jakožto federace národních fotbalových svazů celého světa, má podstatný vliv na fungování systému fotbalu. V průběhu celého 20. století jí dominovali na prezidentském postu i ve výkonném výboru zástupci fotbalově vyspělého světa, především Evropy a Jižní Ameriky. Jejich postoje se pak často vyznačovaly eurocentrismem a neoimperálním stylem. V tom můžeme spatřovat určitou analogii s fungováním některých významných globálních politicko-ekonomických institucí, jakými jsou například Světová banka či Mezinárodní měnový fond, v nichž mají hlavní slovo zejména zástupci rozvinutých zemí.

Analýza mezinárodní migrace v rámci profesionálního fotbalu na globální a evropské úrovni pak částečně ukázala, že v prestižních fotbalových ligách západní a jižní Evropy nacházíme značný podíl zahraničních hráčů, kteří z velké části pochází ze zemí fotbalově a ekonomicky periferních. Například v migraci afrických hráčů a v rostoucí míře i fotbalistů z Asie hrají důležitou roli fotbalové akademie, které jsou do značné míry exportně

orientovanými podniky. V tomto smyslu lze hovořit nejenom o mocenských a politických analogiích fungování mezinárodního systému fotbalu a světa, ale také o podobnostech v ekonomické organizaci a problematice činnosti konkrétních firem v periferních (rozvojových) zemích.

Třetí část práce byla zaměřena na statistické zarámování působení českých profesionálních fotbalistů v zahraničí. Bylo v ní zjištěno, že v průběhu celého sledovaného období v nejvyšších soutěžích za našimi hranicemi hrálo celkem 359 fotbalistů. Počet českých hráčů nastupujících k utkáním v zahraničí s mírnými výkyvy vzrůstal. Zhruba od poloviny 90. let je Česko zemí převážně „exportní“ – více hráčů působilo za hranicemi než cizinců u nás. Fotbalisté odcházeli především do zemí západní Evropy, i když se jejich podíl na celkovém počtu hráčů postupně snižoval. Nejdůležitějšími zeměmi angažujícími české fotbalisty byly z dlouhodobého hlediska Slovensko, Německo, později též Rusko a o něco méně pak Anglie, Belgie, Itálie a Rakousko. Během sledovaného období došlo k diverzifikaci zemí, v nichž čeští hráči nastupovali. Většina českých hráčů, která někdy nastoupila za reprezentační výběr Česka, pak našla své angažmá nejprve v některém klubu v západní Evropě. V 90. letech byla důležitými obchodními partnery českých fotbalových klubů hlavně mužstva z Německa, Itálie, Anglie a Španělska. Od začátku nového tisíciletí pak na českém přestupním trhu posílilo Rusko a Ukrajina a také některé kluby do té doby méně významných zahraničních lig, jako například Turecka a Francie. V průběhu sledovaného období tak došlo k postupné proměně geografické struktury migrace od jednoznačné orientace na západní a jižní Evropu k zintenzivnění migrace do zemí východní Evropy. To částečně souviselo s ekonomickým vzestupem ruských a ukrajinských klubů a projevilo se také ve změně struktury příjmů českých klubů podle zemí původu kapitálu. Nejvíce hráčů však i přesto působilo v posledních letech na Slovensku.

V rámci své analýzy jsem se také snažil zjistit, regionální diferenciaci uvnitř Česka v ohledu původu (e)migrujících profesionálních fotbalistů. Tato část mého hodnocení ukázala, že také jednotlivé kraje Česka jsou do migračního procesu – z hlediska intenzity migrace a objemu finančních příjmů – nerovnoměrně zapojeny. Nejvíce hráčů (relativně vzhledem k celkovému počtu registrovaných hráčů) odchází z Prahy, Libereckého a Moravskoslezského kraje a nejméně pak z Vysočiny, Karlovarského a Pardubického kraje. Důležitým faktorem je zde lokalizace prvoligových klubů. Na zahraničních přestupech nejvíce vydělávala mužstva z hlavního města Prahy i když se jejich dominance v průběhu sledovaného období postupně snižovala a v posledních letech se dařilo do ciziny profesionální hráče prodávat i z menších prvoligových klubů.

Dalším cílem práce pak bylo nastínění základních charakteristik FIFA hráčských agentů v Česku. Komplikací byla obtížná dostupnost relevantních zdrojů informací a proto jsem byl nucen vycházet z webových prezentací agentur hráčských agentů. Nakonec se mi podařilo získat data za sedm z agentur. Tuto část je tedy nutné brát s určitou rezervou a považovat ji za ne zcela reprezentativní vzorek FIFA hráčských agentů a jejich agentur v Česku. Počet hráčských agentů od 90. let vzrůstal, přesto, jak je ze srovnání patrné, v počtu profesionálních hráčů na jednoho agenta zaostáváme za západní Evropou a tak s největší pravděpodobností lze v následujících letech očekávat další nárůst jejich počtu. Agentury českých agentů se soustředily především na zastupování českých fotbalistů a organizaci jejich přestupů. Průměrný věk zastupovaných hráčů se kromě dvou agentur pohyboval kolem 20 let. Podíl hráčů v cizině víceméně souvisel s průměrným věkem klientů, kdy agentury zastupující starší fotbalisty měly vesměs vyšší podíl hráčů hrajících v zahraničí.

Roli FIFA hráčských agentů v zahraničních přestupech hráčů a jejich názory na působení Čechů v cizině jsem se pokusil hodnotit na základě rozhovorů. Podařilo se mi uskutečnit rozhovory s šesti FIFA hráčskými agenty a dvěma jejich spolupracovníky. Hráčští agenti náplň své práce vidí v poskytování služeb hráčům a pomoci v jejich kariérnímu i mimosportovnímu růstu. Z hlediska zahraničních přestupů většiny hráčů průměrné úrovně svou roli vnímají víceméně jako roli iniciátora a uvádějí pro to několik důvodů. Za prvé v zahraničí existuje poměrně velká nabídka hráčů. Za druhé hráči samotní nemají možnost se kromě sportovních výkonů v zahraničí nabízet. Za třetí jsou přestupy komplikovány kulturními a především jazykovými bariérami na straně hráčů i funkcionářů klubů. V neposlední řadě pak absence českých klubů v pohárové Evropě snižuje pravděpodobnost zahraničních přestupů. Důležitým aspektem částečně určujícím to, kam hráči migrují, je síť známostí. Z rozhovorů vyplynulo, že agenti obvykle nabízejí své hráče především do klubů, v nichž disponují osobním kontaktem. Za důležitou označili spolupráci s jinými agenty a skauty zahraničních klubů, kterých u nás podle několika odhadů dlouhodobě působí asi 30-50. Svou roli mohou sehrát také vazby osobních přátelství agentů. Ukázalo se též, že může docházet k formalizaci sítě známostí do struktur firemní organizace. Jako další důležitý faktor prosazení se českých hráčů v zahraničních ligách zmiňovali přednosti českých fotbalistů, jako je spolehlivost, pracovitost a adaptabilita, které jsou podle nich utvářeny během fotbalového dospívání v důsledku způsobu výchovy hráčů v Česku. Tyto kvality považují někteří za zdroj konkurenceschopnosti českých hráčů v zahraničí a někteří i za jednu z příčin, proč jsou čeští hráči poptáváni v některých zemích více (například Německo, Anglie, Itálie) a v jiných méně (Španělsko).

Nyní se vraťme na začátek práce, kdy byly stanoveny konkrétní hypotézy a pokusme se podívat na to, zda či nakolik byly provedenou analýzou ověřeny či vyvráceny:

a. „kvantitativní“ hypotézy

- *Počet českých hráčů v nejvyšších zahraničních ligách od začátku 90. let roste a dochází také k diverzifikaci cílových zemí.*

Tato hypotéza se i přes dílčí poklesy v počtu českých hráčů hrajících v zahraničí v sezónách 2003/04 a 2007/08 potvrdila. Počet českých hráčů vzrostl z 22 v sezóně 1993/94 na 108 v sezóně 2007/08. Docházelo také k diverzifikaci cílových zemí. V první sledované sezóně nastoupili Češi celkem v 11 ligových soutěžích, z nichž v prvních čtyřech s nejvyšším počtem českých hráčů jich hrálo 59,1 %. V poslední sledované sezóně pak počet lig, kde nastoupil alespoň jeden hráč českého původu, vzrostl na 25 a první čtyři soutěže celkem tvořily už „jen“ 49,1 %.

- *Čeští hráči odcházejí především do fotbalového centra (západní a jižní Evropy), tedy do zemí s prestižními fotbalovými soutěžemi.*

Tuto hypotézu se podařilo prokázat i přesto, že podíl hráčů nastupujících k utkání v západo- a jiho-evropských soutěžích postupně klesal ve prospěch hráčů působících ve východní Evropě. V západní Evropě hrálo v sezóně 1993/94 celých 90,9 % českých hráčů v zahraničí. V sezóně 2007/08 už to bylo pouze 57,4 %.

- *V souvislosti s posilováním úrovně některých lig východní Evropy (zvláště Ruska) narůstá podíl českých hráčů hledajících naplnění své kariéry na východě Evropy.*

Hypotéza byla částečně potvrzena. Na jednu stranu bylo příčinou růstu podílu českých hráčů ve východní Evropě Rusko. Nejdůležitější roli z hlediska působení českých hráčů v zahraničí však hrálo v posledních sezónách především sousední Slovensko. Přitom lze polemizovat o posilování úrovně a ekonomické síly slovenských klubů v porovnání s českými.

b. „kvalitativní“ hypotézy

- *Čeští FIFA agenti se zaměřují především na přestupy českých hráčů do zahraničí, které se pokoušejí iniciovat.*

Tato hypotéza byla prokázána. Většina agentů podle rozhovorů a dostupných informací preferuje zastupování českých fotbalistů. Spíše výjimečně zastupují také zahraniční hráče, kteří obvykle tvoří pouhý zlomek klientů hráčských agentů. V posledních letech se někteří agenti rozhodli zastupovat také hráče z ekonomicky méně vyspělých zemí, do nichž podnikají cesty speciálně za účelem nalezení vhodných hráčů. Ukázalo se také, že agenti sehrávají při shánění zahraničních angažmá pro své klienty často aktivní roli.

- *Čeští hráči jsou v některých zemích upřednostňováni na základě kulturní blízkosti.*

Podle výpovědí respondentů mají čeští hráči větší možnost uplatnit se v zemích, ve kterých existuje podobná fotbalová kultura. Ta je podle nich utvářena během tréninkového procesu již u mladých hráčů. V dospělosti je pak pro Čechy jednodušší prosadit se například v Německu, Itálii nebo Anglii.

- *Hlavními konkurenty českých hráčů odcházejících do ciziny jsou hráči z postkomunistických zemí střední a východní Evropy.*

Hypotéza byla potvrzena. Všichni respondenti za největší konkurenty českých hráčů považují fotbalisty ze zemí bývalé Jugoslávie, Slovenska a zemí bývalého Sovětského svazu. Kromě nich jsou podle převládajícího názoru konkurencí také jihoameričtí a afričtí hráči. Výhodou hráčů kopané z těchto regionů a zemí je jejich ochota akceptovat nízkou platovou úroveň, sociální síť utvořená díky migraci v předešlém období a některé fotbalové vlastnosti, které českým hráčům spíše chybí.

Na závěr práce se ještě ve zkratce pokusím nastínit některé možné směry dalšího výzkumu. Témat, kterým by bylo možné se v rámci studia mezinárodní migrace profesionálních fotbalistů v českém kontextu nadále věnovat, je více. V první řadě by se měl výzkum orientovat na kvalitativní výzkum a rozhovory s českými hráči působícími v zahraničí, na jejich motivaci, která je k migraci do ciziny vede a na jejich zkušenosti se

zahraničním angažmá. Druhým směrem možného výzkumu by pak mohla být role skautů zahraničních klubů v Česku. Za vhodnou bych například považoval případovou studii fungování skautingu některého z vrcholových zahraničních klubů s důrazem na jeho geografické aspekty.

POUŽITÁ LITERATURA A ZDROJE DAT

LITERATURA

AKINDES, G., DARBY, P., KIRWIN, M. (2007): Football Academies and the Migration of African Football Labor to Europe. *Journal of Sport and Social Issues*, 31, č. 2, s. 143-161.

BAIR, J. (2008) Analysing Global Economic Organization: Embedded Networks and Global Chains Compared. *Economy and Society*, 37, č.3, s. 339-364.

BAIR, J., GIBBON, P., PONTE, S. (2008): Governing Global Value Chains: an Introduction. *Economy and Society*, 37, č. 3, s. 315-338.

BALE, J. (2003): *Sports geography*. 2. vydání. Routledge, London. 196 s.

BALE, J., MAGUIRE, J. (1994): Introduction: Sports Labour Migration in the Global Arena. In.: *The Global Sports Arena: Migration in an Interdependent World*. Frank Cass, London, s.1-21.

COE, N., M., DICKEN, P., HENDERSON, J., HESS, M., YEUNG, H., W. (2002): Global Production Networks and the Analysis of Economic Development. *Review of International Political Economy*, 9, č. 3, s. 436-464.

COE, N., M., KELLY, P., F., YEUNG, H., W. (2007): *Economic Geography: A Contemporary Introduction*. 1. vydání. Blackwell Publishing, Oxford, s. 87-115.

CORNELISSEN, S. (2004): „It’s Africa’s Turn!“ The Narratives and Legitimations Surrounding the Moroccan and South African Bids for the 2006 and 2010 FIFA Finals. *Third World Quarterly*, 25, č. 7, s. 1293-1309.

DARBY, P. (1997): Africa’s Place in FIFA’s Global Order: A Theoretical Framework. *Soccer and Society*, 1, č. 2, s. 36-61.

DARBY, P. (2000): Football, Colonial Doctrine and Indigenous Resistance: Mapping the Political Persona of FIFA’s African Constituency. *Sport in Society*, 3, č. 1, s. 61-87.

DARBY, P. (2003): Africa, the FIFA Presidency, and the Governance of World Football, 1974, 1998, 2002. *Africa Today*, 50, č. 1, s. 3-24.

DICKEN, P. (2003): *Global Shift: Reshaping the Global Economic Map in the 21st Century*. Fourth Edition. 4. vydání. The Guilford Press, London, 632 s.

DRBOHLAV, D., UHEREK, Z. (2007): Reflection on Migration Theories. *Geografie - Sborník ČGS*, 112, č. 2, s. 125-141.

DUKE, V. (1994): The Flood from East? Perestroika and the Migration of Sports Talent from Eastern Europe. In: BALE, J. and MAGUIRE, J. (eds.) (1994): *The Global Sports Arena: Athletic Talent Migration in an Interdependent World*. Frank Cass, London, s. 153-167.

ELLIOTT, R., MAGUIRE, J. (2008): "Getting Caught in the Net": Examining the Recruitment of Canadian Players in British Professional Ice Hockey. *Journal of Sport and Social Issue*, 32, č. 2, s. 158-176.

GEREFFI, G. (1999): *A Commodity Chains Framework for Analyzing Global Industries*. Duke University, Durham, 9 s.

GEREFFI, G., HUMPHREY, J., STURGEON, T. (2005): The Governance of Global Value Chains. *Review of International Political Economy*, 12, č. 1, s. 78-104.

GRUBBSTRÖM, L., JANSSON, L. (2007): Fotbalové farmy – překladiště budoucích hvězd. *ProFootball*, 12/2007.

HENDL, J. (1997): *Úvod do kvalitativního výzkumu*. 1. vydání. Nakladatelství Univerzity Karlovy Karolinum, Praha, 243 s.

JELÍNEK, R., TOMEŠ, J. (2002): *První fotbalový atlas světa*. 1. vydání. Infokart, Praha, 1999 s.

KOPECKÝ, F. (2009): *Fotbalové statistiky samostatné České republiky (od r. 1993) a společného Československa*. Zdroj: <http://web.telecom.cz/kopeckyf/obsah.htm#LIGA>.

KOVÁŘ, P. (2001): *Tajemná profese: fotbalový agent*. Reflex, 26. 4. 2001. Dostupný k 15. 11. 2008 na: <http://www.reflex.cz/Clanek5628.html>

LANFRANCHI, P., TAYLOR, M. (2001): *Moving with the Ball. The Migration of Professional Footballers*. 1. vydání. Berg, Oxford, 273 s.

MAGEE, J., SUGDEN, J. (2002): "The World at their Feet": Professional Football and International Labor Migration. *Journal of Sport and Social Issues*, 26, č. 4, s. 421-437.

MASSEY, D., S., ARANGO, J., HUGO, G., KOUAOUCI, A, PELLEGRINO, A, TAYLOR, J., E (1993): *Theories of International Migration: Review and Appraisal*. *Population and Development Review*, 19, č. 3, s. 431-466.

MATUŠÍK, M. (2008): *Mezinárodní migrace ve sportu: fotbalisté ze zahraničí v české 1. lize*. Diplomová práce. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje PřF UK, Praha, 127 s.

McGOVERN, P. (2002). *Globalization or Internationalization?: Foreign Footballers in the English League, 1946-95*. *Sociology*, 36, č. 1, s. 23-42.

MILANOVIČ, B. (2004): Globalization and Goals: Does Soccer Show the Way? *Review of International Political Economy*, 12, č. 5, s. 829-850.

POLI, R. (2005): *The Football Player's Trade as a Global Commodity Chain. Transnational Networks from Africa to Europe*. Neuchatel University, Neuchatel, 9 s.

POTTER, R., B., BINNS, T., ELLIOTT, J.,A., SMITH, D. (2004): *Geographies of Development*. 2. vydání. Pearson Education, Harlow, 509 s.

RODERICK, M. (2001): The Role of Agents in Professional Football. In: Singer & Friedlander's Review 2000-01 Season. Centre for Research into Sport and Society. University of Leicester, Leicester, s. 13-17.

SCHERRENS, J. (2007): The Muscle Drain of African Football Players to Europe: Trade or Trafficking? European Master in Human Rights and Democratisation. Karl-Franzens University of Graz, 79 s.

STAMM, H., LAMPRECHT, M.(1996): Factors Governing Success in International Football. FIFA Magazine, s. 7-11.

ŠATAVA, M. (2005): Zahraniční odborníci v Česku v kontextu mezinárodní mobility vysoce kvalifikovaných pracovních sil. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje PŘF UK, Praha, 107 s.

TAYLOR, M. (2006): Global Players? Football, Migration and Globalization, c. 1930-2000. Historical Social Research, 31, č. 7, s. 7-30.

TOMLINSON, A. (2000): FIFA and the Men Who Made It. Soccer & Society, 1, č. 1, s. 55-71.

DOKUMENTY A PRÁVNÍ PŘEDPISY

ČMFS (2008a): Rozpis celostátních soutěží Českomoravského fotbalového svazu pro soutěžní ročník 2008-2009

Dostupný k 8.3. 2009 na: http://nv.fotbal.cz/assets/ROZPIS_8_str_001-030_NAHLED.pdf.

ČMFS (2008b): Směrnice pro činnost agentů hráčů fotbalu

Dostupný k 8.3. 2009 na: <http://nv.fotbal.cz/cmfs/komise/legislativa/index.php>.

ČMFS (2009a): Soutěžní řád ČMFS

Dostupný k 8.3. 2009 na: <http://nv.fotbal.cz/cmfs/komise/legislativa/index.php>.

FIFA (2000): Players' Agents Regulations

Dostupný k 8.3. 2009 na: <http://www.fifa.com/aboutfifa/documentlibrary/legalmatters.html>.

FIFA (2003): FIFA statutes. Regulations Governing the Application of the Statutes and Standing Orders of the Congress. Doha, 76 s.

Dostupná k 8.3. 2009 na: <http://www.fifa.com/aboutfifa/documentlibrary/organisation.html>.

FIFA (2007a): Regulations on the Status and Transfer of Players

Dostupný k 8.3. 2009 na: <http://www.fifa.com/aboutfifa/documentlibrary/organisation.html>.

FIFA (2007b): Big Count Stats Package.

Dostupný k 8.3. 2009 na:

http://www.fifa.com/mm/document/fifafacts/bcoffsurv/bigcount.statspackage_7024.pdf

Smlouva o založení Evropského společenství

Dostupná k 8.3. 2009 na: <http://eur-lex.europa.eu/cs/treaties/index.htm#founding>.

WTO (2006): Measuring trade in services: A training module produced by WTO / OMC in collaboration with the Inter-agency Task Force on Statistics of International Trade in Services. 54 s.

Dostupné k 15.3. 2009 na:

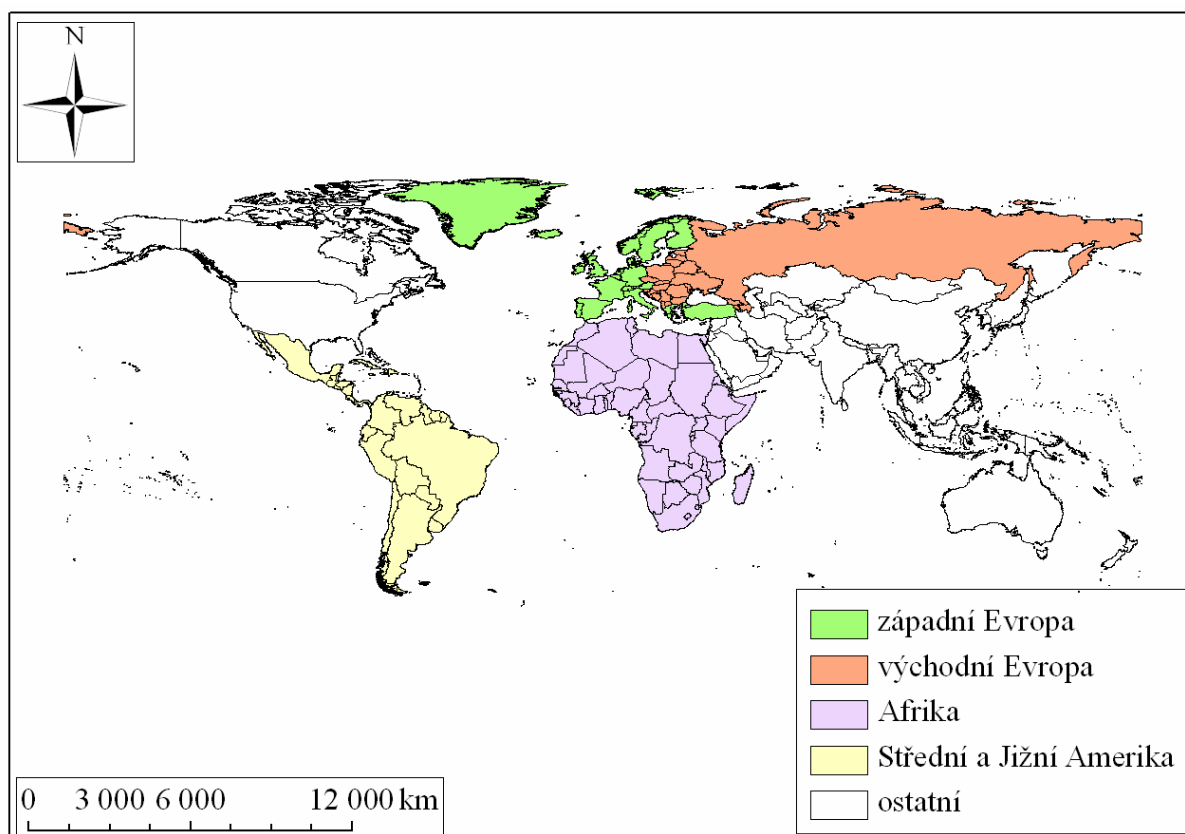
http://www.wto.org/english/res_e/statis_e/services_training_module_e.pdf

POUŽITÉ WEBOVÉ STRÁNKY A INTERNETOVÉ ZDROJE

www.aacsparta.sk	oficiální webové stránky akademie AC Sparta Praha v Trenčíně
www.bundesliga.at	oficiální webové stránky rakouské Bundesligy
www.bundesliga.de	oficiální webové stránky německé Bundesligy
www.cnb.cz	oficiální webové stránky České národní banky
www.eurofootplayers.org	webové stránky databáze „The Professional Football Players Observatory“ obsahující statistiky zahraničních hráčů v prestižních evropských ligách
www.fotbal.cz	oficiální webové stránky Českomoravského fotbalového svazu
www.fifa.com	oficiální webové stránky FIFA
www.idnes.cz	zpravodajský server <i>idnes.cz</i>
www.profit.cz	podnikatelský a zpravodajský server věnující se ekonomice
www.transfermarkt.de	webové stránky patrně nejrozsáhlejší databáze obsahující statistiky za hráče a jejich transfery, kluby a mnohé další včetně informačního servisu
http://web.mlsnet.com	oficiální webové stránky Major Soccer League USA
http://web.quick.cz/jfk-fotbal.kopecky	webové stránky obsahující fotbalové statistiky Česka a Československa
www.wikipedia.org	internetová encyklopedie Wikipedia

PŘÍLOHY

Příloha 2: Vymezení regionů světového fotbalu

Zdroj: vlastní zpracování na základě databáze The Professional Football Players Observatory obsahující statistiky zahraničních hráčů v prestižních evropských ligách na www.eurofootballplayers.org.

Příloha 3: Vývoj počtu českých fotbalových hráčů v nejvyšších zahraničních ligách a cizinců v naší 1. lize, sezóny 1993/94-2007/08

	1993 /94	1994 /95	1995 /96	1996 /97	1997 /98	1998 /99	1999 /00	2000 /01	2001 /02	2002 /03	2003 /04	2004 /05	2005 /06	2006 /07	2007 /08
Češi v zahraničí	22	17	22	30	41	48	50	58	63	84	81	110	118	122	108
cizinci v Česku	45	43	46	43	39	30	27	48	37	49	67	51	56	60	77
rozdíl 1 *	-23	-26	-24	-13	2	18	23	10	26	35	14	59	62	62	31
rozdíl 2*	17	13	10	16	18	27	29	29	42	50	34	84	74	64	41

Zdroj: Kopecký (2009), Matušík (2008).

Poznámka: * Češi v zahraničí mínus cizinci v Česku; ** Češi v zahraničí mínus cizinci v Česku bez Čechů na Slovensku a Slováků v Česku; data za 359 českých fotbalistů, kteří nastoupili alespoň k jednomu utkání v nejvyšší zahraniční fotbalové soutěži a cizince, kteří nastoupili k alespoň jednomu utkání v nejvyšší české fotbalové soutěži.

Příloha 4: Vývoj počtu českých fotbalových hráčů v nejvyšších zahraničních ligách podle zemí, sezóny 1993/94-2007/08

stát	1993/94	1994/95	1995/96	1996/97	1997/98	1998/99	1999/00	2000/01	2001/02	2002/03	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08
Anglie	3	2	2	4	4	2	3	2	3	4	4	6	5	5	7
Azerbájdžán	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Belgie	0	0	1	3	7	5	7	7	5	8	4	4	5	3	7
Bělorusko	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0
Bulharsko	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0
Čína	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Dánsko	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	3
Finsko	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	1	0	0	0	0
Francie	2	0	0	2	2	2	0	1	2	5	6	2	4	7	2
Gruzie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Chorvatsko	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0
Island	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1	0
Itálie	1	1	0	1	1	3	2	6	4	5	5	4	3	4	7
Izrael	0	0	0	0	1	4	0	0	0	0	1	0	0	0	0
Japonsko	0	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0
Kazachstán	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	2	1	1	4
Kypr	3	0	0	0	0	0	0	0	2	1	1	2	3	2	3
Lichtenštejsko	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0
Litva	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0
Lotyšsko	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	3	0	0	0
Maďarsko	0	0	0	0	0	0	0	0	3	3	0	3	0	1	0
Malta	1	0	0	0	0	1	1	2	0	1	0	1	1	1	0
Německo	6	7	7	3	6	8	7	12	15	18	12	13	14	13	15
Nizozemsko	1	0	0	1	1	1	3	2	2	2	3	2	2	2	3
Norsko	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
Polsko	0	0	0	0	0	0	0	0	2	2	3	11	10	11	4
Portugalsko	0	0	1	0	1	1	1	2	0	0	0	1	0	0	0
Rakousko	1	2	2	3	2	5	4	4	6	4	5	9	11	12	6
Rumunsko	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1
Rusko	0	0	0	0	0	0	1	0	2	2	9	19	9	7	10
Řecko	1	1	2	3	0	1	0	0	2	3	3	5	4	1	1
San Marino	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	1	0	0
Skotsko	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	4	4	1
Slovensko	2	2	2	5	13	9	16	17	12	25	20	14	22	32	21
Slovinsko	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	2
Španělsko	0	0	1	2	1	1	2	0	0	0	0	0	0	0	1
Švédsko	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1
Švýcarsko	0	0	2	2	1	2	0	1	0	0	0	0	1	3	2
Turecko	0	0	0	0	1	1	1	0	1	0	0	4	12	6	2
Ukrajina	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	2	2	2
USA	0	0	0	0	0	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0
celkem	22	17	22	30	41	48	50	58	63	84	80	115	119	122	108

Zdroj: Kopecký (2009).

Příloha 5: Průměrný věk první zahraniční zkušenosti českých fotbalistů podle vymezených regionů, sezóny 1993/94-2007/08

	1993 /94	1994 /95	1995 /96	1996 /97	1997 /98	1998 /99	1999 /00	2000 /01	2001 /02	2002 /03	2003 /04	2004 /05	2005 /06	2006 /07	2007 /08
západní Evropa	26,0	26,8	23,8	25,8	25,3	24,4	24,1	21,8	24,9	23,0	23,6	23,3	24,1	26,0	25,3
východní Evropa	33,0	-	27,0	27,2	25,1	24,8	25,8	25,8	25,7	26,6	26,1	25,9	27,5	25,2	25,0
celkem	27,0	26,8	24,5	26,6	25,0	25,3	25,2	24,6	25,3	25,9	25,5	26,1	26,2	25,4	25,7

Zdroj: Kopecký (2009).

Poznámka: vymezení regionů uvádím v Příloze 2.

Příloha 6: Seznam licensovaných FIFA hráčských agentů u ČMFS a jejich spolupracovníků, k 1.1. 2009

FIFA hráčští agenti	spolupracovníci	agentura
Baránek Rudolf	Princová Kristina Lunák František	-
Bielik Julius	-	-
Drulák Radek	Gibala Roman Kašpařík František	Libero Servis s.r.o.
Džmura Jiří	-	Chovanec Sport Agency a.s.
Hanus Daniel	Valnoha Zdeněk	Football Management Agency s.r.o.
Hrdlička Martin	-	AD Studio s.r.o.
Chovanec Ondřej	Pudil Zdeněk	Chovanec Sport Agency, a.s.
Kolář Viktor	-	Sport Invest International a.s.
Lacina Dalibor	Dolejš Otakar Beznoska Miloš Dobiáš Karol	International Football Marketing & Management s.r.o.
Losenický Alexander	-	-
Nehoda Zdeněk	Müller Jiří	Nehoda Sport a.s.
Nehoda David	-	Nehoda Sport a.s.
Němeček Václav	Ing. Miloš Partl	-
Nováková Hana	Poustka Martin Ing. Bovan Jaroslav Bliščák Fridrich Sionko Rostislav	Sport Media Group s.r.o.
Paska Pavel	Táborský Ivo Kuka Pavel	International Sport Management s.r.o.
Páv Libor	-	-
Rosický Jiří	-	International Sport Management s.r.o.
Řehák Kamil	Prokopec Slavoj	-
Říha Martin	Bubeník Petr Rodrigo Olivera Jimenez Požár Tomáš	-
Stejskal Jiří	Štefěček Milan Vobořil Ivan Kovář Jakub	Marketing Sport Group s.r.o.
Šťastný Jindřich	-	Sport Invest International a.s.
Talpa Hynek	-	-
Vandas Pavel	-	-
Vejmelka Josef	-	All Stars Team s.r.o.
Víger Bohuš	Mendl Petr Petříčko Matúš Malatínek Miroslav Hromádka Radovan Pánek Jan	-
Zíka Pavel	Ing. Brulik Roman Mgr. Ledvinka Karel Papadopulos Tanas Vacek Josef Kadlec Miroslav Kovář Zdeněk Brunclík Roman Csonto Karol Mačát Jan Hradilová Vendula	Sport Invest International a.s.
Zvára Ondřej	-	-

Zdroj: www.fifa.com, www.fotbal.cz.

Příloha 7: Návod k rozhovorům s FIFA hráčskými agenty

Role hráčského agenta

1. Co je hlavní náplní práce FIFA hráčského agenta?
2. Jak byste charakterizoval svou úlohu při přestupech hráčů do zahraničí?
3. Jak probíhají přestupy hráčů do zahraničí?
4. Zaměřujete se na české nebo zahraniční hráče?
5. Působí v Česku zahraniční agenti zaměřeni na české hráče?
6. Preferujete přestupy českých hráčů do zahraničních lig před přestupy domácími?

Role ostatních aktérů

7. Kdo kromě hráčských agentů hraje podstatnou roli při realizaci přestupu českých hráčů do ciziny?
8. Jaká je role těchto aktérů při vyjednávání zahraničních přestupů českých hráčů?
9. Jakou pozici vzhledem k ostatním aktérům při domlouvání zahraničních přestupů máte?
10. Komplikují Vám při přestupech českých hráčů do ciziny činnost nějaké právní předpisy nebo úřady?

Motivace aktérů a charakteristiky českých hráčů

11. Proč podle Vás vůbec dochází k odchodu českých hráčů do zahraničí?
12. Jaké jsou hlavní důvody českých klubů pro prodej hráčů do zahraničí?
13. Jaké jsou důvody zahraničních klubů pro angažování profesionálních fotbalistů z Česka?
14. Existují nějaké charakteristiky českých fotbalistů, pro které jsou zahraničními kluby vyhledáváni?
15. V jakých zemích v současnosti existuje poptávka po českých hráčích?
16. Jaké jsou hlavní důvody pro angažování českých hráčů právě v těchto zemích?
17. Jaké máte zkušenosti s adaptací českých hráčů na zahraniční prostředí?
18. Jsou pro české hráče některé země z hlediska adaptace vhodnější než jiné?
19. Z jakých zemí pocházejí hráči, kteří těm českým v zahraničí nejvíce konkurují?
20. Jaký je hlavní zdroj konkurenceschopnosti českých fotbalistů ve srovnání s hráči z těchto zemí?

Příloha 8: Prohlášení o využití informací z rozhovoru s návodem

Prohlášení

Já, Petr Musil, student 5. ročníku oboru Sociální geografie a regionální rozvoje na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy v Praze, tímto prohlašuji, že veškeré informace získané v rámci rozhovoru s ..... budou využity pouze k účelu zpracování mé diplomové práce na téma „Světový systém fotbalu: mezinárodní migrace českých hráčů a role hráčských agentů“. Toto stvrzuji svým podpisem.

V Praze dne .....

.....

Petr Musil